

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-301

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

COMPULSORY ENGLISH

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***Text Book* :—Reflections III**

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in about **80** words each (any *two*) : [16]

(i) How does Schatz's father handle the conflict in the boy's mind ?

(ii) "What you wear in this world can make you or break you in many situations." Do you agree with this view ? Give reasons.

(iii) Trace the journey from "guru" to "father" in the relationship between Pandit Ravi Shankar and George Harrison.

2. Answer the following questions in about **80** words each (any *two*) : [16]

(i) Who do you sympathise with the husband or the wife in the story *Unicorn in the Garden* ? Why ?

P.T.O.

(ii) What is the purpose of the speaker's journey in the poem, *Meeting At Night* ?

(iii) How is bio-diversity important in the everyday lives of people ? Answer with reference to the lesson *The Many and the None*.

3. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]

(i) Write a paragraph describing the various activities of N.S.S. in your college during the last academic year.

(ii) Write a letter to the Principal of your college requesting him/her to arrange for clean drinking water, dirt free toilet and soundproof reading hall facilities.

(iii) Write an essay on any *one* of the following :

(a) The Image of India in London 2012 Olympics.

(b) English as a Global Language.

4. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) Form one word each using the following affixes (any *two*) :

(a) dis.....

(b)ly

(c) anti.....

(d)ful

- (ii) Make adjective forms of the following (any *two*) :
- (a) beauty
 - (b) construct
 - (c) art
- (iii) Find out the odd word in the following (any *two*) :
- (a) look, see, fly, gaze
 - (b) butterfly, football, cricket, hockey
 - (c) syllables, vowels, stress, noun.
- (iv) Give synonyms of the following words (any *two*) :
- (a) sorrow
 - (b) quarrel
 - (c) clock
- (v) Say whether the following are instances of British English or American English :
- (a) baggage
 - (b) pavement
 - (c) movie
 - (d) torch.
- (vi) Fill in the blanks with appropriate phrasal verbs given in the brackets :
- (a) I was told that you were Germany. (leaving for, leaving in)
 - (b) We are in the final year of our course and we need to a lot of hard work. (put in, put up)

- (vii) Write down the right combinations of the collocations of the following alternative :
- (a) Commit a crime/do a crime
 - (b) Golden opportunity/silver opportunity
- (viii) Fill in the blanks choosing the correct alternative given in the brackets :
- (a) The novel 'Train to Pakistan' is a novel.
(historic/historical)
 - (b) The situation of India is far better than before.
(economical, economic)
- (ix) Give the full forms of the following :
- (a) BBC
 - (b) RBI
- (x) Complete the following sentences choosing an appropriate alternative :
- (a) is the study of human social life, groups and societies.
(Psychology, Sociology)
 - (b) A person is able to speak many languages equally well.
(bilingual, multilingual)

5. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) Punctuate and rewrite the following sentence :

i will stay with you one night longer said the swallow
but i cannot pluck out your eye

(ii) Use the verbs in the brackets in the correct tense forms :

(a) Sunil in this college for the last five years.
(teach)

(b) When the door bell rang, Mr. Patil a news-
paper. (read)

(iii) Make your own sentences using the following phrases :

(a) instead of

(b) apart from

(iv) Change the following into passive voice :

(a) Virat was playing cricket very well.

(b) Shut down the computer.

(v) Change the following sentences into impersonal, formal public notice :

(a) You are not allowed to spit here.

(b) You are not allowed to use cell phones in the
class.

- (vi) Fill in the blanks with appropriate articles :
- (a) The monkey was eating apple.
- (b) Dr. Shaikh is university professor.
- (vii) Complete the following sentences with 'will' or 'going to' appropriately :
- (a) If you (write) to Kapil, I (give) you his address.
- (b) The Vice President (meet) the clients for lunch at 1 p.m.
He wants to know if you would like to join him.
- (viii) Underline the subordinate clause in the sentences given below :
- (a) If you do not obey the traffic rules, you will be fined.
- (b) A friend greeted her while she was going to college.
- (ix) Fill in the gap with appropriate discourse marker given in the brackets :
- Linda : Willy ! Why did you come back early ?
- Willy : I came back early because I am tired to the death.
I couldn't drive my car but now I am (then, all right, so).

- (x) Match the words given in the column 'A' with their meanings given in the column 'B' :

Column 'A'

Column 'B'

(a) look for	(i) point out
(b) look at	(ii) search
(c) look after	(iii) despise
(d) look down up on	(iv) take care

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[4201]-302

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

MARATHI (मराठी)

सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका क्र.-3 (G-3)

(आधुनिक मराठी साहित्य आणि उपयोजित मराठी)

(2008 PATTERN)

अभ्यासक्रम :— (i) ग्रंथ परीक्षण

(ii) प्रार्थनेची घंटा (ललित लेखसंग्रह)—अशोक कोतवाल.

(iii) चिनी मातीतील दिवस (प्रवासवर्णन)—लक्ष्मण गायकवाड.

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [16]

(अ) ग्रंथ परीक्षणाचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

किंवा

ग्रंथ परीक्षण करताना कोणकोणत्या घटकांचा विचार करावा लागतो ते लिहा.

(ब) तुम्ही वाचलेल्या कोणत्याही एका साहित्यकृतीचे परीक्षण करा.

P.T.O.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील तीन प्रश्नांची उत्तरे वीस शब्दांपर्यंत लिहा : [12]

(अ) (1) 'ललित' या शब्दाचा अर्थ सांगा.

(2) 'ललित गद्य' या वाङ्मयप्रकारात कोणकोणत्या लेखनप्रकाराचा समावेश होतो ?

(3) मराठीतील कोणत्याही चार ललित लेखकांची नावे लिहा.

(4) ललित गद्यामध्ये कोणाच्या आविष्काराला विशेष प्राधान्य असते ?

(5) ललित गद्याचे तीन गुणविशेष लिहा.

(ब) (1) प्रवासवर्णनाची व्याख्या लिहा.

(2) प्रवासवर्णनामध्ये ललित साहित्याचे कोणकोणते गुणविशेष दिसतात ते लिहा.

(3) मराठीतील पहिले प्रवासवर्णन कोणते व कोणी लिहिले ?

(4) प्रवासवर्णनाचे हेतू लिहा.

(5) मराठीतील कोणत्याही दोन प्रवासवर्णनांची नावे लिहा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा : [12]

(अ) ललित गद्यातील 'मी'च्या आत्माविष्काराचे स्वरूप लिहा.

किंवा

ललित गद्य या वाङ्मय प्रकाराचे वेगळेपण लिहा.

(ब) प्रवासवर्णन म्हणजे काय ? थोडक्यात लिहा.

किंवा

प्रवासवर्णनपर लेखनातील अडचणी लिहा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर **दोनशे** शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'प्रार्थनेची घंटा' या ललित गद्यात लेखकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचे कोणते पैलू दिसून येतात ? स्पष्ट करा.

किंवा

'तिन्हीसांजा' या लेखातील 'तुकडाबोय' या व्यक्तिरेखेचा परिचय करून द्या.

(ब) 'चिनी मातीतील दिवस' या प्रवासवर्णनात चिनी माणसांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे दर्शन कसे घडते ते लिहा.

किंवा

'चिनी मातीतील दिवस' या प्रवासवर्णनात चिनमधील कोणकोणत्या स्थळांचा लेखकाने परिचय करून दिला आहे, ते लिहा.

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **तीनशे** शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) "एका आगळ्या-वेगळ्या व्यक्तिमत्त्वाचे दर्शन 'प्रार्थनेची घंटा' मधील लेखांमधून दिसून येते." या विधानाचा परामर्श घ्या.

किंवा

'प्रार्थनेची घंटा' या ललितलेखसंग्रहातील लेखांच्या भाषाशैलीचे वेगळेपण लिहा.

(ब) 'चिनी मातीतील दिवस' या प्रवासवर्णनातून चिनी समाजाचे दर्शन लेखकाने कसे घडविले आहे, ते सोदाहरण लिहा.

किंवा

“चिनच्या प्रगतीमध्ये माओ-त्से-तुंग यांचे योगदान फार मोठे आहे.” लक्ष्मण गायकवाड यांच्या या विधानाची चर्चा करा.

(व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) आधुनिक काळातील कोणत्याही चार प्रसारमाध्यमांची नावे लिहा.
- (2) आकाशवाणीवरील कोणत्याही चार कार्यक्रमांची नावे लिहा.
- (3) वृत्तपत्रातील बातमी आणि आकाशवाणीवरील बातमी यामधील फरक लिहा.
- (4) प्रसिद्ध वृत्तपत्रासाठी एक आकर्षक मथळा लिहा.
- (5) डॉक्युमेंटरीला मराठीमध्ये काय म्हणतात ?
- (6) रूपक म्हणजे काय ?
- (7) जाहिरातीची प्रमुख उद्दिष्ट्ये लिहा.
- (8) आकाशवाणी हे प्रसारमाध्यम कोणत्या प्रकारात मोडते ?
- (9) वृत्तपत्र ह्या प्रसारमाध्यमाचे वेगळेपण लिहा.
- (10) दूरदर्शन व वृत्तपत्र या प्रसारमाध्यमांचे प्रमुख उद्देश लिहा.
- (11) वृत्तपत्र, आकाशवाणी व दूरदर्शन याव्यतिरिक्त इतर प्रसारमाध्यमांची नावे लिहा.

(12) रेडिओ या श्राव्य माध्यमाचा शोध कोणी लावला ?

(13) नभोवाणीवरून शेतकऱ्यांसाठी प्रसारित होणाऱ्या कोणत्याही दोन कार्यक्रमांची नावे लिहा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(अ) वृत्तपत्र या प्रसारमाध्यमाचे महत्त्व सांगा.

किंवा

आकाशवाणीवर सादर केल्या जाणाऱ्या बातम्यांचे स्वरूप सांगा.

(ब) आकाशवाणीसाठी स्त्री-भ्रूण हत्या याविषयावर दोन मिनिटांचे चिंतनपर विचार लिहा.

किंवा

मुलाखत घेताना मुलाखतकाराने कोणती पूर्वतयारी करावी ?

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) सद्यकालीन प्रसारमाध्यमांचे महत्त्व व मर्यादा लिहा.

किंवा

‘वाढते ध्वनी प्रदूषण’ याविषयी जनजागृती करणारे पत्र वाचकांचा पत्रव्यवहार या सदरासाठी तयार करा.

(ब) दूरदर्शनसाठी ‘वाढता दहशतवाद’ या विषयावर पाच मिनिटांचे चिंतनपर भाषण तयार करा.

किंवा

आकाशवाणीवरील कार्यक्रमाचे स्वरूप कसे असावेत याविषयी तुमचे विचार लिहा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर तीनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) वृत्तपत्रांचे जनमाणसातील स्थान स्पष्ट करा.

किंवा

दूरदर्शन या प्रसारमाध्यमाचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

(ब) 'जनलोकपाल विधेयक' या विषयावर आकाशवाणीसाठी भाषण तयार करा.

किंवा

'गॅसची बचत' या विषयावर वृत्तपत्रासाठी जाहिरातीचा नमुना तयार करा.

Seat No.	
-------------	--

[4201]-303

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर - प्रश्नपत्रिका क्र. 3

(S-3 : साहित्यविचार)

(2008 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दापर्यंत लिहा : [20]

- (1) जगन्नाथाने सांगितलेली साहित्याची व्याख्या लिहा.
- (2) शब्दाची दोन रूपे कोणती ?
- (3) मम्मटाने सांगितलेली साहित्याची प्रयोजने लिहा.
- (4) अभिनवगुप्त यांनी केलेली प्रतिभेची व्याख्या सांगा.
- (5) साहित्यास्वादात येणारा 'संशययोग' अडथळा म्हणजे काय ?
- (6) व्यंजनेचे दोन प्रकार कोणते ?
- (7) साहित्याच्या आस्वादकाकडे कोणते गुण असावेत ?
- (8) साहित्याच्या सामाजिकतेविषयी 'तेन' ने मांडलेला सिद्धान्त लिहा.

P.T.O.

(9) 'बांधिलकी' ऐवजी 'सामीलकी' शब्द कोणत्या साहित्य समीक्षकाने योजला आहे ?

(10) वाङ्मयीन अभिरुची म्हणजे काय ?

(11) अभिरुचीभिन्नतेची चार कारणे लिहा.

(12) साहित्याच्या वर्गीकरणाचे दोन सिद्धान्त लिहा.

(13) 'काव्य' या साहित्यप्रकाराची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

2. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील प्रश्नांची उत्तरे पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा :

(अ) साहित्यातील विश्वात्मकता म्हणजे काय ? [5]

किंवा

साहित्यनिर्मिती प्रक्रियेत प्रतिभाशक्तीचे महत्व थोडक्यात लिहा.

(ब) 'प्रतीत्युपायवैकल्य' साहित्यास्वादातील एक अडथळा. [5]

किंवा

लेखकाची सामाजिकता स्पष्ट करा.

3. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील प्रश्नांची उत्तरे दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा :

(अ) साहित्याची स्वप्नरंजन, विरेचन, उद्बोधन, जिज्ञासापूर्ती ही चार प्रयोजने विशद करा. [10]

किंवा

शास्त्रीय साहित्य व ललित साहित्य यातील फरक स्पष्ट करा.

(ब) रसिकाच्या ठिकाणी कोणती गुणवैशिष्ट्ये असावीत ? [10]

किंवा

साहित्याच्या वर्गीकरणाचा 'नाममात्रवादी' सिद्धान्त विशद करा.

4. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील प्रश्नांची उत्तरे तीनशे शब्दांपर्यंत लिहा :

(अ) साहित्यनिर्मितीच्या शक्तींचा सविस्तर परामर्श घ्या. [15]

किंवा

साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या अनुभवाचे विशेष स्पष्ट करा.

(ब) साहित्याचे ठळक प्रकार सांगून 'नाटक' या प्रकाराचे स्वरूप स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अभिरुची नियत करणारे घटक सोदाहरण विशद करा.

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-304**T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012****MARATHI (मराठी)**

विशेषस्तर - अभ्यासपत्रिका क्र.-4

(ऐतिहासिक भाषाविज्ञान व वर्णनात्मक भाषाविज्ञान)

(2008 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दापर्यंत लिहा : [20]

- (1) ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचा जनक कोण आहे ?
- (2) भाषांचे वर्गीकरण कोणत्या तत्त्वांच्या आधारे केले जाते ?
- (3) अंतर्वर्तुळ-बहिर्वर्तुळ सिद्धांत कोणी मांडला ?
- (4) तेशव्या शतकातील दोन ग्रंथकारांची नावे लिहा.
- (5) अरबी-फार्सी भाषेतून मराठीत आलेले पाच शब्द लिहा.
- (6) शिवकालीन मराठी भाषेवर कोणत्या भाषेचा प्रभाव होता ?
- (7) स्वन म्हणजे काय ?
- (8) स्वनिम निश्चितीची दोन तत्त्वे लिहा.

- (9) रूपिम म्हणजे काय ?
- (10) रूपिमांचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- (11) वाक्याचे किमान घटक लिहा.
- (12) मराठीतील दंतमूलीय व्यंजने लिहा.
- (13) मराठीतील संयुक्त स्वर लिहा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नांचे उत्तर पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (अ) भाषेचे भौगोलिक वर्णन लिहा.

किंवा

इंडो-युरोपियन भाषाकुलाचा संक्षिप्त परिचय करून द्या.

- (ब) स्वनिम विनियोग संकल्पनेचा स्थूल परिचय करून द्या.

किंवा

वाक्य आणि वाक्यांश यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (अ) वैद्य-गुणे वादाचा परामर्श घ्या.

किंवा

अरबी-फार्सी भाषेचा मराठीवरील प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा.

- (ब) स्वन-स्वनिम-स्वनांतर यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

किंवा

रूपिका-रूपिम-रूपिकांतर यातील परस्परसंबंध विशद करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **एक** प्रश्नाचे उत्तर **तीनशे** शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) होन्ले यांच्या अंतर्वर्तुळ-बहिवर्तुळ सिद्धांताचे विवेचन करा.

किंवा

यादवकालीन मराठी भाषेचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.

(ब) मराठीतील वाक्यविन्यास व्यवस्थेचे स्वरूप सोदाहरण स्पष्ट करा.

किंवा

मराठीतील पुनर्रचित स्वरस्वनिम व्यवस्था व व्यंजनस्वनिम व्यवस्था स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4201]-313

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

URDU

General Paper III

(History of Novel, Drama and Afsana)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) *All* questions carry equal marks.

[۱۶] ۱۔ ناول کے اجزائے ترکیبی بیان کیجئے۔

یا

ناول میں پلاٹ اور مکالموں کی اہمیت پر اظہار خیال کیجئے۔

[۱۶] ۲۔ ناول کے فن کی روشنی میں مرزا ہادی رسوا کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

یا

ناول 'امراؤ جان آدا' پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

[۱۶] ۳۔ ڈرامے کے اجزائے ترکیبی بیان کیجئے۔

یا

یک بابی ڈرامے پر سیر حاصل بحث کیجئے۔

[۱۶] ۴۔ اردو افسانہ پر ترقی پسند تحریک کے اثرات کا جائزہ لیجئے۔

P.T.O.

یا
مختصر افسانہ کے اجزائے ترکیبی بیان کیجئے۔

[۱۶]

۵۔ درج ذیل میں سے کوئی دو پر اظہار خیال کیجئے :

(۱) افسانہ کفن پر نقد و تبصرہ

(۲) راجندر سنگھ بیدی کا فن

(۳) افسانہ ٹوبہ ٹیک سنگھ پر نقد و تبصرہ

(۴) کرشن چندر کی افسانہ نگاری

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4201]-314

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

URDU

Special Paper III

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—Figures to the left indicate full marks.

۱۔ ادبی تنقید کے اصول واضح کرتے ہوئے اردو میں اسکی اہمیت بتائیے۔ [۱۶]

یا
اردو میں تذکروں کی اہمیت پر مفصل روشنی ڈالئے۔

۲۔ جدید تنقید کی نشو و نما کا جائزہ لیتے ہوئے یہ بتائیے کہ موجودہ دور میں اردو تنقید کا مقام کیا ہے؟ [۱۶]

یا
تنقید کے مختلف دبستان کا جائزہ لیجئے۔

۳۔ ”غزل اردو شاعری کی آبرو ہے“ دلائل سے واضح کیجئے۔ [۱۶]

یا
غزل کے ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

۴۔ کلام آتش کی غزل گوئی پر مفصل نوٹ لکھئے۔ [۱۶]

P.T.O.

یا
میر تقی میر کی شاعری میں تشبیہات و استعارات کا جائزہ لیجئے۔

۵۔ حسرت موہانی کی شاعری متوسط طبقہ کی نمائندگی کرتی ہے۔ معہ مثال بتائیے۔ [۱۶]

یا
اصغر گوٹروی کی صوفیانہ شاعری پر نوٹ لکھئے۔

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4201]-315

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

URDU

Special Paper IV

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the left indicate full marks.

[۱۰] ۱۔ مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر مضمون قلمبند کیجئے :

(۱) اخلاقی تعلیم کی ضرورت

(۲) سائنسی ایجادات

(۳) اُف! یہ الیکشن

[۱۰] ۲۔ (الف) درج میں سے کوئی دو پر مختصر نوٹ تحریر کیجئے :

(۱) رموز اوقاف

(۲) صفت اور اس کی قسمیں

(۳) ضمیر کی قسمیں

P.T.O.

[۸] (ب) درج ذیل میں سے کوئی چار کی تعریف مع مثال کے قلمبند کیجئے :

(۱) تضاد

(۲) تجاہل عارفانہ

(۳) مبالغہ

(۴) تجنیس تام

(۵) تلمیح

(۶) مراعاة النظر

[۱۰] (ج) درج ذیل میں سے کوئی دو اشعار کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام بتائیے :

(۱) ستاروں سے آگے جہاں اور بھی ہیں

ابھی عشق کے امتحاں اور بھی ہیں

(۲) نالے بے کار فریاد بے سود ہے

آؤ ملکر محبت کو آواز دیں

(۳) نہ پوچھو کیا گزرتی ہے دل خود دار پر اکثر

کسی بے مہر کو جب مہریان کہنا ہی پڑتا ہے

[۱۵] ۳۔ علم اللسان سے کیا مراد ہے؟ دیگر علوم سے اس کا رشتہ بتائیے۔

یا

زبان کے فطری ارتقاء سے بحث کیجئے۔

۴۔ اردو زبان کے آغاز سے متعلق مختلف نظریات پر روشنی ڈالئے۔ [۱۵]

یا

زبان کی ماہیت اور ارتقاء پر تبصرہ کیجئے۔

۵۔ مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر ادبی مضمون لکھئے : [۱۲]

(۱) اصلاحی تحریک

(۲) اقبال کی نظم گوئی

(۳) بابائے اردو مولوی عبدالحق

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+4

Seat No.	
-------------	--

[4201]-316

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

HINDI (G-3)

हिंदी (सामान्य-3)

(प्रयोजनमूलक हिंदी)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित अँग्रेजी वाक्यों में से किन्हीं आठ वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [8]

- (1) Certified that the purchases have been made at the lowest market rate ?
- (2) Draft approved as amended.
- (3) Enquiry may be completed and it reports submitted at an early date.
- (4) He may be advised to get his name registered in the nearest Employment Exchange if not already done.
- (5) Pay can be fixed under FR 22.
- (6) Fresh proposals in this regard are invited.

P.T.O.

- (7) We are not concern with this.
- (8) The bill is returned as a joining report is not attached with it.
- (9) The final bill is not on the prescribed form.
- (10) The matter has been referred to the Administration Ministry.
- (11) The receipt of the letter has been acknowledged.
- (12) This amount has become irrecoverable. May be written off.

(आ) निम्नलिखित अँग्रेजी संक्षिप्तियों में से किन्हीं आठ संक्षिप्तियों का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [8]

- (1) B.B.C.
- (2) C.B.
- (3) C.B.I.
- (4) D.I.R.
- (5) D.Litt.
- (6) F.E.R.A.
- (7) I.A.S.
- (8) M.I.D.C.
- (9) M.L.A.
- (10) N.A.M.
- (11) N.D.A.
- (12) R.R.B.

2. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर रिपोर्ट लेखन कीजिए : [8]

(1) हवाई दुर्घटना

(2) महाविद्यालय में मनाया गया स्नेह-सम्मेलन

(3) राष्ट्रीय सेवा योजना द्वारा मनाया गया प्रौढ़ साक्षरता-दिन

(4) बिजली बचाव जनजागृति।

(आ) निम्नलिखित परिच्छेद का सारलेखन कीजिए अथवा परिच्छेद के अवलोकनात्मक प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [8]

ब्रिटिश शिक्षा ने भारतीय बुद्धिजीवियों के सामने सामाजिक और राजनीतिक स्वातंत्र्य के नए क्षितिज उद्घाटित किए। शिक्षित भारतीयों ने एक ओर तो दूसरे देशों के प्रगतिशील विचारों और उनकी वैज्ञानिक उपलब्धियों की सराहना करना सीखा और दूसरी ओर नए ज्ञान की कसौटी पर स्वयं अपनी परंपराओं, धर्मदर्शन, रीति-रिवाजों और रुचियों को कसना सीखा। मैकाले ने सोचा था कि उनकी शिक्षा-प्रणाली भारतीयों की राष्ट्रीय चेतना को कुंठित कर देगी और उन्हें वफादार गुलाम बनाने में सफल होगी। किंतु, उसने दरअसल जीवन के प्रति एक नए वैज्ञानिक दृष्टिकोण का आधार तैयार किया और नए राष्ट्रीय जागरण में भी सहायता पहुँचायी। दूसरे शब्दों में, अंग्रेजी की शिक्षा नीति ने भारतीय बुद्धिजीवियों का एक ऐसा नया वर्ग पैदा किया, जो पश्चिमी विज्ञान के मूल तत्वों तथा पश्चिम के अधिक उन्नत सांस्कृतिक मानदंडों को समझते और आत्मसात करते

थे, और साथ ही, स्वयं अपनी मातृभूमि की उन्नति के लिए उनका उपयोग करते थे।

अथवा

- (1) अँग्रेजी शिक्षा-प्रणाली की महत्वपूर्ण देन क्या है ?
- (2) अँग्रेजी-शिक्षा प्रणाली का उद्देश्य क्या था ?
- (3) मैकाले ने क्या सोचा था ?
- (4) उपर्युक्त गद्यांश का उचित शीर्षक दीजिए।

3. (अ) निम्नलिखित में से किसी एक पर आकाशवाणी अथवा दूरदर्शन के लिए विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [6]

- (1) बाजार में आया नया फ्रीज
- (2) राज्यस्तरीय कविता प्रतियोगिता
- (3) पुस्तक मेला
- (4) यात्री सूटकेस।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

The wisemen of all nations have got together to see if they can find a way of getting rid of war altogether. The first thing that is wanted is co-operation among all the nations. Co-operation is a big word, but it simply means working together. If nations can learn together as friends, they will soon find

a way of setting their disputes in a friendly way. Instead of being jealous of each other and suspicious and proud of their rights they must learn to be friendly and reasonable and anxious to help each other.

अथवा

युद्धापासून पूर्णपणे मुक्ती मिळविण्यासाठी काही मार्ग निघतो का हे सर्व राष्ट्रांतल्या राहाण्या माणसांनी एकत्र येऊन पाहिले पाहिजे. पहिले आवश्यक गोष्ट म्हणजे राष्ट्रांमध्ये परस्पर सहकार्य असले पाहिजे, सहकार्य हा फार मोठा शब्द झाला, पण त्याचा एकत्र मिळून करणे हा अगदी साधा अर्थ आहे. जर राष्ट्रे मित्रांप्रमाणे एकत्र काम करायला शिकले, तर आपापली भांडणे खेळीमेळीने सोडवण्याचा मार्ग लगेच सापडेल. एकमेकांबद्दल मत्सर बाळगण्याऐवजी, संशयग्रस्त राहाण्याऐवजी आणि स्वतःच्या अधिकाराबद्दल अभिमान धरण्याऐवजी त्यांनी एकमेकांशी मित्र भावाने राहायला, विचाराने वागायला आणि एकमेकांच्या मदतीसाठी तत्पर राहायला पाहिजे.

4. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार लघूत्तरीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]
- (1) जनसंचार माध्यमों में हिंदी की उपयोगिता बताइए।
 - (2) विज्ञान तकनीक और सूचना प्रौद्योगिकी का मनुष्य जीवन पर पड़े प्रभाव का संक्षिप्त वर्णन कीजिए।
 - (3) दूरदर्शन के लिए प्रयुक्त भाषा की विशेषताएँ समझाइए।
 - (4) अनुवाद के महत्व पर प्रकाश डालिए।

- (5) सरकारी कार्यालयों द्वारा जारी हिंदी प्रचार-प्रसार के कार्य के बारे में अपने शब्दों में लिखिए।
- (6) राजभाषा हिंदी के संवैधानिक प्रावधानों पर प्रकाश डालिए।
- (आ) निम्नलिखित विषयों में से किन्हीं **चार** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]
- (1) आकाशवाणी की भाषा
 - (2) क्षेत्र कार्य का अर्थ एवं महत्व
 - (3) साक्षात्कार प्रश्नावली
 - (4) प्रतिवेदन रिपोर्ट का प्रारूप
 - (5) क्षेत्र कार्य के लिए सामग्री संकलन
 - (6) अनुवाद के प्रकार।

(निबंध, काव्य-नाटक तथा लेखन)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :— (i) निबंध सौरभ—संपा. सौ. उमा जाधव।

(ii) गाथा कुरुक्षेत्र की—संपा. मनोहर श्याम जोशी।

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित अँग्रेजी पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं छः के हिंदी पर्यायवाची

शब्द लिखिए :

[6]

- (1) Agriculture Officer
- (2) Area Supervisor
- (3) Ballast Inspector
- (4) Census Officer
- (5) District Judge
- (6) Income Tax Officer
- (7) News Reporter
- (8) Protocol Officer.

(आ) निम्नलिखित अँग्रेजी संक्षिप्तियों में से किन्हीं चार के पूर्ण हिंदी पर्याय लिखिए : [8]

- (1) A.C.P.
- (2) B.O.I.
- (3) C.P.
- (4) D.F.I.
- (5) F.C.I.
- (6) H.R.A.
- (7) I.B.A.

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर समाचार लेखन कीजिए : [6]

- (1) छत्रपति शिवाजी महाविद्यालय, सातारा का 64वाँ वर्धापन दिन
- (2) महाविद्यालय में संपन्न 'हिंदी दिन' समारोह।

2. निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [10]

(1) हे युधिष्ठिर

दुर्योधन यदि करे अधर्म

तो तुम मत करना

धर्म-पुत्र हो

शोभा कभी न देगा तुमको

अपनों का ही खून बहाकर

प्यास बुझाना राज-पाट की।

(2) आह विदुर !

नियति टाले नहीं टलती

भाग्यसूत्र से बँधे नाचते हैं हम

कठपुतलियों जैसे।

(3) तू, मैं, और ये राजागण सभी

सदा थे, और रहेंगे सदा ही।

देह नश्वर है, अमर है आत्मा

न कोई मारता है, और न मरता है कोई।

(4) धर्म ही है नित्य

सुख-दुःख तो अनित्य हैं।

हमारी जीवात्मा है नित्य

अनित्य है देह

अनित्य बंधन सांसारिक हैं।

3. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए : [10]

(1) पं. प्रतापनारायण मिश्रजी ने विश्वास की महत्ता किन शब्दों में वर्णित की है ?

(2) 'मजदूरी और प्रेम' निबंध में निहित लेखक के विचारों को स्पष्ट कीजिए।

(3) 'मेरी जन्मभूमि' निबंध द्वारा आ. हजारीप्रसाद द्विवेदी क्या संदेश देते हैं ?

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए : [10]

- (1) 'गाथा कुरुक्षेत्र की' काव्य-नाटक के माध्यम से लेखक मशजो क्या संदेश देना चाहते हैं ?
- (2) 'गाथा कुरुक्षेत्र की' काव्य-नाटक के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।
- (3) राधेय कर्ण की मृत्यु का वर्णन अपने शब्दों में कीजिए।

4. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर लिखिए : [10]

- (1) 'हिम्मत और जिंदगी' निबंध में व्यक्त 'दिनकर' रामधारी सिंहजी के विचारों को स्पष्ट कीजिए।
- (2) " 'शनि : सबसे सुन्दर ग्रह' निबंध वैज्ञानिक दृष्टिकोण से परिपूर्ण है।" स्पष्ट कीजिए।

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर लिखिए : [10]

- (1) " 'गाथा कुरुक्षेत्र की' शीर्षक काव्य-नाटक में पैराणिकता और आधुनिकता का सुंदरतम सामंजस्य प्रस्तुत है।" इस कथन की समीक्षा कीजिए।
- (2) 'गाथा कुरुक्षेत्र की' काव्य-नाटक के प्रमुख नारी पात्रों का परिचय दीजिए।

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक पत्र का नमूना तैयार कीजिए : [5]

- (1) बैंक, डाक, बीमा तथा रेल कार्यालयों में प्रयुक्त हिंदी का कार्यान्वयन सफल बनाने के संबंध में सूचना माँगते हुए हिंदी निदेशालय का कार्यालयीन ज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए।

(2) पुणे विश्वविद्यालय के कुलसचिव, सभी संलग्न महाविद्यालयों को छात्रों की नियमित उपस्थिति के संदर्भ में एक परिपत्र भेजते हैं। इस परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए।

(ई) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [5]

The wisemen of all nations have got together to see if they can find a way of getting rid of war altogether. The first thing that is wanted is co-operation among all the nations. Co-operation is a big word, but it simply means working together. If nations can learn to work together as friends; they will soon find a way of setting their disputes in a friendly way. Instead of being jealous of each other and suspicious and proud of their rights they must learn to be friendly and reasonable and anxious to help each other.

अथवा

युद्धापासून पूर्णपणे मुक्ति मिळविण्यासाठी काही मार्ग निघतो का ? हे सर्व राष्ट्रांतल्या शहाण्या माणसांनी एकत्र येऊन पाहिले पाहिजे. पहिली आवश्यक गोष्ट म्हणजे राष्ट्रांमध्ये परस्पर सहकार्य असले पाहिजे, सहकार्य हा फार मोठा शब्द झाला.

पण त्याचा एकत्र मिळून करणे हा अगदी साधा अर्थ आहे. जर राष्ट्रे मित्राप्रमाणे एकत्र काम करायला शिकली; तर आपापली भांडणे खेळीमेळीने सोडवण्याचा मार्ग त्यांना लगेच सापडेल. एकमेकांबद्दल मत्सर बाळगण्याऐवजी संशयग्रस्त राहण्याऐवजी आणि स्वतःच्या अधिकाराबद्दल अभिमान धरण्याऐवजी त्यांनी एकमेकांशी मित्र भावाने राहायला, विचाराने वागायला आणि एकमेकांच्या मदतीसाठी तत्पर राहायला पाहिजे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4201]-317

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

हिंदी विशेष-3

हिंदी साहित्य का इतिहास

(आदिकाल से आधुनिक काल तक)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

1. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]
(क) आदिकालीन रासो साहित्य की प्रवृत्तियों का सोदाहरण परिचय दीजिए ।
(ख) रीतिकालीन सामाजिक, राजनीतिक एवं धार्मिक पृष्ठभूमि स्पष्ट कीजिए ।
2. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]
(ग) भक्तिकालीन संत साहित्य का परिचय देते हुए कबीर काव्य की विशेषताएँ लिखिए ।
(घ) कृष्ण-भक्ति काव्यधारा का परिचय देते हुए उसमें सूरदास का योगदान स्पष्ट कीजिए ।
3. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]
(च) प्रयोगवादी काव्यधारा की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए ।
(छ) छायावादी काव्यधारा की प्रवृत्तियों का विवेचन कीजिए ।

4. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]
- (ज) हिंदी उपन्यास विधा का विकास स्पष्ट करते हुए उसमें प्रेमचंद का स्थान निर्धारित कीजिए ।
- (झ) हिंदी निबंध विधा के विकासक्रम पर प्रकाश डालिए ।
5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [8]
- (1) राष्ट्रीय काव्यधारा की किन्हीं **दो** विशेषताओं को लिखिए ।
- (2) मैथिलीशरण गुप्त जी की **दो** काव्य रचनाओं के नाम लिखिए ।
- (3) प्रगतिवाद की प्रमुख **दो** प्रवृत्तियाँ लिखिए ।
- (4) 'गोदान' के प्रमुख पात्रों के नाम लिखिए ।
- (5) मोहन राकेश के नाटकों के नाम लिखिए ।
- (6) हिंदी के आधुनिक निबंधकारों में से किन्हीं **दो** के नाम लिखिए ।
- (आ) निम्नलिखित में से किन्हीं **आठ** प्रश्नों के उत्तर **एक-एक** वाक्य में लिखिए : [8]
- (1) नई काव्यधारा के **दो** कवियों के नाम लिखिए ।
- (2) 'कुरुक्षेत्र' के कवि कौन हैं ?
- (3) राष्ट्रीय काव्यधारा के प्रमुख **दो** कवियों के नाम लिखिए ।
- (4) छायावाद की बृहत्रयी में समाविष्ट कवियों के नाम लिखिए ।
- (5) 'तारसप्तक' के **दो** कवियों के नाम लिखिए ।
- (6) 'त्यागपत्र' उपन्यास की **दो** विशेषताएँ लिखिए ।
- (7) हिंदी के किन्हीं **दो** ऐतिहासिक नाटकों के नाम लिखिए ।
- (8) हिंदी के किन्हीं **दो** आँचलिक उपन्यासों के नाम लिखिए ।
- (9) शुक्लजी के निबंध संग्रहों के नाम लिखिए ।
- (10) महावीर प्रसाद द्विवेदी किस पत्रिका के संपादक थे ?

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-318

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

HINDI (हिंदी) (विशेष-4)

भाषाविज्ञान

(भाषाविज्ञान और हिंदी भाषा)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

(क) भाषा की परिभाषा देकर भाषा की प्रमुख विशेषताओं का विवेचन कीजिए।

(ख) हिंदी की किन्हीं तीन बोलियों का परिचय दीजिए।

2. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

(ग) वाक्य की परिभाषा देते हुए वाक्य की आधारभूत आवश्यकताओं को स्पष्ट कीजिए।

(घ) अर्थपरिवर्तन की दशाओं का सोदाहरण विवेचन कीजिए।

3. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

(च) ध्वनिगुण की विस्तार से चर्चा कीजिए।

(छ) देवनागरी लिपि की विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]

(i) सांस्कृतिक विभिन्नतावाद

(ii) हिंदी में तद्भव शब्द

(iii) संबंधतत्व के प्रकार

(iv) “भाषाविज्ञान व्याकरण का भी व्याकरण है।”

5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [8]

(i) ब्रज बोली के नाम का आधार क्या है ?

(ii) प्रयत्न लाघव से क्या तात्पर्य है ?

(iii) पूना में कार्यरत राष्ट्रभाषा हिंदी का प्रचार-प्रसार करने वाली संस्था का नाम लिखिए।

(iv) भाषाविज्ञान किसे कहते हैं ?

(v) अर्थपरिवर्तन के किन्हीं दो कारणों का उल्लेख कीजिए।

(vi) मात्रा किसे कहते हैं ?

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं आठ प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [8]

- (i) बोली की परिभाषा लिखिए।
- (ii) परिनिष्ठित भाषा किसे कहते हैं ?
- (iii) ब्रज के दो कवियों के नाम लिखिए।
- (iv) भाषा विकास के वादों के नाम लिखिए।
- (v) विदेशी शब्द किसे कहते हैं ?
- (vi) भाषाविज्ञान के प्रमुख अंग कौनसे हैं ?
- (vii) व्यंजन किसे कहते हैं ?
- (viii) विभक्ति किसे कहते हैं ?
- (ix) दक्षिण भारत हिंदी प्रसार सभा की स्थापना के पीछे किनकी प्रेरणा है ?
- (x) पदक्रम किसे कहते हैं ?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4201]-319

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

PERSIAN

General Paper III

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text :— (1) Miras-e-Zban-e-Farsi.

(2) Chahar Maqala.

N.B. :—(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Discuss the popularity of “Shaikh Saadi” as a well known Persian prose writer. [16]

OR

Comment on the poetic art of “Anwari”.

OR

Draw the life sketch and literary works of “Sayed Ashraf Zushti”.

2. Explain in Persian or translate and explain in Marathi, English or Urdu any *four* of the following : [16]

(۱) بمیخانہ ہم رہ ندادند مارا

کجا رو کند بے پناہی الہی

(۲) باز از ما خواه ننگ و نام را

پختہ تر کن عاشقانِ خام را

(۳) مرا ضوبر و شمشاد و گل شدنندیم

ترا چه شد که رفیقی و دوستاری نیست

P.T.O.

- (۴) سر به بالین عدم باز نه ای نرگس مست
 که ز خواب سحر آں نرگس شهلا برخاست
- (۵) بگفت ای، بی خبر ماره گذاریم
 برای دیوار، نقشی می نگاریم
- (۶) من گهر تاب و تو یک قطره آب
 من زازل پاک، تو پست و پلید

3. Analyse the critical importance of “Chahar Maqala”. [16]

Or

Explain “علم نجوم”.

4. (A) Reproduce in your own Persian on any *one* of the following : [8]

- (۱) حکایت پیشگوئی خیام درباره طوفان و برفباد
 (۲) حکایت احمد بن عبدالله الحستانی که او حاکم خراسان شد
 (۳) حکایت پیشگوئی کنیز نظامی عروضی درباره پسر گمشده

(B) Write central idea of any *one* of the following : [8]

- (۱) گوهر اشک
 (۲) ناله مرغ
 (۳) تاراج روزگار

5. Translate into Marathi, English or Urdu any two passages of the following : [16]

(۱) عشقی کہ سلطان بمین الدولہ محمود را بر ایاز ترک بودہ است معروف است و مشہور آورده اند کہ سخت نیکو صورت نبود لیکن سبز چہرہ شیریں بودہ است متناسب اعضاء و خوش حرکات و خردمند و آہستہ و آداب مخلوق پرستی او را عظیم دست دادہ بودہ است و آل بارہ از نادرات زمانہء خویش بودہ است و این ہمہ اوصاف آل است کہ عشق را بعث کند و دوستی را برقرار داد۔

(۲) یک روز پیرزنی بر او آمد و گفت پسری از اں من چہار سال است تا بسفر است و از وی ہیچ خبر ندارم، نہ از حیات و نہ از ممات بنگرتا از زندگان است یا از مردگان آنجا کہ هست مرا از حال او آگاہ کن منجم برخاست و ارتفاع بگرفت و درجہء طالع درست کرد و زانچہ بر کشید و کواکب ثابت کرد و نخستین سخن این بگفت کہ پسر تو باز آمد پیرزن طیرہ شد و گفت ای فرزند آمدن او را امید نمیدارم ہمیں قدر بگوی کہ زندہ است یا مردہ، گفت میگویم کہ پسر ت آمد برواگر نیامدہ باشد باز آی تا بگویم کہ چوں است۔ پیرزن بخانہ شد پسر آمدہ بود۔

(۳) گویند خواجہء بزرگ احمد حسن میمندی دریں شش ماہ فرصت ہی طلبید تا حدیث بوریجان بگوید۔ آخر در شکار گاہ سلطان را خوش طبع یافت، سخن را گرداں ہی آورد تا بعلم نجوم آنگاہ گفت بے چارہ بوریجان کہ چنان دو حکم بد اں نیکوئی بکرد و بدل خلعت و تشریف بند زنداں یافت۔ محمود گفت خواجہ بدان کہ من این دانستہ ام

وی گویند این مرد را در عالم نظیر نیست مگر بوعلی سینا لکن هر دو حکمش برخلاف رای
من بود و پادشاهان چون کودک خرد باشند سخن برونق رای ایشان یابد گفت تا از
ایشان بهره مند باشد۔

(۴) محمود گفت این بیت کراست که مردی از و همی زاید گفت بیچاره ابوالقاسم فردوسی
راست که بیست و پنج سال رنج برد و چنان کتابی تمام کرد و هیچ ثمره ندید محمود گفت
سره کردی که مرا از آن یاد آوردی که من از آن پشیمان شده ام آں آزاد مرد
از من محروم ماند بغزنین مرا یاد ده تا او را چیزی فرستم خواجه چون بغزنین آند بر
محمود یاد کرد۔

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4201]-320

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

SANSKRIT (G-III)

General Paper III

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts :— (i) प्रतिमानाटकम्
(ii) भामिनीविलास.

1. Translate into English *or* Marathi any *two* from Section 'A' and Section 'B' each from the following :

पुढील परिच्छेदांपैकी 'अ' व 'ब' विभागातील कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

Section A

[10]

(विभाग 'अ')

- (i) भरतः — अथ क्व गताः इति श्रुताः।
सुमन्त्रः — अस्ति किल किष्किन्धा नाम वनौकसां निवासः। तत्र गता इति श्रुताः।
भरतः — हन्त अविज्ञातपुरुषविशेषाः खलु वानराः। दुःखिताः प्रतिवसन्ति।
सुमन्त्रः — कुमार तिर्यग्योनयोऽप्युपकृतमवगच्छन्ति।
भरतः — तात कथमिव।
सुमन्त्रः — सुग्रीवो भ्रंशितो राज्याद् भ्रात्रा ज्येष्ठेन वालिना।
हतदारो वसञ्छैले तुल्यदुःखेन मोक्षितः॥

P.T.O.

- (ii) रामः — कथं कथं श्राद्धकल्पमिति।
 रावणः — सर्वाः श्रुतीरतिक्रम्य श्राद्धकल्पे स्पृहा दर्शिता। किमेतत्।
 रामः — भगवन् भ्रष्टायां पितृमत्तायामागम इदानीमेषः।
 रावणः — अलं परिहृत्य। पृच्छतु भवान्।
 रामः — भगवन् निवपनक्रियाकाले केन पितृंस्तर्पयामि।
 रावणः — सर्वं श्रद्धया दत्तं श्राद्धम्।
 रामः — भगवन् अनादरतः परित्यक्तं भवति। विशेषार्थं पृच्छामि।
- (iii) भटः — जयतु कुमारः।
 भरतः — भद्र किं शत्रुघ्नो मामभिगतः।
 भटः — अभिगतः खलु वर्तते कुमारः। उपाध्यायास्तु भवन्तमाहुः।
 भरतः — किमिति किमिति।
 भटः — एकनाडिकावशेषः कृत्तिकाविषयः। तस्मात् प्रतिपन्नायामेव रोहिण्यामयोध्यां प्रवेक्ष्यति कुमारः।
 भरतः — बाढमेवम्। न मया गुरुवचनमतिक्रान्तपूर्वम्। गच्छ त्वम्।
 भटः— यदाज्ञापयति कुमारः। (निष्क्रान्तः)

Section B

[10]

(विभाग 'ब')

- (i) पौलोमीपतिकानने विलसतां गीर्वाणभूमिरुहां
 येनाघ्रातसमुज्झितानि कुसुमान्यजघ्निरे निजैः
 तस्मिन्नद्य मधुव्रते विधिवशान्माध्वीकमाकाङ्क्षति।
 त्वं चेदञ्चसि लोभमम्बुज तदा किं त्वां प्रति ब्रूमहे॥
- (ii) समुपागतवति दैवादवहेलां कुटज मधुकरे मा गाः।
 मकरन्दतुन्दिलानामरविन्दानामयं महामान्यः॥
 नितरां नीचोऽस्मीति त्वं खेदं कूप मा कदापि कृथाः।
 अत्यन्तसरसहृदयो यतः परेषां गुणग्रहीतासि॥

- (iii) किं निःशङ्कं शेषे शेषे वयसस्त्वमागतो मृत्युः।
 अथवा सुखं शयीया निकटे जागर्ति जाह्नवी जननी ॥
 दुर्वृत्ता जारजन्मानो हरिष्यन्तीति शङ्कया।
 मदीयपद्यरत्नानां मञ्जूषैषा कृता मया ॥

2. Explain with reference to the context any *two* from Section 'A' and 'B' each :

'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी दोन वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

Section A [10]

(विभाग 'अ')

- (i) अल्पं तुल्यशीलानि द्वंद्वानि सृज्यन्ते।
 (ii) वाचानुवृत्तिः खल्वतिथिसत्कारः।
 (iii) बहुदोषाण्यरण्यानि सनाथैषा भविष्यति।
 (iv) कष्टं वनं स्त्रीजनसौकुमार्यं समं लताभिः कठिनीकरोति।

Section B [10]

(विभाग 'ब')

- (i) न हि तुम्बीफलविकलो वीणादण्डः प्रयाति महिमानम्।
 (ii) शुष्यन्त्या अपि युक्तं किं खलु रथ्योदकादानम्।
 (iii) मदीयमतिचुम्बिनी भवतु कापि कादम्बिनी।
 (iv) सर्वं प्रामादिकमिह भवभ्रान्तिभाजां नराणाम्।

3. Write descriptive notes on any *one* from Section 'A' and Section 'B' each :

'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी एकावर विवेचक टीप लिहा :

Section A [8]

(विभाग 'अ')

- (i) विष्कम्भकः in प्रतिमानाटकम्.
 प्रतिमानाटकातील विष्कम्भक.

- (ii) The character of कैकेयी in प्रतिमानाटकम्.
प्रतिमानाटकातील कैकेयीची व्यक्तिरेखा.

Section B

[8]

(विभाग 'ब')

- (i) Description of कृष्ण in शांतविलास.
शांतविलासातील कृष्णवर्णन.

- (ii) Sāgarānyoktī
सागरान्योक्ती.

4. Appreciate critically Act 1st of प्रतिमानाटकम्. [12]
प्रतिमानाटकाच्या पहिल्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Or

(किंवा)

Elaborate the statement 'भास : A dramatist' with reference to प्रतिमानाटकम्.
'भास : एक नाटककार' हे विधान प्रतिमानाटकाच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा.

5. Explain with detail 'Simhānyoktī' in Prāstāvīkavilāsa. [12]
प्रास्ताविकविलासातील 'सिंहान्योक्ती' सविस्तर स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

Discuss the statement ' ,

'भामिनीविलास : एक मुक्तककाव्य' या विधानाची चर्चा करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4201]-321

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

SANSKRIT

(S-III)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts :— (i) लघुसिद्धान्तकौमुदी
(संज्ञा, कारक, सन्धि)

(ii) History of Vedic Literature.
वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास.

(iii) Sanskrit Composition.
संस्कृत निबन्धलेखन.

1. Explain any *three* of the following :

[15]

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे स्पष्टीकरण करा :

(i) मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः ।

(ii) एचोऽयवायावः ।

(iii) झलां जशोऽन्ते ।

(iv) हशि च ।

(v) कर्तृकरणयोस्तृतीया ।

P.T.O.

2. (A) Write notes on any *three* of the following : [6]

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींवर टीपा लिहा :

- (i) पदम् ।
- (ii) प्रातिपदिकार्थः ।
- (iii) प्रगृह्यः ।
- (iv) निपातः ।
- (v) यण्-सन्धिः ।

(B) Split any *two* conjuncts of the following quoting relevant rules : [4]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचा संबंधित सूत्रे सांगून संधि-विग्रह करा :

- (i) भानूदयः ।
- (ii) केऽपि ।
- (iii) प्रौढः ।
- (iv) शकन्धुः ।

(C) Give any *five* Vibhaktis of the underlined words from the following sentences giving relevant rules : [5]

खालील वाक्यातील कोणत्याही पाच अधोरेखित शब्दांच्या विभक्ती संबंधित सूत्राच्या आधारे सांगा :

- (i) माषेषु अश्वं बध्नाति ।
- (ii) हरिः सेव्यते ।
- (iii) गां दोग्धि पयः ।

- (iv) देवदत्तः पचति ।
(v) वृक्षात् पर्णं पतति ।
(vi) दैत्येभ्यो हरिः अलम् ।
(vii) स्थाल्याम् ओदनं पचति ।
(viii) वनस्य अन्तिके ।

3. (A) The internal nature of the Atharvaveda. [12]

अथर्ववेदाचे अन्तर्गत स्वरूप स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

Write an essay on subjects of Rgveda.

ऋग्वेदातील विषय यावर निबंध लिहा.

(B) Write an essay on ऐतरेय-आरण्यक. [12]

ऐतरेय-आरण्यक यावर निबंध लिहा.

Or

(किंवा)

Explain the nature of the ब्राह्मण-ग्रंथ.

ब्राह्मणग्रंथांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. Write critical paragraphs on any *two* of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(i) निरुक्तम् ।

- (ii) ईशावास्योपनिषद् ।
(iii) इंद्र as deity in the Rgveda.
ऋग्वेदातील इंद्र देवता.
(iv) गृह्यसूत्राणि ।

5. Write a short essay in Sanskrit on any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतात निबन्ध लिहा :

- (i) कविश्रेष्ठः भर्तृहरिः ।
(ii) विद्याधनं सर्वधनप्रधानम् ।
(iii) देशाटनस्य महत्त्वम् ।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4201]-322

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

SANSKRIT

Special Paper IV

(2008 PATTERN)

Texts :— आत्मानात्मविवेक (Atmanatmaviveka)

तर्कसंग्रह (Tarkasamgraha)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. (A) Explain with reference to the context any *three* of the following : [15]

खालीलपैकी कोणत्याही तिन्हींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

(i) अतो ज्ञानेनैव अज्ञाननिवृत्तिः ।

(ii) अपूर्वता तु प्रकरणप्रतिपाद्यस्याद्वितीयवस्तुनः प्रमाणान्तरा विषयीकरणम् ।

(iii) विजातीय-देहादि-प्रत्यय-रहिताद् विजातीय-वस्तु-सजातीय-प्रत्यय-प्रवाहो निदिध्यासनम् ।

(iv) अवस्थात्रयं नाम जाग्रत्-स्वप्न-सुषुप्तयः ।

(v) नित्यविज्ञानमानन्दं ब्रह्म राति दातुः परायणमिति श्रुतेः ।

(B) Explain with reference to the context any *three* of the following : [15]

खालीलपैकी कोणत्याही तिन्हींचे स्पष्टीकरण करा :

(i) उष्णस्पर्शवत्तेजः ।

P.T.O.

- (ii) सुखाद्युपलब्धिसाधनमिन्द्रियं मनः ।
- (iii) श्रोत्रग्राह्यो गुणो शब्दः ।
- (iv) लिङ्गं त्रिविधम् ।
- (v) मानव्यवहारासाधारणं कारणं परिमाणम् ।

2. Write an essay on the topic 'Pancakosa'. [15]

'पञ्चकोष' या विषयावर सविस्तर निबंध लिहा.

Or

(किंवा)

Explain fully the concept of 'Sariratraya'.

'शरीरत्रय' संकल्पनेचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा.

3. Write an essay on the topic 'Hetvabhasa'. [15]

'हेत्वाभास' या विषयावर सविस्तर निबंध लिहा.

Or

(किंवा)

Write the benedictory verse of Tarkasangraha and explain it fully.

तर्कसंग्रहाचे मंगलचरण लिहून ते सविस्तर स्पष्ट करा.

4. Write critical notes on any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर चिकित्सक टीपा लिहा :

(i) श्रवणम् ।

(ii) समष्टि and व्यष्टि ।

समष्टि आणि व्यष्टि.

(iii) पञ्चीकरणम् ।

5. Write critical notes on any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर चिकित्सक टीपा लिहा :

(i) परत्वं and अपरत्वम् ।

परत्वं आणि अपरत्वम्.

(ii) अयथार्थानुभवः ।

(iii) अभावश्चतुर्विधः ।

Seat No.	
-------------	--

[4201]-323

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012**ARDHAMAGADHI (Prakrit)****Paper G-II****(2008 PATTERN)****Texts** :— (i) Nalakaha—नलकहा.

(ii) Anjana Pavananjay Vuttantu—अंजनापवनंजयवुत्तंतु.

Time : Three Hours**Maximum Marks : 80**1. Translate any *two* of the following into English or Marathi :

[8]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

(i) तत्थ रुद्धो करधरियधणुबाणसिल्लेहिं भिल्लेहिं। रहं मुत्तण दुक्को ताण संमुहो करेण करवालं नच्चावयंतो नलो। सीहस्स व सियालोसु को तुह इमेसु अक्खेवो ? भरहद्धविजयलच्छी-विलासभवणं ते क्वाणो किं न लज्जे इमेसु पसुपाएसु पहरंतो ? त्ति भणंतीए भुयाए धरिओ रहं मुत्तूण दयमंतीए नलो। मुक्का दमयंतीए सीलमाहप्पदुस्सहा हुंकारा। हरिण व्व हरीहिं गुंजंतेहिं पणट्टा दिसोदिसं भिल्ला। भिल्लपिट्टुओ नलेण समं गया दमयंती दूरं।

(ii) भूमिसुत्तं दट्टूण दमयंतिं चिंतियं तेण—हा ! दमयंती एगवत्था एगागिणी सुवइ सुन्नारन्ने। अहो ! नलस्स अंतेउरं असूरियंपस्सं। मम कम्मदोसेण इमं अवत्था गया एसा कमल्लोयणा ता किं करेमि हयासो ऽहं ? अणाहं पिव पिययमं महिवीढलुढियं पिच्छंतो वि जं न निल्लज्जो विलज्जामि ता नूणं वज्जघडिओम्हि। एसा अरन्ने मए मुक्का पडिबुद्धा समाणी मम पाडिसिद्धिए जीविण्णावि मुच्चिस्सइ। ता पइव्वयं एयं मुत्तूण अन्नत्थ गंतुं न उच्छहइ मे मणं।

P.T.O.

(iii) ताण धणुक्कंठाणं चिराओ मिलियाण नयणनीरेण।
 निवडंतेण समंता महीयले कद्दमं जायं ॥
 जउण व्व जण्हुकन्नं जणणिं आलिंगिऊण दमयंती।
 लग्गूण जणणिकंठे विमुक्ककंठं चिरं रुयइ ॥
 तो वयणपंकयाइं जलेण पक्खालिऊण विमलेण।
 अखिलं पि सुक्खदुक्खं परोप्परं जंपियं तेहिं ॥
 अह भणइ पुप्फदंती अंकं आरोविऊण दमयंतिं।
 दिट्ठासि जं जियंती तं सुकयं जग्गए अम्ह ॥

2. Explain with reference to the context any two of the following : [8]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भ स्पष्टीकरण द्या :

- (i) सव्वंगरक्खणकर कवयं सीलं चिय सईणं।
- (ii) मरणं विणा दुहाणं जलंजली जायए कत्तो।
- (iii) अत्थि हत्थिसिक्खावियक्खणं किमन्नं पि विन्नाणं ते ?
- (iv) नहि अकहियरोगस्स रोगिणो चिगिच्छ कीरइ।

3. Give the character sketch of the king Nala. [16]
 नलराजाचे व्यक्तिचित्रण करा.

Or

(किंवा)

Write about the 'नलकहातील अवांतर कथा'.

नलकहातील अवांतर कथांविषयी माहिती द्या.

4. Give notes on any two of the following : [8]

खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टीपा लिहा :

- (i) दमयंती स्वयंवर वृत्तांत
- (ii) नलकथेतील अद्भुत रस

Supernatural elements in नलकहा.

- (iii) पंचपरमेष्ठिमंत्र.

5. Translate any one into English or Marathi :

[8]

कोणत्याही एकाचे मराठी किंवा इंग्रजीमध्ये भाषांतर करा :

- (i) पेक्खेप्पिणु गिरि-कंचण-सुभद्दु। जिण-वंदण-दूरूच्छलिय-सहु।
सुरवर-सय-सेव-करावणेण। मारिच्चि पपुच्छिउ रावणेण॥
'भड-भज्जण भुवणुच्छलिय-णाम। उहु कलयलु सुम्मइ काइँ माम'॥
तं णिसुणें वि पभणइ समर-धीरु। 'एहु जइ णामेण अणन्तवीरु॥
दसरह-भायरु अणरण-जाउ। सहसयर-सणेहें तवसि जाउ॥
उप्पणउ एयहों एत्थु णाणु। उहु दीसइ देवागमु स-जाणु'॥
तं वयणु सुणेप्पिणु णिसियरिन्दु। गउ जेतहें जेतहें मुणिवरिन्दु॥
परियच्चैवि णवेंवि थुणेंवि णिविट्ठु। सयलु वि जणु वयइँ लयन्तु दिट्ठु॥
छत्ता-महावयइँ को वि को वि अणुवयइँ को वि सिक्खावयइँ गुणव्वयइँ।
को वि दिट्ठु सम्मत्तु लएवि थिउ पर रावणु एक्कु ण उवसमिउ॥
- (ii) वारवार सोआउर रोवइ अंजणा। 'का वि णाहिँ मइँ जेही दुक्खहँ भायणा॥
सासुअएँ हयासएँ परिहविय। हा माएँ पइँ वि णउ संथविय॥
हा भाइ-जणेरहों णिट्ठुरहों। णीसारिय कह रुयन्ति पुरहों॥
कुलहर-पइहरहि मि दइयहु मि। पूरन्तु मणोरह सव्वहु मि'॥
गब्भेसरि जउ जउ संचरइ। तउ तउ रुहिरहों छिल्लरु भरइ॥
तिस-भुक्ख-किलामिय चत्त-सुह। गय तेत्थु जेत्थु पलियङ्क-गुह॥
तहिँ दिट्ठु महारिसि सुद्धमइ। णामेण भडारउ अमयगइ॥
अन्तावण-तावें तावियउ। छुडु जें छुडु जोग्गु खम्मावियउ॥
तहिँ अवसरें वे वि पढुक्कियउ। णं दुक्ख-किलेसहिँ मुक्कियउ॥
छत्ता-चलण णवेप्पिणु मुणिवरहों अज्जण विण्णवइ लुहन्ति मुहु।
'अण्ण-भवन्तरें काइँ मइँ किउ दुक्कियउ जें अणुहवमि दुहु'॥

6. Explain with reference to the context any *two* : [8]

कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

(i) पुणु वसंतमालाएँ वुत्तु 'णउ तेरउ। एउ सव्वु फलु एयहौँ गब्भहौँ केरउ॥

(ii) इहु अट्टावउ होन्तु ण वि ता वट्टइ आसि माएँ गिलिय॥

(iii) पभणुउ पहसिएँण णिएवि मुहु 'किं दुव्वलि हुयउ कुमार तुहु'॥

(iv) किं वयणेहिँ वहुएहिँ वाहिरेहिँ रिउ रक्खउ विहि मि, लेमि सिरइँ॥

7. Write in detail about the subject matter and form of पउमचरिउ.

[16]

पउमचरिउचा साहित्यप्रकार आणि विषयवस्तू यावर सविस्तर टीप लिहा.

Or

(किंवा)

Character sketch of Anjana.

अंजनाचे व्यक्तिचित्रण.

8. Give notes on any *two* : [8]

कोणत्याही दोहोंवर टीपा द्या :

(i) प्रहसित

(ii) वसंतमाला

(iii) रावण.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4201]-325

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ARABIC

General Paper III

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English or Urdu or Marathi any *two* of the following passages : [16]

(الف) ”وَلِلَّهِ يَاضَةُ الْبَدَنِیَّةِ فَائِدَةٌ عَظِیْمَةٌ فِی تَنْمِیَةِ الْعَضَلَاتِ، وَهِيَ ضَرْوْرِیَّةٌ لِصِحَّةِ الْجِسْمِ، فِیْهَا تَنْتَظِمُ دَوْرَةَ الدَّمِّ وَیَنْشَطُ التَّنَفَّسُ وَتَتَوْلَّدُ الشَّهْوَةُ إِلَى الطَّعَامِ وَتَزْدَادُ قُوَّةُ الْهَضْمِ فِیَقْوَى الْقَلْبُ وَالرِّئْتَانِ وَغَیْرُ هَآمِنِ أَعْضَاءِ الْجِسْمِ كَمَا تَقْوَى الْعَضَلَاتُ، وَتَنْمُو وَیَنْشَطُ الْجِسْمُ وَتَظْهَرُ عَلَیْهِ فَخَايِلُ الْقُوَّةِ، وَعَلَامَاتُ الصِّحَّةِ وَالشَّبَابِ وَلَا یَخْفَى أَنَّ قُوَّةَ النَّفْسِ وَصِحَّةَ الْعَقْلِ تَتَّبَعَانِ صِحَّةَ الْبَدَنِ فَقَدْ قِیلَ: الْعَقْلُ السَّلِیْمُ فِی الْجِسْمِ السَّلِیْمِ۔“

P.T.O.

(ب) ”قَالَ خَالِدٌ: رَأَيْتُ فِي مَدْرَسَتِي دَهَانًا يَدُهْنُ الْأَبْوَابِ وَالنَّوَافِدِ

وَالجُدْرَانَ، هُوَ يَقِفُ عَلَى سُلْمٍ وَقَدْ عَلِقَ بِهِ دَلْوًا مَمْلُوءًا بِالِدَّهَانِ،

وَرَأَيْتُهُ يُحَكُّ النَّوَافِدِ بِوَرَقِ السَّنْفَرَةِ، ثُمَّ يَضَعُ قَلِيلًا مِنَ الْمَعْجُونِ

وَبَعْدَ ذَلِكَ أَمْسَكَ بِيَدِهِ فُرْشَاءً وَأَخَذَ يَطْلِي بِهَا النَّوَافِدِ وَالْأَبْوَابَ قَالَ

رَاشِدٌ: مَا لِفَائِدَةُ مِنَ الدَّهَانِ؟ أَجَابَ خَالِدٌ: إِنَّ الدَّهَانَ يَحْفَظُ

الْأَبْوَابَ وَالنَّوَافِدِ مِنَ التَّلَفِ السَّرِيعِ وَيُعْطِيهَا شَطْلًا جَمِيلًا. ذَهَبَ

أَمَجْدٌ إِلَى دُكَانِ الْحَدَّاءِ، شَاهَدَ فِيهِ عُمَلَاءَ مُوزَعِينَ فِي الدُّكَانِ تَوَجَّدَ

أَمَامَ كُلِّ مِنْهُمْ.“

(ج) ”وَإِسْتَطِيعَ الْجَمَلُ أَنْ يَخْزَنَ فِي جَوْفِهِ مَاءً يَكْفِيهِ عِدَّةَ أَيَّامٍ لِأَنَّهُ تَعَوَّدَ

أَنْ يَشْرَبَ كَثِيرًا قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ فِي رِحَالَتِهِ الطَّوِيلَةِ الَّتِي لَا يَجِدُ فِي

أَثْنَائِهَا مَاءً يَشْرَبُهُ. وَيَرَعَى الْجَمَلُ الْعُشْبَ، وَالشُّوكَ وَيَأْكُلُ الْفُولَ وَ

التَّبْنَ وَالْبِرْسِيمَ وَالشَّعِيرَ. كَمَا تَأْكُلُ الْخَيْلُ وَالْبِغَالُ وَالْحَمِيرُ.

وَاجْمَلُ يُطْرَبُهُ حُدَاءُ الْجَمَالِ، فَإِذَا سَمِعَهُ نَشِطَ فِي سَيْرِهِ. وَجَمَلُ

الرُّكُوبِ - وَيُسَمَّى الدَّلُولُ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَقَطَعَ فِي الْيَوْمِ الْوَاحِدِ مِائَةَ
كَيْلُومِترٍ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَتْعَبَ - وَأُنثَى الْإِبِلِ تُسَمَّى النَّاقَةُ وَيَتَغَدَّى الْبَدُو
بَلْبِنَهَا -“

2. (A) Explain with reference to the context any *four* of the following
couplets : [8]

(١) رَجَعْتُ لِنَفْسِي فَاتَّهَمْتُ حِصَاتِي

وَنَادَيْتُ قَوْمِي فَاحْتَسَبْتُ حَيَاتِي

(٢) أَنَا الْبَحْرُ فِي أَحْشَائِهِ الدَّرُّ كَامِنٌ

فَهَلْ سَأَلُوا الْغَوَاصَّ عَنْ صَدِّ فَاتِي

(٣) فَلَا تَلِگُونِي لِإِلْدَمَانِ فَإِنِّي

أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَحِينَنَّ وَفَاتِي

(٤) وَاصْبِرْ عَلَيَّ كُلَّ مَا يَأْتِي الزَّمَانُ بِهِ

صَبْرَ الْحُسَامِ بِكَفِّ الدَّارِعِ الْبَطْلِ

(٥) وَإِنْ بُلِيتَ بِشَخْصٍ لِأَخْلَاقِ لَهُ

فَكُنْ كَأَنَّكَ لَمْ تَسْمَعْ وَلَمْ يَقُلْ

(٦) إِذَا الْمَرْءُ لَا يَرُ عَاكَ إِلَّا تَكْلُفًا

فَدَعُهُ وَلَا تُكْثِرُ عَلَيْهِ التَّاسُفَا

(٧) فَفِي النَّاسِ أَبْدَالٌ وَفِي التَّرِكِ رَاحَةٌ

وَفِي الْقَلْبِ صَبْرٌ لِلْحَيِّبِ وَلَوْ جَفَا

(B) Write the short notes on any *two* of the following poets : [8]

(١) مُحَمَّدَ حَافِظِ إِبْرَاهِيمِ

(٢) أَلْبَارُودِي

(٣) بَشَّارِ بْنِ بُرْدٍ

(٤) صَلَاحِ الدِّينِ خَلِيلِ

3. (A) Explain with reference any *one* of the following Surahs : [8]

(١) سُورَةُ الْعَلَقِ

(٢) سُورَةُ الْحُجْرَاتِ

(٣) سُورَةُ الْفُرْقَانِ

(٤) سُورَةُ الْإِنْفِطَارِ

(B) Summarise any *two* of the following lessons : [8]

(١) فِي سَبِيلِ السَّعَادَةِ وَالْيَقِينِ

(٢) جَوَامِعُ الْكَلِمِ

(٣) وَصْفُ الذَّاهِدِ

(٤) الدِّينُ الصَّنَاعِيُّ

4. Define with examples any *two* of the following topics : [16]

(١) الْمَعْرُوفُ وَالْمَجْهُولُ

(٢) التَّشْبِيهِ

(٣) الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ

(٤) الْإِقْتِبَاسُ

5. (A) Translate into English of the following passage : [8]

”مَدِينَةُ مَدْرَاسٍ مَدِينَةٌ كَبِيرَةٌ - يَزِيدُ عَدْدُ سَكَانِهَا عَلَى ثَلَاثَةِ مَلَا يَمِينُ نَسْمَةَ -

وَهِيَ عَاصِمَةٌ وَلايَةُ تَامِلِ نَدُو وَتَقَعُ فِي الْجَنُوبِ عَلَى خَلِيجِ بَنَغَالِ - تَمْتَازُ مَدِينَةُ

مَدْرَاسُ بِطَقْسِهَا الْمُعْتَدِلِ فَهِيَ لَيْسَتْ شَدِيدَةَ الْحَارَةِ فِي الصَّيْفِ كَبَقِيَّةِ الْمُدُنِ

وَلَيْسَتْ شَدِيدَةَ الْبَرْدِ -“

(B) Translate into Arabic of the following passage : [8]

“India is my country. It is a rich region. Her land is fertile and good for agriculture. Her climate is moderate. Her sky is clear and her resources are abundant. India is an industrial country. Different industries are (found) in it in abundance. It is considered to be one of the important industrial centres in Asia. Its people are noble. They love the guest and treat the poor generously. Our country is the biggest democracy in the world.”

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-326

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ECONOMICS

(G-3 : Indian Public Finance)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the difference between Private and Public Finance.

(ii) Explain the defects of Indian Tax System.

(iii) Explain the methods of repayment of public debt.

(iv) Explain the concept of Gender Budget.

2. Write notes on **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Classification of Public Expenditure.

(ii) Taxable Capacity.

P.T.O.

- (iii) Revenue and Capital Budget.
- (iv) Objectives of Deficit Financing.
- (v) Centre-State Conflict.
- (vi) Objectives of Fiscal Policy.

3. Answer the following questions in **200-250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) What is Public Finance ? Explain the scope of Public Finance.
- (ii) Explain the sources of internal and external public debt.
- (iii) Explain the preparation of Indian Central Budget.
- (iv) What is Deficit Financing ? Explain the causes of Deficit Financing.
- (v) What is Fiscal Policy ? Explain the instruments of Fiscal Policy.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) What is Public Expenditure ? Explain the causes of growth of Public Expenditure in India.
- (ii) Explain in detail the recommendations of 13th Finance Commission.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

(i) खासगी व सार्वजनिक आयव्ययातील फरक स्पष्ट करा.

(ii) भारतीय करव्यवस्थेचे दोष स्पष्ट करा.

(iii) सार्वजनिक कर्ज परतफेडीच्या पद्धती स्पष्ट करा.

(iv) लिंगभाव (लिंगाधारित) अर्थसंकल्पाची संकल्पना स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) सार्वजनिक खर्चाचे वर्गीकरण.

(ii) करदेय क्षमता.

(iii) महसूली व भांडवली अर्थसंकल्प.

(iv) तुटीच्या अर्थभरण्याची उद्दिष्टे.

(v) केंद्र-राज्य संघर्ष.

(vi) राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्टे.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200-250 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

(i) सार्वजनिक आयव्यय म्हणजे काय ? सार्वजनिक आयव्ययाची व्याप्ती स्पष्ट करा.

(ii) अंतर्गत व बाह्य सार्वजनिक कर्जाचे स्रोत स्पष्ट करा.

(iii) भारतीय केंद्रिय अर्थसंकल्पाची आखणी (तयारी) स्पष्ट करा.

(iv) तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय ? तुटीच्या अर्थभरण्याची कारणे स्पष्ट करा.

(v) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय ? राजकोषीय धोरणाची साधने स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]

(i) सार्वजनिक खर्च म्हणजे काय ? भारतातील सार्वजनिक खर्च वाढीची कारणे स्पष्ट करा.

(ii) तेराव्या वित्त आयोगाच्या शिफारसी सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-327

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ECONOMICS

Special Paper III

(S-3 : International Economics)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the scope of International Trade.

(ii) Explain the concept of Intra-Industry trade.

(iii) Explain the concept of balance of trade.

(iv) State the merits of devaluation.

2. Write short notes on **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Types of Quotas.

P.T.O.

- (ii) Importance of International Trade.
- (iii) Objectives of World Bank.
- (iv) Terms of Trade.
- (v) Dynamic gains from International Trade.
- (vi) Inter-regional Trade.

3. Answer the following questions in **200 to 250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) Explain briefly the theory of comparative cost.
- (ii) Explain the arguments in favour of free trade policy.
- (iii) Discuss the achievements of IMF.
- (iv) Explain the role of Multinational Corporation in India.
- (v) Explain the Foreign Trade Policy of 2009.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain in detail Heckscher-Ohlin theory of International Trade.
- (ii) Explain the arguments in favour and against of Protected Trade Policy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची व्याप्ती स्पष्ट करा.

(ii) आंतर-उद्योग व्यापाराची संकल्पना स्पष्ट करा.

(iii) व्यापारतोलाची संकल्पना स्पष्ट करा.

(iv) अवमुल्यनाचे गुण सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) कोटा किंवा वाट्याचे प्रकार.

(ii) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे महत्व.

(iii) जागतिक बँकेची उद्दिष्ट्ये.

(iv) व्यापारशर्ती.

(v) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे गतीशील लाभ.

(vi) आंतर-प्रादेशिक व्यापार.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) तुलनात्मक खर्च लाभाचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) मुक्त व्यापार धोरणाच्या बाजूचे युक्तीवाद स्पष्ट करा.
- (iii) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी (IMF) च्या यशावर चर्चा करा.
- (iv) भारतातील बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (v) 2009 चे परकीय व्यापार धोरण स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा हेक्शचर-ओहलिन सिद्धांत सविस्तर विशद करा.
- (ii) संरक्षित व्यापार धोरणाच्या बाजूचे आणि विरुद्ध युक्तीवाद स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-328

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ECONOMICS

Special Paper IV

(S4-Quantitative Techniques and Project Work)

(Only for Internal Students)

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 50

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Answers should be neat and to the point.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

(iv) Use of calculator is allowed.

1. Answer the following (any *two*) : [10]

(i) What is hypothesis ?

(ii) What are the different types of data ?

P.T.O.

(iii) Solve :

$$6x + 30 = 90 - 4x = \dots\dots\dots ?$$

(iv) Find simple interest on Rs. 1,000 for 4 yrs at 12% p.a. interest rate.

2. Answer the following (any *two*) : [10]

(i) State the merits of Mode.

(ii) What are the different types of research ?

(iii) Solve :

$$330y = 132000, \quad y = \dots\dots\dots ?$$

(iv) The profit of a firm is divided between two partners, A and B in the ratio 5 : 3. The total profit is Rs. 8,80,000. Calculate the share of A and B.

3. Answer the following (any *two*) : [16]

(i) What are the merits and demerits of Arithmetic Mean ?

(ii) State and explain the sources of data collection.

(iii) Find compound interest on Rs. 5,000 for 3 yrs at 8% p.a. interest rate.

(iv) Monthly income (Rs.) of 10 families in a village is as follows :

1200, 1100, 1000, 1250, 950, 1300, 1350, 1150, 1200, 1050

Find median and mode of this income distribution.

4. Answer the following (any one) : [14]

(i) Explain the objectives and steps involved in report writing.

What are the features of a good report ?

(ii) The following data refers to the age distribution of a group of people :

Age	Frequency
20—30	03
30—40	07
40—50	14
50—60	16
60—70	08
70—80	02

Find mean, median and mode for the above frequency distribution.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 50

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उत्तरे समर्पक व मुद्देसूद असावीत.

(iii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iv) कॅल्क्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.

(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतीही दोन) : [10]

(i) गृहीतक म्हणजे काय ?

(ii) माहितीचे विविध प्रकार कोणते ?

(iii) सोडवा :

$$6x + 30 = 90 - 4x = \dots\dots\dots ?$$

(iv) 1,000 रु. रकमेचे 4 वर्षासाठी द. सा. द. रें 12% दराने सरळ व्याज काढा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) बहुलकाचे गुण लिहा.

(ii) संशोधनाचे विविध प्रकार कोणते ?

(iii) सोडवा :

$$330y = 132000, y = \dots\dots\dots ?$$

(iv) एका व्यवसाय संस्थेचा नफा तीचे भागीदार अ व ब यांच्यामध्ये 5 : 3 या प्रमाणात वाटला जाणार आहे. ऐकून नफा 8,80,000 रु. असल्यास, अ व ब चा हिस्सा किती ?

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतीही दोन) : [16]

(i) अंकगणितीय सरासरीचे गुण व दोष लिहा.

(ii) माहिती संकलनाचे विविध स्रोत लिहा व स्पष्ट करा.

(iii) 5,000 रु. रकमेचे 3 वर्षासाठी द. सा. द. रें 8% दराने चक्रवाढ व्याज काढा.

(iv) एका गावातील 10 कुटूंबाचे मासिक उत्पन्न (रु.) खालील प्रमाणे आहे :
1200, 1100, 1000, 1250, 950, 1300, 1350, 1150, 1200, 1050
वरील उत्पन्न वितरणाच्या मध्यगा व बहुलक काढा.

4. खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [14]

(i) अहवाल लेखनाची उद्दिष्टे व त्यातील पायऱ्या लिहा. चांगल्या अहवालाची वैशिष्ट्ये कोणती ?

(ii) खालील माहिती एका गटाच्या वयाची माहिती दर्शविते :

वय	वारंवारता
20—30	03
30—40	07
40—50	14
50—60	16
60—70	08
70—80	02

वरील माहितीवरून अंकगणितीय सरासरी, मध्यगा व बहुलक काढा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—15

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-329

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ECONOMICS

Special Paper IV

(Quantitative Techniques)

(For External Students Only)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Answers should be precise and to the point.

(iv) Use of non-scientific calculator is allowed.

1. Solve any *two* of the following :

[10]

(i) Simplify :

$$\frac{9a^5b^2\sqrt{a}}{27a^{3/2}b^4}.$$

(ii) Solve :

$$x - 6 = \frac{5}{2}.$$

P.T.O.

(iii) Evaluate :

$$3125^{2/5}.$$

(iv) In a given distribution, A.M. = 35, Median = 36. What is Mode ?

2. Solve any *four* of the following : [20]

(i) Define standard normal deviate and state its importance.

(ii) Find the equation of the straight line passing through the points (2, 7) and (3, -4).

(iii) Draw cumulative frequency curve (ogives) from the following given data :

X	F
10—20	17
20—30	73
30—40	91
40—50	122
50—60	204
60—70	204
70—80	25

- (iv) A college management wanted to give scholarships to B.A. students, securing 60% and above in the following manner :

Percentage Marks	Monthly Scholarship
	(In Rs.)
60—65	25
65—70	30
70—75	35
75—80	40
80—85	45

The marks of 25 students, who are eligible for the scholarships are given below :

75 62 84 72 61 83 72 81 64 71
63 61 60 67 74 66 64 79 73 75
76 69 68 78 67

Find the amount spent on scholarship per month.

- (v) Evaluate the following limits :

$$\lim_{x \rightarrow 2} \frac{x^3 - 8}{x - 2}$$

(vi) Solve :

$$y = 0.07x$$

$$y = 80 + 0.05x.$$

3. Solve any *three* of the following : [30]

(i) Draw the graph of the following functions :

$$y = 2x + 5.$$

(ii) Find the elasticity of demand of the function :

$$x = 50 - 2P \text{ at } P = 10.$$

(iii) For a firm under perfect competition, it is given that :

$$P = 3 \text{ and } C = 100 + \frac{15x^2}{1000}$$

Find the number of items to be produced to attain maximum profit, also find the maximum profit.

(iv) Find the total revenue (TR) and deduce the demand function if the marginal revenue (MR) is given as :

$$\frac{20}{(x+2)^2} - 2.$$

- (v) Calculate the range and coefficient of range of A's monthly earnings for a year (Earnings are in hundreds) :

Month	Earnings
1	139
2	150
3	151
4	151
5	157
6	158
7	160
8	161
9	162
10	162
11	173
12	175

4. Solve any *one* of the following : [20]

- (i) From the prices of shares of X and Y below, find out which is more stable in value ?

X	Y
34	108
54	107

52	105
53	105
56	106
58	107
52	104
50	103
51	104
49	101

(ii) From the following data obtain the two regression equations :

Sales	Purchase
91	71
97	75
408	69
121	97
67	70
124	91
51	39
73	61
111	80
57	47

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) उत्तरे समर्पक व बिनचूक असावीत.
(iv) साधे गणनयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.
(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी दोन प्रश्न सोडवा : [10]

(i) सरळ रूप द्या :

$$\frac{9a^5b^2\sqrt{a}}{27a^{3/2}b^4}.$$

(ii) सोडवा :

$$x - 6 = \frac{5}{2}.$$

(iii) मूल्य काढा (संक्षिप्त रूप द्या) :

$$3125^{2/5}.$$

(iv) दिलेल्या माहितीप्रमाणे सरासरी 35, मध्यका 36 आहे, तर बहुलक काढा.

2. खालीलपैकी कोणतेही चार सोडवा : [20]

(i) 'प्रमाणित सरळ विचलन' व्याख्या करा व त्याचे महत्त्व सांगा.

(ii) (2, 7) आणि (3, -4) या बिंदूंमधून जाणाऱ्या सरळ रेषेचे समीकरण लिहा.

(iii) दिलेल्या आकडेवारीवरून संकलित वारंवारिता काढा (दोन्ही) :

X	F
10—20	17
20—30	73
30—40	91
40—50	122
50—60	204
60—70	204
70—80	25

(iv) एका महाविद्यालयाच्या व्यवस्थापनाने 60% व त्यापेक्षा जास्त गुण मिळविणाऱ्या B.A. च्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती देण्याचे खालीलप्रमाणे ठरविले :

गुणांची टक्केवारी	महिना शिष्यवृत्ती रक्कम (रु.)
60—65	25
65—70	30
70—75	35
75—80	40
80—85	45

25 विद्यार्थ्यांनी खालीलप्रमाणे शिष्यवृत्ती मिळू शकेल असे गुण मिळविले आहेत. त्यावरून दरमहा शिष्यवृत्तीवर होणारा खर्च काढा :

75	62	84	72	61	83	72	81	64	71
63	61	60	67	74	66	64	79	73	75
76	69	68	78	67					

(v) खालील पदावलीची मर्यादा काढा :

$$\lim_{x \rightarrow 2} \frac{x^3 - 8}{x - 2}.$$

(vi) सोडवा :

$$y = 0.07x$$

$$y = 80 + 0.05x.$$

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन सोडवा : [30]

(i) खालील फलनावरून आलेख काढा :

$$y = 2x + 5.$$

(ii) $P = 10$ असताना $x = 50 - 2P$ हे मागणी फलन आहे, त्यावरून लवचिकता काढा.

(iii) पूर्ण स्पर्धा असलेल्या बाजारातील व्यवसाय संस्थेचे समीकरण $P = 3$ असताना

$$C = 100 + \frac{15x^2}{1000} \text{ असे आहे. जास्तीत जास्त नफा होण्यासाठी किती नगसंख्या}$$

उत्पादित करावी लागेल ? तसेच जास्तीत जास्त नफा काढा.

(iv) एकूण प्राप्ती (TR) आणि मागणी फलनाची कमी काढा जर सीमांत प्राप्ती (MR) दिलेल्या आहे :

$$\frac{20}{(x+2)^2} - 2.$$

- (v) 'A' च्या दरमहा मिळकतीचा तक्ता खाली दिला आहे. त्यावरून मिळकतीचा आवाळा व आवाक्याचा सहगुणक काढा, (मिळकत शंभरामध्ये आहे) :

महिना	मिळकत
1	139
2	150
3	151
4	151
5	157
6	158
7	160
8	161
9	162
10	162
11	173
12	175

4. खालीलपैकी कोणताही एक सोडवा : [20]

- (i) X आणि Y च्या शेअर्सच्या किंमती खाली दिल्या आहेत. त्यापैकी कोणता शेअर स्थिर आहे ते काढा :

X	Y
34	108
54	107
52	105

53	105
56	106
58	107
52	104
50	103
51	104
49	101

(ii) खाली दिलेल्या आकडेवारी वरून दोन्ही प्रतिपगमन समीकरणे काढा :

विक्री	खरेदी
91	71
97	75
408	69
121	97
67	70
124	91
51	39
73	61
111	80
57	47

[4201]-329

(S-4 : Development and Environmental Economics)

(For External Students Only)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the concept of Economic Development.

(ii) What are the problems of Population Explosion ?

(iii) State the importance of Land Reforms.

(iv) Explain the causes of Water Pollution.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Critical Minimum Effort Theory.

(ii) Big Push.

(iii) Role of Industrialisation in Economic Development.

- (iv) Role of Monetary Policy in Developing Countries.
- (v) Importance of Environment.
- (vi) Types of Pollution.

3. Answer the following questions in **200** to **250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) Explain Schumpeter's theory of Economic Development.
- (ii) State and explain the Indicators of Economic Development.
- (iii) Explain the causes of Low Productivity in Agriculture.
- (iv) Discuss the role of Multinational Companies in Economic Development.
- (v) Explain the characteristics of Less Developed Countries.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) What is Economic Planning ? Explain the need and types of Economic Planning.
- (ii) State and explain the various obstacles to development and growth.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) आर्थिक विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.
(ii) लोकसंख्या विस्फोटामुळे कोणत्या समस्या निर्माण झालेल्या आहेत ?
(iii) जमीन सुधारणाचे महत्व सांगा.
(iv) जल प्रदुषणाची कारणे स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) निर्णायक किमान प्रयत्न सिद्धांत.
(ii) प्रबळ चालना किंवा जोराचा धक्का सिद्धांत.
(iii) आर्थिक विकासामधील औद्योगीकरणाची भूमिका.
(iv) विकसनशील देशामधील चलनविषयक धोरणाची भूमिका.
(v) पर्यावरणाचे महत्व.
(vi) प्रदुषणाचे प्रकार.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) आर्थिक विकासाबाबत शुम्पीटरचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) आर्थिक विकासाचे निर्देशक सांगा व स्पष्ट करा.
- (iii) शेतीची अल्प उत्पादकतेची कारणे स्पष्ट करा.
- (iv) आर्थिक विकासातील बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका यावर चर्चा करा.
- (v) अल्पविकसित देशांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) आर्थिक नियोजन म्हणजे काय ? आर्थिक नियोजनाची आवश्यकता आणि प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) आर्थिक विकास आणि वृद्धीतील विविध अडथळे सांगा आणि स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-330

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

POLITICS (G-3)

General Paper III

(India and The World)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]

(i) Objective of Non-alignment Movement (NAM)

(ii) N.P.T.

(iii) “Peaceful Co-existence”

(iv) Kashmir Issues.

2. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(i) Function of Security Council

P.T.O.

- (ii) “Shimla Treaty”
- (iii) National Security
- (iv) Terrorism
- (v) India-USSR Friendship Treaty
- (vi) W.T.O.

3. Attempt any *three* questions (in **200** to **250** words each) : [30]

- (i) Explain the features of Non-Alignment Movement.
- (ii) Explain composition, functions and powers of General Assembly of the U.N.O.
- (iii) Explain India-China relations.
- (iv) Critically examine “India’s Nuclear Policy”.
- (v) Explain the impacts of Globalization on India.

4. Attempt any *one* question (in **500** words) : [20]

- (i) Discuss Pandit Nehru’s contribution to India’s Foreign Policy.
- (ii) Discuss India-US relations.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा : [10]

- (i) अलिप्ततावादी चळवळीचे उद्दिष्ट्ये
(ii) अण्वस्त्र चाचणी बंदी करार (N.P.T.)
(iii) शांततामय सहजिवन
(iv) काश्मिर प्रश्न.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : [20]

- (i) सुरक्षा मंडळाचे कार्ये
(ii) शिमला करार
(iii) राष्ट्रीय सुरक्षा
(iv) दहशतवाद
(v) भारत-रशिया मैत्री करार
(vi) जागतिक व्यापार संघटना.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **तीन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** ते **250** शब्दात लिहा : [30]

- (i) अलिप्ततावादी चळवळीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या आमसभेची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- (iii) भारत-चीन संबंध स्पष्ट करा.
- (iv) भारताच्या आण्विक धोरणाचे परिक्षण करा.
- (v) जागतिकीकरणाचे भारतावर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

- (i) पं. नेहरूंनी भारतीय परराष्ट्र धोरणास केलेल्या योगदानाची चर्चा करा.
- (ii) भारत-अमेरिका संबंध स्पष्ट करा.

[4201]-330

Optional Paper

(International Organisations)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]

(i) Meaning of International Organisations

(ii) Objectives of W.T.O.

(iii) Objectives of SAARC

(iv) World Bank.

2. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(i) European Union

(ii) IAEA—International Atomic Energy Agency

(iii) G.A.T.T.

(iv) ASEAN

(v) Collective Security

(vi) UNESCO.

3. Attempt any *three* questions (in **250** words each) : [30]

- (i) State the aims of CTBT.
- (ii) Explain Non-Governmental Organisations and Human Rights.
- (iii) On what grounds expansion of permanent membership of UN Security Council may be justified ?
- (iv) Explain the functions of IMF.
- (v) Discuss India's role in 'SAARC'.

4. Attempt any *one* question (in **500** words) : [20]

- (i) Explain the role of U.N.O. regarding collective security.
- (ii) Discuss the challenges before International Organisations.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 50 शब्दांत) : [10]

- (i) आंतरराष्ट्रीय संघटनेचा अर्थ
- (ii) आंतरराष्ट्रीय व्यापार संघटनेची उद्दिष्टे
- (iii) सार्क संघटनेची उद्दिष्टे
- (iv) जागतिक बँक.

2. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (i) युरोपियन संघ
- (ii) आंतरराष्ट्रीय अणु उर्जा एजंसी
- (iii) गॅट करार
- (iv) दक्षिण-पूर्व आशिया राष्ट्रांची संघटना
- (v) सामुहिक सुरक्षितता
- (vi) युनेस्को.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 250 शब्दांत) : [30]

- (i) सी. टी. बी. टी कराराची उद्दिष्टे सांगा.
- (ii) ब्रिअर शासकीय संघटना आणि मानवी हक्क स्पष्ट करा.
- (iii) संयुक्त राष्ट्रांच्या सुरक्षा परिषदेचा विस्तार करण्याचे समर्थन कोणत्या मुद्द्यांवर करता येईल.

(iv) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधिची कार्ये स्पष्ट करा.

(v) भारताच्या 'सार्क' मधिल भूमिकेची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा (500 शब्दांत) : [20]

(i) संयुक्त राष्ट्र संघटनेची सामूहिक सुरक्षितता संदर्भातील भूमिका स्पष्ट करा.

(ii) आंतरराष्ट्रीय संघटनापुढील आव्हानांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-331

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

POLITICS

Special Paper III

(Introduction to Public Administration)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Nature of Public Administration

(ii) Hierarchy

(iii) Unity of command

(iv) Span of control.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Lokpal (Ombudsman)

P.T.O.

- (ii) Meaning of Management
- (iii) Co-ordination
- (iv) Public Relations
- (v) Similarities between Private administration and Public administration
- (vi) Meaning of Public Policy.

3. Answer the following questions in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]

- (i) State Traditional Approach of Public Administration.
- (ii) Explain types of Line Agencies.
- (iii) Explain concept of Recruitment and state types of Recruitment.
- (iv) State the causes of to increase the Delegated Legislation.
- (v) Discuss Governmental agencies of Public Policy.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]

- (i) Explain Budgetary Process in India.
- (ii) What is meant by Management ? Explain features of Management.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

(i) लोकप्रशासनाचे स्वरूप

(ii) अधिकार पदपरंपरा

(iii) आज्ञैक्य

(iv) नियंत्रण कक्षा.

2. कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

(i) लोकपाल

(ii) व्यवस्थापनाचा अर्थ

(iii) समन्वय

(iv) लोकसंपर्क

(v) खाजगी प्रशासन व लोकप्रशासन साम्य

(vi) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(i) लोकप्रशासनाचा पारंपारिक दृष्टिकोन सांगा.

- (ii) रेषा संघटनेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iii) भरती संकल्पना स्पष्ट करून भरतीचे प्रकार सांगा.
- (iv) प्रदत्त विधीनियम वाढीची कारणे सांगा.
- (v) सार्वजनिक धोरणाच्या शासकीय माध्यमांची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) भारतातील अंदाजपत्रकीय प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (ii) व्यवस्थापन म्हणजे काय ? व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-332

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

POLITICS

Special Paper IV

(Political Concepts and Ideologies)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Political Obligation

(ii) Meaning of Liberty

(iii) Concept of Gram Swarajya

(iv) Nature of Feminism.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Types of Equality

P.T.O.

(ii) Neo-Liberal Concepts of State

(iii) Authority

(iv) Bhudan

(v) Democratic Socialism

(vi) Marxian Perspective of Feminism.

3. Answer the following questions in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]

(i) Critically examine Marxian concept of State.

(ii) State power and authority and discuss relation between power and authority.

(iii) Discuss the types of Democratic Socialism.

(iv) Explain the meaning, nature and elements of Nationalism.

(v) Define the meaning and features of Sarvodaya.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]

(i) Define the term of Liberty and Equality. Explain relationship between Liberty and Equality.

(ii) State concept of Gram Swarajya and explain features of Gandhi's Gram Swarajya.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (i) राजकीय आबंधन
- (ii) स्वातंत्र्याचा अर्थ
- (iii) ग्रामस्वराज्य संकल्पना
- (iv) स्त्रीवादाचे स्वरूप.

2. कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (i) समतेचे प्रकार
- (ii) नवउदारमतवादी राज्याची संकल्पना
- (iii) अधिसत्ता
- (iv) भूदान
- (v) लोकशाही समाजवाद
- (vi) स्त्रिवादाचा मार्क्सवादी दृष्टीकोन.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

- (i) मार्क्सवादी राज्याच्या संकल्पनेचे चिकित्सक परीक्षण करा.

- (ii) सत्ता व अधिसत्ता संकल्पना सांगून त्यांच्या परस्पर संबंधांची चर्चा करा.
- (iii) लोकशाही समाजवादाच्या प्रकारांची चर्चा करा.
- (iv) राष्ट्रवादाचा अर्थ, स्वरूप आणि घटक स्पष्ट करा.
- (v) सर्वोदय संकल्पनेचा अर्थ सांगून वैशिष्टे लिहा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) स्वातंत्र्य व समता या संकल्पनांच्या व्याख्या लिहा आणि स्वातंत्र्य व समता यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- (ii) ग्रामराज्य संकल्पना सांगून गांधीजींच्या ग्रामराज्याची वैशिष्टे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-333

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

HISTORY

General Paper III

[History of the Maratha (1630 to 1818)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the concept of 'Warkari'.

(ii) State the meaning of 'Shivmudra'.

(iii) Explain the concept of 'Mirasdar'.

(iv) Explain the concept of 'Brahmasabha'.

2. Write short notes in about **100** words each (any *four*) : [20]

(i) 'Bakhar' as Historical Sources.

(ii) Relation between Chh. Sambhaji and Akbar.

P.T.O.

- (iii) Council of Eight Ministers.
- (iv) Fort administration under Royal period.
- (v) Gota Sabha.
- (vi) Carnival and Festival under the Peshwa.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Explain the background of the rise of Maratha Power.
- (ii) Explain the significance of coronation of Chh. Shivaji Maharaj.
- (iii) Bring out the achievement of Maharani Tarabai in the Maratha War of Independence.
- (iv) To what extent was Bajirao II responsible for the downfall of the Maratha Power ?
- (v) Analyse the women's life under the Peshva.

4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]

- (i) Explain the causes and consequences of sack of Surat.
- (ii) Bring out the achievement of Balaji Vishwanath in Maratha History.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [10]

(i) 'वारकरी' संकल्पना स्पष्ट करा.

(ii) 'शिवमुद्रेचा' अर्थ सांगा.

(iii) 'मिरासदार' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

(iv) 'ब्रह्मसभा' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (फक्त चार) : [20]

(i) 'बखर' एक ऐतिहासिक साधन.

(ii) छत्रपती संभाजी-अकबर संबंध.

(iii) अष्टप्रधान मंडळ.

(iv) शिवकालीन किल्ले प्रशासन.

(v) गोतसभा.

(vi) पेशवेकालीन सण आणि उत्सव.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दात उत्तरे लिहा (फक्त तीन) : [30]

(i) मराठी सत्तेच्या उदयाची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

- (ii) शिवराज्याभिषेकाचे महत्व विशद करा.
- (iii) मराठ्यांच्या स्वातंत्र्ययुद्धातील महाराणी ताराबाईच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.
- (iv) मराठी सत्तेच्या पतनास दुसरा बाजीराव कितपत जबाबदार होता ?
- (v) पेशवेकालीन स्त्री जीवनाचे विश्लेषण करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (i) सुरत लुटीची कारणे व परीणाम स्पष्ट करा.
- (ii) मराठ्यांच्या इतिहासातील बाळजी विश्वनाथांच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-334

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

HISTORY

Special Paper III

[History of Medieval India (1206-1707 A.D.)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Write a note on Razia Sultan.
- (2) Explain the social structure of Sultanate period.
- (3) What was the Mughal Emperor Akbar's theory of Kingship ?
- (4) Discuss the literature of the Mughal period.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Written sources of Sultanate period.
- (2) Sultan Iltutmish.
- (3) Economic life during Sultanate period.
- (4) Write a note on 'Krishna Deva Raya'.
- (5) Write a note on Life of women during Mughal period.
- (6) Architecture of Mughal period.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]
- (1) Explain your views on the experiments done by Mohammad-bin-Tughlak.
 - (2) Write broadly about 'Bhakti Movement'.
 - (3) Evaluate the role played by Babur as the founder of Mughal Empire.
 - (4) Explain the Religious Policy of Aurangzeb.
 - (5) Discuss the Trade and Industry during Mughal period.
4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]
- (1) Evaluate Military Administration and Economic Reforms of Ala-ud-din Khalji.
 - (2) Write about Central and Provincial Administration during Mughal period.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) टिप लिहा : रझिया सुलतान.
 - (2) सुलतानशाही कालीन समाज रचना स्पष्ट करा.
 - (3) मुघल सम्राट अकबरचा राजपदाचा सिद्धांत काय होता ?
 - (4) मुघलकालीन साहित्याची चर्चा करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) सुलतानशाही कालीन लिखित साधने
 - (2) सुलतान अल्तमश
 - (3) सुलतानशाही कालीन आर्थिक जीवन
 - (4) कृष्ण देव राय यावर टिप लिहा
 - (5) मुघलकालीन स्त्री जीवन यावर टिप लिहा
 - (6) मुघलकालीन स्थापत्यकला.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]
- (1) महंमद-बीन-तुघलकाने अंमळात आणलेल्या प्रयोगाबाबत तुमची मते मांडा.
 - (2) भक्ती चळवळ या विषयी सविस्तर माहिती विशद करा.
 - (3) मुघल साम्राज्याचा संस्थापक या नात्याने बाबरच्या कामगिरीचे मुल्यमापन करा.
 - (4) औरंगजेबाचे धार्मिक धोरण स्पष्ट करा.
 - (5) मुघलकालीन व्यापार व उद्योगांची चर्चा करा.
4. खालील प्रश्नांचे 500 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) सुलतान अल्लाउद्दीन खिलजीचे लष्करी प्रशासन आणि आर्थिक सुधारणांचे परीक्षण करा.
 - (2) मुघलकालीन केंद्रीय व प्रांतिक प्रशासन व्यवस्थेविषयी माहिती लिहा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4201]-335

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

HISTORY

Special Paper IV

History of Transformation in Modern

Maharashtra (1818-1960)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) State the nature of Saint movement.
- (2) Give information about Nashik Conspiracy.
- (3) Give work of Pandita Ramabai.
- (4) What was Pune Pact ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Elphinston's Code
- (2) Rise of Ramoshi
- (3) Indira Gandhi and Samyukta Maharashtra movement
- (4) Wood's Dispatch
- (5) Depressed classes Mission
- (6) Literature of Mahatma Phule.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Write V.K. Rajwade's opinion about 'Maharashtra dharma'.
- (2) Write Drain Theory of Dadabhai Naoroji.
- (3) Explain the contribution of Maharashtra to Civil Disobedience Movement.
- (4) Explain the principles and work of Prarthana Samaj.
- (5) Write about Peasant Movement led by Communist Party.

4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the contribution of the Non-Brahmin Movement to the reformism pertaining to caste.
- (2) Discuss the various organs of Co-operative Movement.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) संत चळवळीचे स्वरूप सांगा.
- (2) नाशिक कटाची माहिती द्या.
- (3) पंडिता रमाबाई यांचे कार्य सांगा.
- (4) पुणे करार काय होता ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) एलफिन्स्टनची कायदेसंहिता
- (2) रामोशांचा उठाव
- (3) इंदिरा गांधी व संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ
- (4) वुडचा खलीता
- (5) निराश्रित साह्यकारी संस्था
- (6) म. फुलेंचे साहित्य.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) वि.का. राजवाडे यांचे 'महाराष्ट्र धर्म' याबाबत मत सांगा.
- (2) दादाभाई नौरोजी यांचा निःसारणांचा सिद्धांत लिहा.
- (3) महाराष्ट्रात सविनय कायदेभंग चळवळीचा सहभाग स्पष्ट करा.
- (4) प्रार्थना समाजाची तत्वे व कार्य स्पष्ट करा.
- (5) साम्यवादी पक्षाच्या नेतृत्वाखालील शेतकरी चळवळी बदल लिहा.

4. खालील प्रश्नांचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) जातीविषयक सुधारणावादाच्या बाबत ब्राह्मणेत्तर चळवळीचे योगदान स्पष्ट करा.
- (2) सहकार चळवळीच्या विविध घटक संस्थांची चर्चा करा.

[4201]-335

History of Modern China and Japan

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What is meant by 'Open Door Policy' ?
- (2) Write the objectives of the first five year plan in China.
- (3) Discuss the social reforms in Japan during the period of Meiji Restoration.
- (4) Evaluate the Washington Conference.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Boxer Rebellion
- (2) Political Philosophy of Dr. Sun-Yat-Sen
- (3) Yuhuan-Shih-Kai
- (4) Comodor Peri
- (5) Anglo-Japanese Alliance (1902)
- (6) Rome-Berlin-Tokyo Axis.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Write the causes and consequences of first opium war in China.

- (2) Review the conflict between Chiang Kai-shek and Mao-Tse-Tung.
- (3) Explain the role played by 'Zaibatsu' in the modernisation of Japan.
- (4) Describe the role played by Japan in the World War I.
- (5) State the causes of the rise of Militarism in Japan.

4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Describe the role played by Gen. Mac Arthur in the reconstruction of Japan.
- (2) Explain the causes and consequences of the Revolution of China in 1911.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'मुक्त द्वार धोरण' म्हणजे काय ?
- (2) चिनच्या पहिल्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्टे लिहा.
- (3) मेईजी पुनर्स्थापना काळातील जपानमधील सामाजिक सुधारणांची चर्चा करा.
- (4) वाशिंग्टन परिषदेचे मुल्यमापन करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) बॉक्सर बंड
- (2) डॉ. सन-यत-सेन यांचे राजकीय तत्वज्ञान
- (3) युवान-शि-काई
- (4) कमोडोर पेरी
- (5) इंग्लंड-जपान करार (1902)
- (6) रोम-बर्लिन-टोकीयो अक्ष.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) चिनमधील पहिल्या अफु युद्धाची कारणे व परिणाम लिहा.
- (2) चॅंग-काई-शेक व माओ-त्से-तुंग यांच्यातील संघर्षाचा आढावा घ्या.
- (3) जपानच्या आधुनिकीकरणात झाय-बत्सुंनी बजावलेली भूमिका स्पष्ट करा.
- (4) जपानने पहिल्या महायुद्धात बजावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- (5) जपानमधील लष्करवादाच्या उदयाची कारणे सांगा.

4. खालील प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) जपानच्या पुनर्रचनेसाठी ज. मॅक ऑर्थरने बजावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- (2) 1911 च्या चिनमधील क्रांतीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4201]-336

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

(General Paper III)

(Outline of Religion and Philosophy)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Gods and Goddesses in Atharvaveda.
- (2) Concept—‘Upanishadas’
- (3) ‘Jina’-‘Jaina’ meaning of the terms
- (4) Four Noble Truths (Chattari Ariyasacchani).

2. Write notes on the following in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Aranyakas
- (2) Composition of Ramayana
- (3) Chaturyama Cult
- (4) Buddhist ‘Shikshapadas’
- (5) Virashaiva Cult
- (6) The Ajivakas.

3. Answer of the following questions in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Discuss the types of Yajna (sacrifice) in Brahmana works.
- (2) Explain the 'Karmayoga' in Bhagvadgita.
- (3) State the main teachings of Bhagwan Mahavira.
- (4) Explain the difference between the Hinayana (Sthaviravadin) and Mahayana Cults.
- (5) What do you know about the philosopher 'Sanjay Belattiputra' ?

4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Describe the classification of Rigvedic gods by Mores Bloomfield with examples.
- (2) Discuss the main philosophy of the 'Lokayatikas'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) अथर्ववेदातील देवदेवता.
- (2) 'उपनिषदे' ही संकल्पना.
- (3) 'जिन'-'जैन' या संज्ञांचा अर्थ.
- (4) चार आर्यसत्ये (चत्तारि अरियसच्चानि).

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) आरण्यके
- (2) रामायणाची रचना
- (3) चातुर्याम संप्रदाय
- (4) बौद्ध शिक्षापदे
- (5) वीरशैव संप्रदाय
- (6) आजीवक.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) ब्राह्मण ग्रंथातील यज्ञाच्या प्रकारांची चर्चा करा.
- (2) भगवद्गीतेतील 'कर्मयोग' स्पष्ट करा.
- (3) भगवान महावीरांची प्रमुख शिकवण सांगा.
- (4) हीनयान (स्थविरवादी) आणि महायान या संप्रदायांमधील फरक स्पष्ट करा.
- (5) 'संजय बेलट्ठीपुत्र' या तत्वज्ञाविषयी तुम्हांस काय माहिती आहे ?

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) मॉरिस् ब्लूमफिल्ड याने केलेले ऋग्वेदीय देवतांचे वर्गीकरण उदाहरणांसह वर्णन करा.
- (2) 'लोकायतिकांच्या' प्रमुख तत्वज्ञानाची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4201]-337

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ANTHROPOLOGY

(G-3 : Maharashtra : A Cultural Region)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50** words each : [10]

(1) Write the meaning of Maharashtra Dharma.

(2) What is cottage industry ?

(3) State the meaning of Balutedari.

(4) Give the importance of Nanded Gurudwara.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(1) The Warkari Cult.

(2) Kokan : A cultural region.

(3) Marathi Language : Dialectical Variation.

(4) Traditional folk dance : Lavani.

(5) Ek Gaon : Ek Panvatha.

(6) Contribution of Vir Savarkar.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following in **250** words each : [30]

- (1) Explain the contribution of Mahatma Jyotiba Phule in Social Reform Movement.
- (2) Describe the work of Dhondo Keshav Karve about women's education.
- (3) Elaborate the political contribution of Lokmanya Tilak.
- (4) Review the Dalit Panther Movement in short.
- (5) Explain the nature of Industrialization in Maharashtra.

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (1) Explain the contribution of Dr. B.R. Ambedkar in Social Reform Movement.
- (2) Discuss the brief history of Maharashtra.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (1) महाराष्ट्र धर्माचा अर्थ लिहा.
- (2) कुटीर उद्योग म्हणजे काय ?
- (3) बलुतेदारीचा अर्थ सांगा.
- (4) नांदेड गुरुद्वाराचे महत्व सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत टीपा लिहा : [20]

- (1) वारकरी सांप्रदाय.
- (2) कोकण : एक सांस्कृतिक प्रदेश.
- (3) मराठी बोलीभाषेतील विविधता.
- (4) पारंपारिक लोकनृत्य : लावणी.
- (5) एक गाव : एक पाणवठा.
- (6) वीर सावरकरांचे योगदान.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) सामाजिक सुधारणा चळवळीतील महात्मा ज्योतीबा फुले यांचे योगदान स्पष्ट करा.
- (2) स्त्री-शिक्षणासंबंधी धोंडो केशव कर्वे यांचे कार्य विशद करा.
- (3) लोकमान्य टिळकांच्या राजकिय योगदानाचे वर्णन करा.
- (4) दलित पँथर चळवळीचा संक्षिप्त आढावा घ्या.
- (5) महाराष्ट्रातील औद्योगीकरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) डॉ. बी.आर. आंबेडकराचे सामाजिक सुधारणा चळवळीतील योगदान स्पष्ट करा.
- (2) महाराष्ट्राच्या इतिहासाची थोडक्यात चर्चा करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-338

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

GEOGRAPHY (G-3)

Gg-310 : Geography of Tropical Agriculture

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
 - (iv) Use of map-stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about 20 words each (any ten) : [20]

- (1) State the latitudinal extension of Tropical region.
- (2) Define irrigation.
- (3) What is Agricultural Marketing ?
- (4) Give two objectives of Watershed Management.
- (5) What is recent approach ?
- (6) What is drought ?
- (7) Define dryland farming.
- (8) Name any two states of Tissue culture practices.
- (9) What is meant by Agro-Tourism ?
- (10) Name the four crops of mixed agriculture.
- (11) Name any two vegetable pesticides.
- (12) Give the long form of GIS and GPS.
- (13) Name any two perishable crops.

P.T.O.

- 2.** Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Drip irrigation.
 - (2) Intensive subsistence farming.
 - (3) Tissue culture.
 - (4) Food security.
- 3.** Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the importance of agriculture in Indian economy.
 - (2) Describe various physical determinants influencing Tropical Agriculture.
 - (3) Discuss various methods of watershed management.
 - (4) “Dairy farming is supporting factor in agricultural development.”
Discuss.
- 4.** Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Describe the nature, scope and significance of Agricultural Geography.
 - (2) Explain the importance of irrigation in Tropical Agriculture.
 - (3) Explain the importance of polyhouse and food-processing in the agricultural development.
 - (4) Discuss the role of organic farming and crop rotation in the sustainable agricultural development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) उष्णकटिबंधाचा अक्षवृत्तीय विस्तार सांगा.
- (2) जलसिंचनाची व्याख्या द्या.
- (3) कृषी विपणन म्हणजे काय ?
- (4) जल संधारणाचे दोन उद्दिष्टे सांगा.
- (5) आधुनिक अभ्यास पद्धत म्हणजे काय ?
- (6) अवर्षण म्हणजे काय ?
- (7) कोरडवाहू शेतीची व्याख्या द्या.
- (8) उती संवर्धन करणारी दोन राज्ये सांगा.
- (9) कृषी पर्यटन म्हणजे काय ?
- (10) मिश्र शेतीतील चार पिकांची नावे सांगा.
- (11) वनस्पतीजन्य किडनाशकांची दोन नावे सांगा.
- (12) जी.आय्.एस्. व जी.पी.एस्. चे विस्तारीत रूप सांगा.
- (13) नाशवंत पीकांची कोणतेही दोन नावे सांगा.

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) ठिबक सिंचन.

- (2) सघन निर्वाही शेती.
 - (3) उती संवर्धन.
 - (4) अन्न सुरक्षा.
3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (2) उष्णकटिबंधीय शेतीवर परीणाम करणाऱ्या विविध प्राकृतिक घटकांचे वर्णन करा.
 - (3) पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापनाच्या विविध पद्धतींची चर्चा करा.
 - (4) “कृषी विकासामधे दुग्धव्यवसाय पुरक घटक आहे.” चर्चा करा.
4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) कृषी भूगोलाचे स्वरूप, व्याप्ती व महत्व याचे वर्णन करा.
 - (2) उष्णकटिबंधीय शेती मधील जल सिंचनाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (3) कृषी विकासामधे पॉलीहाउस व अन्न-प्रक्रिया यांचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (4) शाश्वत शेती विकासामधे सेंद्रिय शेती आणि पीक फेरपालट यांच्या भूमिकेची चर्चा करा.

Gg-310 : Geography of Travel and Tourism

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
 - (iv) Use of map-stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) What is Tourism ?
- (2) Give any *two* criteria on which the tourists are divided into different types.
- (3) What do you mean by the relative location of the tourist place ?
- (4) What is adventure tourism ?
- (5) Name any *two* historical factors that attract the tourist.
- (6) Name any *two* sanctuaries of Maharashtra.
- (7) Name any *two* factors that influence the choice of the mode of transport.
- (8) Give the full form of I.T.D.C.
- (9) Mention any *two* cultural impacts of tourism.
- (10) In which states Mahabaleshwar and Agra are located ?

- (11) What are the main attractions of the tourist place Dive-Agar ?
- (12) What do you mean by national level tourism planning ?
- (13) Why is tourism called an invisible export ?

2. Write notes in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Agro-tourism.
- (2) Advantages of Rail transport.
- (3) Tourism and Language.
- (4) Tourism and Coastal Pollution.

3. Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain beginning and growth of tourism.
- (2) Explain various types of accommodation.
- (3) Explain an economic importance of tourism.
- (4) Give an account of the Health Tourism.

4. Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain the various physical factors affecting on tourism development.
- (2) Explain the various types of tourists.
- (3) Explain the cultural and environmental impacts of tourism.
- (4) Describe Shirdi and Taj Mahal as a tourist place.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

(1) पर्यटन म्हणजे काय ?

(2) पर्यटकांची विभागणी करणारे कोणतेही दोन निकष सांगा.

(3) पर्यटन स्थळांचे सापेक्ष स्थान म्हणजे काय ?

(4) साहसी पर्यटन म्हणजे काय ?

(5) पर्यटकांना आकर्षित करणारे कोणतेही दोन ऐतिहासिक घटक सांगा.

(6) महाराष्ट्रातील दोन अभयारण्ये सांगा.

(7) वाहतूक माध्यमांच्या निवडीवर प्रभाव टाकणारे दोन घटक लिहा.

(8) I.T.D.C. चे पूर्ण रूप लिहा.

(9) पर्यटनाचे कोणतेही दोन सांस्कृतिक परिणाम सांगा.

(10) महाबळेश्वर व आग्रा कोणत्या राज्यात आहेत ?

(11) दिवे-आगार या पर्यटन स्थळाची मुख्य आकर्षणे कोणती ?

(12) राष्ट्रीय स्तरावरील पर्यटन नियोजन म्हणजे काय ?

(13) पर्यटनाला अदृश्य निर्यात असे का म्हणतात ?

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(1) कृषी पर्यटन

- (2) रेल्वे वाहतुकीचे फायदे
- (3) पर्यटन व भाषा
- (4) पर्यटन आणि सागरकिनारीय प्रदूषण.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) पर्यटनाची सुरुवात आणि वाढ स्पष्ट करा.
- (2) निवास व्यवस्थेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- (3) पर्यटनाचे आर्थिक महत्व स्पष्ट करा.
- (4) आरोग्य पर्यटनाचा वृत्तांत लिहा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) पर्यटन विकासावर परिणाम करणारे प्राकृतिक घटक स्पष्ट करा.
- (2) पर्यटकांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- (3) पर्यटनाचे सांस्कृतिक व पर्यावरणीय परिणाम स्पष्ट करा.
- (4) पर्यटन स्थळ म्हणून शिर्डी व ताजमहाल चे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-339

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

GEOGRAPHY (S-3)

Gg-320 : Contemporary Issues and Geography

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
 - (iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about 20 words each (any ten) : [20]

- (1) What is Greenhouse effect ?
- (2) What is water politics ?
- (3) Define the study of contemporary issues.
- (4) What is the concept of unemployment ?
- (5) What is weathering ?
- (6) Write the types of earthquake waves.
- (7) Write any *two* examples of exhaustible resources.
- (8) Give any *two* symptoms of AIDS.
- (9) What is 'Tsunami' ?
- (10) Write the definition of 'Migration'.
- (11) Write any *two* main causes of marine pollution.
- (12) Name any *two* Naxalite districts in Maharashtra.
- (13) Write any *two* names of Indian Missiles.

P.T.O.

2. Answer the following questions in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Types of Landslide.
- (2) Write the causes of epidemics.
- (3) Indian Poverty.
- (4) Causes of religious conflicts.

3. Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Discuss the causes and effects of 'Global Warming'.
- (2) Write an adverse effect of 'Nuclear Weapons'.
- (3) Explain the effects of 'Liberalization'.
- (4) What is meant by El-Nino ? Explain the relation between 'El-Nino' with reference to Indian climate.

4. Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain in detail of river water dispute of Indus and Ganga.
- (2) Explain the causes and effects of overpopulation.
- (3) Define the conflicts of race. Discuss the causes and effects of conflicts due to race.
- (4) Explain the types of migration with reference to time and distance.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) हरितगृह परिणाम म्हणजे काय ?
- (2) पाण्याचे राजकारण म्हणजे काय ?
- (3) सद्यःकालीन घडामोडीचा अभ्यास म्हणजे काय ?
- (4) बेकारीची संकल्पना सांगा.
- (5) विदारण म्हणजे काय ?
- (6) भूकंपलहरीचे प्रकार कोणते ?
- (7) विनाशी साधनसंपत्तीचे दोन उदाहरणे सांगा.
- (8) एडस् आजाराची कोणतीही दोन लक्षणे सांगा.
- (9) 'त्सुनामी' म्हणजे काय ?
- (10) स्थलांतराची व्याख्या लिहा.
- (11) सागरजल प्रदूषणाची कोणतीही दोन कारणे लिहा.
- (12) महाराष्ट्रातील दोन नक्षलग्रस्त जिल्ह्याची नावे सांगा.
- (13) भारतीय क्षेपणास्त्राची दोन नावे लिहा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) भूमिपाताचे प्रकार.
 - (2) साथीच्या रोगाची कारणे.
 - (3) भारतातील दारिद्र्य.
 - (4) धार्मिक संघर्षाची कारणे.
3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) तापमान वाढीची कारणे व परिणाम लिहा.
 - (2) अण्वस्त्र निर्मितीचे दुष्परिणाम सांगा.
 - (3) उदारीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
 - (4) 'एल-निनो' म्हणजे काय ? एल-निनोचा भारतीय हवामानाशी असलेला संबंध स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) सिंधू आणि गंगा जलवाद सविस्तर वर्णन करा.
 - (2) अतिरिक्त लोकसंख्येची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
 - (3) वांशिक संघर्ष म्हणजे काय ? वांशिक संघर्षाचे कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
 - (4) स्थलांतराचे कालावधी व अंतरानुसार प्रकार स्पष्ट करा.

Gg-320 : Fundamental Concepts in Geography

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :-**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
 - (iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]
- (1) Who has introduced the concept of Die Erdkunde ?
 - (2) Concept of cycle of erosion is introduced by..... .
 - (3) Name any *two* factors of climate change.
 - (4) Name any *two* techniques of weather forecasting.
 - (5) Who is known as father of Population Geography ?
 - (6) Define the concept of state.
 - (7) Who has explained the Heartland theory ?
 - (8) Define the concept of determinism.
 - (9) What is satellite town ?
 - (10) Name any *two* measures of economic development.
 - (11) Define the concept of Existentialism.
 - (12) What do you mean by Sustainable Development ?
 - (13) Define the term 'Nation'.

- 2.** Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Contribution of Al Masudi.
 - (2) Explain various stages of cycle of erosion.
 - (3) Discuss the concept of CBD.
 - (4) Stages of demographic transition theory.
- 3.** Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Discuss the concept of unity in diversity.
 - (2) Explain the factors of climate change.
 - (3) Define the term 'Geopolitics'. Explain the rimland theory.
 - (4) Discuss the factors affecting location of Industries.
- 4.** Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Compare the Physical and Human Geography.
 - (2) Define Weather Forecasting. Explain the techniques used for weather forecasting.
 - (3) Give an account of contribution of Immanuel Kant and Friedrich Ratzel.
 - (4) Discuss the theory of Demographic transition.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिलस वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) डाय एर्डकुन्ड संकल्पना कोणी मांडली ?
- (2) 'अपक्षरण चक्र' ही संकल्पना कोणी मांडली ?
- (3) हवामान बदलाचे कोणतेही दोन घटक सांगा.
- (4) हवामान अंदाज वर्तविण्याचे दोन तंत्राची नावे सांगा.
- (5) लोकसंख्या भूगोलचे जनक कोण होता ?
- (6) राज्य संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- (7) 'हृदयस्थल' सिद्धांत कोणी मांडला ?
- (8) निसर्गवाद संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- (9) उष्ण शहर (सॅटेलाईट) म्हणजे काय ?
- (10) आर्थिक विकासाची दोन परीमाने सांगा.
- (11) अस्तित्ववादाची संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- (12) शाश्वत विकास म्हणजे काय ?
- (13) 'राष्ट्र' या संकल्पनेची व्याख्या द्या.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) अल् मसुदींचे योगदान.
 - (2) अपक्षरण चक्राची विविध टप्पे स्पष्ट करा.
 - (3) सी.बी.डी. संकल्पनेवर चर्चा करा.
 - (4) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताच्या पायऱ्या.
3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) 'विविधतेत एकता' या संकल्पनेवर सविस्तर चर्चा करा.
 - (2) हवामान बदलाचे घटक स्पष्ट करा.
 - (3) 'भूराजनिती' ची व्याख्या सांगून परिधीय सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - (4) उद्योगधंद्यांच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणाऱ्या घटकांची चर्चा करा.
4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) प्राकृतिक आणि मानवी भूगोलाची तुलना करा.
 - (2) हवामान अंदाज म्हणजे काय ते सांगून हवामान अंदाज वर्तविण्यासाठी वापरली जाणारी तंत्रे स्पष्ट करा.
 - (3) इमान्युअल कांट व फ्रेडरिक रॅट्झेल यांचे भूगोलातील योगदान.
 - (4) 'लोकसंख्या संक्रमण' सिद्धांतावर सविस्तर चर्चा करा.

Seat No.	
-------------	--

[4201]-340

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012**MUSIC (संगीत)**

(सामान्य जी-3)

(2008 PATTERN)

विशेष सूचना :—या संचातील 'रागसंगीत गायन, सतार आणि तबला' यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

रागसंगीत गायन**वेळ : 1 तास 30 मिनिटे****एकूण गुण : 20**

1. रागसंगीत गायन या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश (बडा ख्याल) स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. शंकरा आणि पुरियाधनाश्री यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड आणि वैशिष्ट्यांसह लिहा. [5]
3. झुमरा, आडा चौताल आणि धमार यापैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून ताललेखन करा. [5]
4. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [5]
 - (1) शुद्ध राग
 - (2) मिश्र राग
 - (3) जोड राग
 - (4) श्रुती-स्वर विभाजन.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात लिहा : [5]
 - (1) प्रबंध
 - (2) निबद्ध गान
 - (3) परमेल प्रवेशक राग
 - (4) अविर्भाव-तिरोभाव.

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन कार्य विशद करा : [5]

- (1) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- (2) पंडिता केसरबाई केरकर
- (3) किशोरी आमोणकर.

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]

- (1) संगीत आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
- (2) पार्श्वगायन
- (3) संगीताच्या इतिहासाचे कालविभाजन.

सतार

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

1. सतार या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश (मसितखानी गत) स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. मुलतानी आणि जयजयवंती यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड आणि वैशिष्ट्यांसह लिहा. [5]
3. एकताल आणि चौताल यापैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून एकपट आणि दुप्पट लिहा. [5]
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन कार्य विशद करा : [5]
 - (1) पंडिता मोगुबाई कुर्डीकर
 - (2) उ. बिस्मिल्ला खाँ.
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
 - (1) संगीत आणि जनरुचि
 - (2) पार्श्वसंगीत.

तबला

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

1. तीनताल आणि रूपक यापैकी कोणत्याही एका तालाची एकपट, दुप्पट व तिप्पट ताललिपीबद्ध करा. [5]
2. वाद्य वर्गिकरण या विषयी विस्तृत विवेचन करा. [5]
3. घन वाद्ये आणि अवनद्ध वाद्ये यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा. [5]
4. दिल्ली, अजराडा आणि लखनौ यापैकी कोणत्याही दोन बाजांची वैशिष्ट्ये थोडक्यात विशद करा. [5]
5. तुमच्या आवडत्या तबलावादक कलाकाराचे जीवन चरित्र लिहा. [5]

Total No. of Questions—7+5+5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4201]-341

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

MUSIC (संगीत) (S-3)

Special Paper 3

(2008 PATTERN)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

विशेष सूचना :— या संचातील 'रागसंगीत गायन, सतार किंवा तबल' यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

रागसंगीत गायन

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश (बडा ख्याल) स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. मल्हार (मियां मल्हार) आणि पुरिया यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड आणि वैशिष्ट्यांसह लिहा. [5]
3. 'सूलताल-झपताल' आणि 'झुमरा-आडाचौताल' यापैकी कोणत्याही एका ताल जोडीची तूलना करा. [5]

P.T.O.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [5]
- (1) हार्मनी
 - (2) मेलडी
 - (3) वादी-संवादी-अनुवादी-विवादी आणि वर्ज्य स्वर
 - (4) अनिबद्ध गान.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात लिहा : [5]
- (1) ख्याल गायकी
 - (2) प्रबंध
 - (3) धृपद गायकी
 - (4) जाती गायन.
6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन-कार्य विशद करा : [5]
- (1) पं. जगन्नाथबुवा पुरोहित
 - (2) लता मंगेशकर
 - (3) डॉ. गंगूबाई हंगळ.
7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
- (1) प्राचीन संगीतज्ञ
 - (2) कंठ संस्कार
 - (3) गुरुकुल संगीत शिक्षण पद्धतीची वैशिष्ट्ये.

[4201]-341

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश (मसितखानी गत) स्वरलिपिबद्ध करा. [5]
2. मल्हार (मियाँ मल्हार) आणि पुरिया यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड आणि वैशिष्ट्यांसह लिहा. [5]
3. समान मात्रांच्या तालांची वैशिष्ट्ये व महत्त्व सोदाहरण विशद करा. [5]
4. तुमच्या आवडत्या संगीतज्ञ कलाकाराचे जीवन-कार्य विशद करा. [5]
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
 - (1) संगीत शिक्षणाची सद्य स्थिती
 - (2) संगीतविषयक ग्रंथ.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. रुद्र आणि मत्त यापैकी कोणत्याही एका तालाची एकपट, दुप्पट व तिप्पट ताललिपीबद्ध करा. [5]
2. तुम्ही अभ्यासलेल्या कोणत्याही एका तालाच्या वेगवेगळ्या मात्रा संख्येच्या दोन तिहाया लिहा. [5]
3. स्वतंत्र तबलावादानाचे तंत्र विशद करा. [5]
4. वृंद-वादानात तबल्याचे स्थान याविषयी विस्ताराने लिहा. [5]
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका तबलावादक कलाकाराचे जीवन-चरित्र लिहा : [5]
 - (1) पं. कंठे महाराज
 - (2) हाजी विलायत खाँ
 - (3) पं. किशन महाराज.

Total No. of Questions—7+5+5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4201]-342

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

MUSIC (संगीत) (S-4)

Special Paper 4

(2008 PATTERN)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

विशेष सूचना :— या संचातील 'रागसंगीत गायन, सतार आणि तबला' यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

रागसंगीत गायन

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश (बडा ख्याल) स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. मारुबिहाग आणि श्यामकल्याण यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड आणि वैशिष्ट्यांसह लिहा. [5]
3. एकताल आणि झुमरा यापैकी कोणत्याही एका तालाचे मध्य आणि विलंबित स्वरूप टाळी काल पद्धतीने स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

P.T.O.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [5]
- (1) पार्श्वगायन
 - (2) ध्वनिमुद्रण
 - (3) नाट्यसंगीत.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात लिहा : [5]
- (1) संगीतासाठी ग्रंथालये
 - (2) संगीत स्पर्धांचे महत्त्व
 - (3) संगीत सभेचे आयोजन.
6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन कार्य विशद करा : [5]
- (1) पं. रामाश्रय झा
 - (2) आशा भोसले
 - (3) पं. हरिप्रसाद चौरसिया.
7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
- (1) मला अपेक्षित संगीत शिक्षण
 - (2) आधुनिक वैज्ञानिक युगातील संगीत
 - (3) स्वरलेखन पद्धतीची व्याप्ती आणि मर्यादा.

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश (मसितखानी गत) स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. अहिरभैरव आणि मधुवंति यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड आणि वैशिष्ट्यांसह लिहा. [5]
3. बारा मात्रांच्या कोणत्याही दोन तालांची तौलनिक वैशिष्ट्ये व महत्त्व विशद करा. [5]
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन-कार्य विशद करा : [5]
 - (1) ऊ. हलीम जाफर खाँ
 - (2) पं. शिवकुमार शर्मा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
 - (1) मैफिल सादरीकरणाचे तंत्र
 - (2) संगीत स्पर्धांचे महत्त्व.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) पहिल्या अनिवार्य प्रश्नासह उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. तुम्ही अभ्यासलेल्या कोणत्याही एका तालाच्या दोन वेगवेगळ्या लयकारी लिहा. [5]
2. समान मात्रांच्या अनेक तालांच्या निर्मितीची कारणमिमांसा करा. [5]
3. तबल्यातील घराणी याविषयी विस्तृत विवेचन करा. [5]
4. कर्नाटक संगीत व हिंदुस्तानी संगीतातील ताल वाद्यांची तौलनिक माहिती लिहा. [5]
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका तबलावादक कलाकाराचे जीवन-चरित्र लिहा : [5]
 - (1) पं. नाना पानसे
 - (2) ऊ. आबिद हुसेन
 - (3) ऊ. अल्लार खाँ.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-343

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

PSYCHOLOGY

General Paper III

(Industrial and Organizational Psychology)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (1) What is industrial and Organizational Psychology ?
 - (2) Why is the need of training ?
 - (3) State the scope of engineering psychology.
 - (4) What is job satisfaction ?

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Development of Industrial Psychology.
 - (2) Training programme evaluation.
 - (3) Performance evaluation.
 - (4) Leadership.
 - (5) Person-Machine system.
 - (6) Relationship of Job-satisfaction of productivity.

P.T.O.

3. Answer in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Describe in detail the methods of evaluating job performance.
- (2) Describe the personal factors of job satisfaction.
- (3) Describe leadership through power and vision.
- (4) Describe time and motion study.
- (5) State the methods of training.

4. Answer in **500** words each (any *one*) : [20]

- (1) Describe in detail the selection methods of employee.
- (2) What is work motivation ? Describe in detail Maslow's theory of motivation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) औद्योगिक व संघटन मानसशास्त्र म्हणजे काय ?
- (2) प्रशिक्षणाची गरज का आहे ?
- (3) अभियांत्रिकी मानसशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (4) कार्य-समाधान म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत टीपा लिहा (कोणत्याही **चार**) : [20]

- (1) औद्योगिक मानसशास्त्राचा विकास.
- (2) प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे मूल्यमापन.
- (3) कार्य-निर्वर्तन मूल्यमापन.
- (4) नेतृत्व.
- (5) मानव-यंत्र प्रणाली.
- (6) कार्य-समाधानाचा उत्पादकतेशी असणारा संबंध.

3. खालीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) कार्य-मूल्यमापनाच्या पद्धतींचे सविस्तर वर्णन करा.
- (2) कार्य-समाधानाच्या व्यक्तीगत घटकांचे वर्णन करा.
- (3) अधिकार आणि दूरदृष्टीपणा यातून नेतृत्व कसे उदयास येते ?
- (4) काळ आणि गती अभ्यासाचे सविस्तर वर्णन करा.
- (5) प्रशिक्षण पद्धती विशद करा.

4. खालील प्रश्नापैकी कोणताही एक प्रश्नाची उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) कामगार निवडीच्या पद्धतींचे सविस्तर वर्णन करा.
- (2) कार्य-प्रेरणा म्हणजे काय ? प्रेरणेच्या मासले यांच्या सिद्धांताचे सविस्तर वर्णन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-344

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

PSYCHOLOGY

Special Paper III

(Experimental Psychology and Scientific Research)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(1) Explain 'Sensitivity' as a basic concept in Psychophysics.

(2) Explain the importance of language as a tool of thinking.

(3) State the uses of psychological tests.

(4) What is Sampling ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(1) Threshold

(2) Central Theory of Thinking

P.T.O.

- (3) Types of validity
- (4) Types of norms
- (5) Qualitative Vs. Quantitative Scientific Research
- (6) Survey method.

3. Answer the following questions in **200-250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Describe the method of limit for the computation of DL.
- (2) What is creative thinking ? Explain the stages of creative thinking.
- (3) Discuss approaches in scientific research.
- (4) Illustrate questionnaire and interview as a techniques of data collection.
- (5) Explain the types of probability sampling.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) What is perception ? Explain the nature and characteristics of perception.
- (2) Define variable ? Explain the types of variables.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) मनोभौतिकीतील मूलभूत संकल्पना म्हणून 'वेदनक्षमता' स्पष्ट करा.
- (2) विचारांचे साधन म्हणून भाषेचे महत्व विशद करा.
- (3) मानसशास्त्रीय चाचण्यांचे उपयोग लिहा.
- (4) नमुनाचयन म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) सिमामूल्य
- (2) विचाराची मध्यवर्ती उपपत्ती
- (3) यथार्थतेचे (वैधतेचे) प्रकार
- (4) मानदंडांचे प्रकार
- (5) गुणात्मक विरुद्ध संख्यात्मक शास्त्रीय संशोधन
- (6) सर्वेक्षण पद्धती.

3. खालीलपैकी प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) मर्यादा पद्धतीच्या सहाय्याने भेदनिक सिमामूल्यांच्या मापनाचे वर्णन करा.
- (2) सर्जनशील विचार प्रक्रिया म्हणजे काय ? सर्जनशील विचार प्रक्रियेच्या अवस्था विशद करा.

- (3) शास्त्रीय संशोधनातील दृष्टीकोनांची चर्चा करा.
- (4) प्रश्नावली व मुलाखत ही माहिती संकलनाची तंत्रे म्हणून सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (5) संभाव्यता नमुनाचयनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) संवेदन म्हणजे काय ? संवेदनाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) परिवर्तकाची व्याख्या लिहा. परिवर्तकाचे प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-345

T.Y. B.A EXAMINATION, 2012

GANDHIAN THOUGHT

(General Paper III)

(Relevance of Gandhian Thought)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(1) Explain the basic components of Sarvodaya.

(2) Explain Vinoba's idea of Sthitapradnya Darshan.

(3) Explain Dada Dharmadhikari's views of Role of Women in Society.

(4) Bring out the nature and importance of 'Ganga Bachao Andolan'.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(1) Total Revolution—Jayaprakash Narayan

(2) Satyagrahi Samajwada—Acharya Javadekar

P.T.O.

- (3) Green Party Movement in Germany
- (4) Vinoba's conception of Nari Shakti
- (5) Chipko Andolan—Sundarlal Bahuguna
- (6) Work of Nelson Mandela in Anti-racist Movement.

3. Answer any *three* of the following in **200-250** words each : [30]

- (1) Explain the significance of Gandhian Model of Development.
- (2) Explain the contribution of Martin Luther King in Anti-imperialist movements.
- (3) Introduce fully the work of An Syu Ki in Myanmar.
- (4) Explain S.D. Javadekar's views on synthesis of Gandhi and Marx.
- (5) State the contribution of Dada Dharmadhikari in Socio-Economic thoughts of Gandhi.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Explain in detail and critically evaluate 'Narmada Bachao Andolan' by Medha Patkar.
- (2) Explain Vinoba's Bhoodan Movement and comment on the success and limitations of this movement.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) सर्वोदयाचे मुख्य घटक स्पष्ट करा.
- (2) 'स्थितप्रज्ञ दर्शन' ही विनोबांची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) स्त्रियांचे समाजातील स्थान आणि भूमिका याबद्दल दादा धर्माधिकारी यांची मते स्पष्ट करा.
- (4) गंगा बचाओ आंदोलनाचे स्वरूप आणि महत्व विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा : [20]

- (1) 'समग्र क्रांती'—जयप्रकाश नारायण
- (2) सत्याग्रही समाजवाद—आचार्य जावडेकर
- (3) ग्रीन पार्टी चळवळ—जर्मनी
- (4) विनोबांची 'नारी शक्ती' संकल्पना
- (5) चिपको आंदोलन—सुंदरलाल बहुगुणा
- (6) नेल्सन मंडेला यांचे वंशविरोधी चळवळीतील योगदान.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) गांधीजींच्या विकास आराखड्याची प्रमुख तत्वे स्पष्ट करा.
- (2) साम्राज्यशाही विरोधी चळवळीतील मार्टिन ल्यूथर किंग यांचा सहभाग स्पष्ट करा.

- (3) म्यॉनमार मधिल अॅन सू. की. यांचे कार्य सविस्तर विशद करा.
- (4) गांधी आणि मार्क्स यांच्या समन्वयाबाबतची एस.डी. जावडेकरांची मते स्पष्ट करा.
- (5) गांधीजींच्या सामाजिक-आर्थिक विचारातील दादा धर्माधिकारी यांचे योगदान विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) नर्मदा बचाओ आंदोलन संदर्भातील श्रीमती मेधा पाटकर यांच्या कार्याचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.
- (2) विनोबांची भूदान चळवळ स्पष्ट करून या चळवळीचे यशापयश आणि मर्यादांबद्दल भाष्य करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-346

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

YOGA (Yogvidya)

(General Paper III)

(Vyavharik Yoga)

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* from the following in **50** words : [5]
 - (1) State the *five* benefits of Yoga science.
 - (2) What is personal ability ?

2. Write short notes on (any *two*) : [10]
 - (1) Dhyān
 - (2) Yama
 - (3) Objectives of Shuddhikriya
 - (4) Importance of various Mudras.

3. Answer any *two* questions from the following in **200** to **250** words each : [15]
 - (1) State the types, precautions and uses of Pranayama.

P.T.O.

(2) Explain the use of Yoga in mental health as preventive and curable.

(3) Discuss, how Yoga is helpful to keep physical health.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]

(1) Explain how does Yoga use to old age.

(2) Explain the simple and special objective of traditional and applied yoga.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे 50 शब्दांत स्पष्टीकरण द्या : [5]

(1) योगशास्त्राचे पाच फायदे सांगा.

(2) व्यक्तिगत कार्यक्षमता म्हणजे काय ?

2. थोडक्यात टीपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]

(1) ध्यान

(2) यम

(3) शूद्धिक्रीयांचा उद्देश

(4) विविध मूद्रांचे महत्व.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे द्या : [15]

(1) प्राणायामाचे प्रकार, दक्षता व उपयोग सांगा.

(2) मानसिक स्वास्थ्यसाठी योगाचा प्रतिबंधक व निवारक म्हणुण उपयोग स्पष्ट करा.

(3) शारीरिक स्वास्थ्य संवर्धनासाठी योगाचा उपयोग होईल का ? चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या : [10]

(1) वार्धक्यात होणारा योगाचा उपयोग स्पष्ट करा.

(2) परंपरागत योग व व्यवहारीक योगाचे सामान्य व विशेष उद्देश स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-347

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

HISTORY OF CIVILIZATION

General Paper III

(World Culture)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What is 'Egyptian Mummy' ?
- (2) Who was Confucious ?
- (3) Explain the term 'Caliph'.
- (4) State the famous law invented by Sir Isaac Newton.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Main types of Paleolithic tools.
- (2) Concept city states in Greek Civilization
- (3) Maya Civilization.
- (4) Contribution of Arabs to Philosophy.
- (5) Term 'Counter Reformation'.
- (6) Concept 'Age of Discoveries'.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Describe the law in the Code of Hammurabi.
- (2) State the causes for the decline of Harappan Civilization.
- (3) Review the art and architecture in Roman Civilization.
- (4) What is Feudalism ? State its demerits.
- (5) Discuss the contribution of Copernicus and Galileo to science.

4. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Why is the Neolithic period known as an 'Age of Revolution' ?
- (2) Discuss the salient features of Hinduism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'इजिप्तची ममी' म्हणजे काय ?
- (2) 'कन्फ्यूशियस' कोण होता ?
- (3) 'खलिफा' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (4) सर आयझॅक न्यूटन यांनी शोधलेला प्रसिद्ध सिद्धांत सांगा.

2. प्रत्येकी **100** शब्दात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) पुराश्मयुगीन हत्यारांचे प्रमुख प्रकार.
- (2) ग्रीक संस्कृतीतील 'नगरराज्ये' ही संकल्पना.

- (3) 'माया' संस्कृती.
- (4) अरबांचे तत्वज्ञानातील योगदान.
- (5) 'प्रतिधर्म सुधारणा' ही संज्ञा
- (6) 'शोधांचे युग' ही संकल्पना.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **250** शब्दात लिहा (कोणतेही **तीन**) : [30]

- (1) हम्मुराबीच्या संहितेतील कायद्याचे वर्णन करा.
- (2) हडप्पा संस्कृतीच्या ऱ्हासाची कारणे सांगा.
- (3) रोमन संस्कृतीतील कला व स्थापत्याचा आढावा घ्या.
- (4) सरंजामशाही म्हणजे काय ? तिचे दोष सांगा.
- (5) कोपरनिकस व गॅलिलिओ यांचे विज्ञानाला योगदान याची चर्चा करा.

4. खालील प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा (कोणताही **एक**) : [20]

- (1) नवाश्मयुगाच्या कालखंडास 'क्रांतीयुग' म्हणून का ओळखले जाते ?
- (2) हिंदू धर्माच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-348

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

HOME ECONOMICS

(G-3, Dynamics and Challenges of Indian Society)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following concepts in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (1) Social change process
 - (2) Social conformity
 - (3) Inter-marriage
 - (4) Adoption system.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Social change
 - (2) Active and passive deviation
 - (3) Modern society
 - (4) Principles of Indian family
 - (5) Sex and marriage
 - (6) Communication and social change.

3. Answer the following questions in **200** words each (any *three*) : [30]
 - (1) Explain the role of Education and Technology in social change.

P.T.O.

- (2) Explain the causes of social deviation.
- (3) Explain the causes of Divorce.
- (4) Explain the causes of social value conflict.
- (5) “The status of women is changing in Indian Society.”
Explain.

4. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]

- (1) Explain the characteristics of Traditional Society.
- (2) Explain the causes and effects of Dowry system.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील संकल्पनाची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) सामाजिक परिवर्तन प्रक्रिया
- (2) सामाजिक अनूचलन
- (3) आंतरविवाह
- (4) दत्तक पद्धती.

2. प्रत्येकी **100** शब्दात थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) सामाजिक परिवर्तन
- (2) सक्रीय आणि निष्क्रीय विचलन
- (3) आधुनिक समाज
- (4) भारतीय कुटुंबाचे मुलतत्वे
- (5) लैंगिकता आणि विवाह
- (6) संदेशवहन आणि सामाजिक परिवर्तन.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दात लिहा (कोणतेही **तीन**) : [30]

- (1) सामाजिक परिवर्तनात शिक्षण आणि तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) सामाजिक विचलनाची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) घटस्फोटाची कारणे स्पष्ट करा.
- (4) सामाजिक मुल्यसंघर्षाची कारणे स्पष्ट करा.
- (5) “भारतीय समाजात स्त्रीयांचा दर्जा बदलत आहे.” स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **500** शब्दात लिहा (कोणताही **एक**) : [20]

- (1) परंपरागत समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) हुंडापद्धतीची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—~~4+4+4~~]

[Total No. of Printed Pages—~~8+1~~

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-349

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
D.S. G-3(A) : International Security
(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (1) State the functions of Diplomats.
 - (2) Explain the concept of International Security.
 - (3) Explain the concept of New World Order.
 - (4) State the concept of Global Warming.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Effects of Terrorism.
 - (2) Concepts of Arms Control.
 - (3) Decline of Cold War.
 - (4) Meaning of Balance of Power.
 - (5) Concept of Detente.
 - (6) Meaning of National Security.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]
 - (1) State the various environmental problems.

P.T.O.

- (2) Explain the concept and means of Balance of Power.
- (3) State the nature and problems of Arms Control and Disarmament.
- (4) Explain origin and development of Cold War.
- (5) State the changing nature of Diplomacy.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words :

[20]

- (1) Explain the causes and prevention of War.
- (2) State the meaning, nature and causes of Terrorism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) राजनयज्ञांची कार्ये सांगा.
- (2) आंतरराष्ट्रीय सुरक्षेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) नवीन जागतिक व्यवस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) वैश्विक तापमानवाढीची संकल्पना सांगा.

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) दहशतवादाचे परिणाम
- (2) शस्त्रनियंत्रणाची संकल्पना
- (3) शीतयुद्धाचा न्हास
- (4) सत्तेच्या समतोलचा अर्थ
- (5) तणावशैथिल्य/सलोख्याची संकल्पना
- (6) राष्ट्रीय सुरक्षेचा अर्थ.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) पर्यावरणाच्या विविध समस्या सांगा.
- (2) सत्तेच्या समतोलची संकल्पना आणि साधने स्पष्ट करा.
- (3) शस्त्रनियंत्रण व निःशस्त्रीकरणाचे स्वरूप आणि समस्या सांगा.
- (4) शीतयुद्धाचा उगम आणि विकास स्पष्ट करा.
- (5) राजनयाचे बदलते स्वरूप सांगा.

4. कोणत्याही एका प्रश्नाचा उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) युद्धाची कारणे आणि युद्ध रोखण्याचे उपाय स्पष्ट करा.
- (2) दहशतवादाचा अर्थ, स्वरूप आणि कारणे सांगा.

D.S. G-3(B) : Military Geography

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (1) State the meaning of Military Geography.
 - (2) Explain the importance of Geostrategy.
 - (3) State the concept of National Power.
 - (4) Explain the problems of Jungle Warfare.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Characteristics of Desert Warfare.
 - (2) Meaning of Grand Strategy.
 - (3) Importance of National Power.
 - (4) Concept of Tactics.
 - (5) Uses of Military Geography.
 - (6) Concept of Geostrategy.

3. Answer in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]
 - (1) Explain the impact of Geography on Sea Warfare.
 - (2) State the characteristics and logistic problems in Plain Warfare.

- (3) Explain the strategic importance of Jammu & Kashmir.
- (4) State in detail the principles of Logistics.
- (5) Explain in detail Geostrategic position of Andaman and Nicobar Islands.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (1) State in detail the geostrategic importance of oil in West Asia.
- (2) Explain the geostrateic position and importance of Diego-Garcia.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) लष्करी भूगोलाचा अर्थ सांगा.
- (2) भूयुद्धनीतीचे महत्व स्पष्ट करा.
- (3) राष्ट्रीय शक्तीची संकल्पना सांगा.
- (4) जंगल युद्धधारणेच्या समस्या स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) वालुकामय युद्धधारणेची वैशिष्ट्ये.
- (2) विशाल युद्धनीतीचा अर्थ.
- (3) राष्ट्रीय शक्तीचे महत्व.
- (4) डावपेचाची संकल्पना.
- (5) लष्करी भूगोलाचे उपयोग.
- (6) भूयुद्धनीतीची संकल्पना.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) सागरी युद्धपद्धतीवर भूगोलाचा पडणारा प्रभाव स्पष्ट करा.
- (2) मैदानी युद्धधारणेची वैशिष्ट्ये आणि पुरवठ्याच्या समस्या सांगा.
- (3) जम्मू-काश्मीरचे सामरिक महत्व स्पष्ट करा.
- (4) पुरवठा व्यवस्थेची तत्वे सविस्तर सांगा.
- (5) अंदमान आणि निकोबार बेटांची भूसामरिक स्थिती सविस्तर स्पष्ट करा.

4. कोणत्याही एका प्रश्नाचा उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) पश्चिम आशियातील तेलाचे भूसामरिक महत्व सविस्तर सांगा.
- (2) दिगो-गार्सियाची भूसामरिक स्थिती व महत्व स्पष्ट करा.

[4201]-349

G.S. G-3 (C) : Geopolitics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (1) State the importance of peace time Geopolitics.
 - (2) Explain the importance of unified field theory.
 - (3) Explain Cultural Boundaries.
 - (4) State the methods of calculating maritime boundaries.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Development of Geopolitics in Germany
 - (2) Prof. Mackinder
 - (3) Frontiers
 - (4) Nation
 - (5) Prof. Karl Houshoffer
 - (6) Buffer state.

3. Answer in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]
 - (1) Explain the nature of Geopolitics.
 - (2) State the theory of Sea power by Admiral A.T. Mahan.

- (3) Explain the types of Natural Boundaries.
- (4) Describe the basic elements of Nation.
- (5) Give the contrast between Frontiers and Boundaries.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words :

[20]

- (1) "Political Geography is a dynamic science." Discuss.
- (2) What are the geographical factors affecting on war ? Explain.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) शांतताकालीन भूराजनितीचे महत्व सांगा.
- (2) एकरूप क्षेत्र सिद्धांताचे महत्व स्पष्ट करा.
- (3) सांस्कृतिक सीमा स्पष्ट करा.
- (4) सागरी सीमा मोजण्याच्या पद्धती सांगा.

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) भूराजनितीचा जर्मनीतील विकास
- (2) प्रो. मॅकिन्डर
- (3) सिमा प्रदेश
- (4) राष्ट्र
- (5) प्रो. कार्ल हौशोफर
- (6) आषाढ शोषक राष्ट्र.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) भूराजनितीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) अँडमिरल ए.टी. महान यांचा सागरी सत्तेचा सिद्धांत सांगा.
- (3) नैसर्गीक सिमांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) राष्ट्राचे घटक विशद करा.
- (5) सिमा प्रदेश आणि सीमा यातील फरक स्पष्ट करा.

4. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) “राजकीय भूगोल गतिमान शास्त्र आहे.” चर्चा करा.
- (2) युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक कोणते ? स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-350

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. S-3 (A) Maratha Military System (1630-1818 A.D.)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (1) State the role of Dadoji Kondadeo in making of Shivaji.
 - (2) State the strategic importance of forts.
 - (3) What are the objectives of Karnataka Campaign ?
 - (4) Explain the strategy of Shivaji in the battle of Pratapgarh.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Bajirao-I
 - (2) Articles of Treaty of Purandar
 - (3) Strategic importance of Jawali
 - (4) Tarabai
 - (5) Kanhoji Angre
 - (6) Guerrilla Tactics.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]
 - (1) “Shivaji as a Master of Guerrilla tactician.” Discuss.

P.T.O.

- (2) Explain the causes of Maratha defeat in the third battle of Panipat.
- (3) Explain the social and religious situation in Maharashtra before the birth of Shivaji.
- (4) Describe the role of Shantaji in the war of Maratha independence.
- (5) Explain the causes of first Anglo-Maratha war.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (1) Evaluate the military leadership of Sambhaji.
- (2) Explain the causes of downfall of Maratha power.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मुल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य घरावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **50** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) शिवाजी महाराजांच्या जडणघडणीत दादोजी कोंडदेव यांची भूमिका सांगा.
- (2) किल्ल्यांचे सामरिक महत्व सांगा.
- (3) कर्नाटक मोहीमेची उद्दिष्टे कोणती ?
- (4) प्रतापगडाच्या लढाईतील शिवाजी महाराजांची युद्धनीती स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) बाजीराव पहिला
- (2) पुरंदरच्या तहाची कलमे
- (3) जावलीचे सामरिक महत्व
- (4) ताराबाई
- (5) कान्होजी आंग्रे
- (6) गनिमी कावा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) “शिवाजी महाराज एक कुशल गनिमी नेता होते.” चर्चा करा.
- (2) पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईतील मराठ्यांच्या पराभवाची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) शिवाजी महाराजांच्या जन्मापूर्वीच्या महाराष्ट्रातील सामाजिक व धार्मिक परिस्थितीचे वर्णन करा.
- (4) संताजीची मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य युद्धातील भूमिका विशद करा.
- (5) इंग्रज-मराठा पहिल्या युद्धाची कारणे सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]

- (1) संभाजीच्या लष्करी नेतृत्वाचे मूल्यमापन करा.
- (2) मराठी सत्तेच्या पतनाची कारणे स्पष्ट करा.

D.S. S-3(B) Disaster Management

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (1) State the meaning of disaster.
 - (2) Explain the characteristics of Natural Disaster.
 - (3) State the concept of Disaster Management.
 - (4) What is Yokohama Strategy.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Process of Resettlement
 - (2) Relief work in Disaster
 - (3) Characteristics of Manmade disaster
 - (4) Global warming
 - (5) Chemical war and disaster
 - (6) Identified disaster.

3. Answer in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]
 - (1) Explain nuclear war and disaster.
 - (2) State the role of local bodies in disaster management.
 - (3) State the nature and types of natural disaster.
 - (4) Explain the types and effects of manmade disaster.
 - (5) State the elements of disaster management.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Explain the psychological and social consequences of disaster.
- (2) State the important principles of disaster by Yokohama Conference.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) आपत्तीचा अर्थ सांगा.
- (2) नैसर्गिक आपत्तीची वैशिष्टे स्पष्ट करा.
- (3) आपत्ती व्यवस्थापनाची संकल्पना सांगा.
- (4) योकोहामा नीती किंवा धोरण काय आहे ?

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) पुनर्वसनाची प्रक्रिया
- (2) आपत्तीतील मदत कार्ये
- (3) मानवनिर्मित अपत्तीची वैशिष्टे
- (4) जागतिक तापमान वाढ
- (5) रासायनिक युद्ध आणि आपत्ती
- (6) आपत्तीची ओळख.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) अणुयुद्ध आणि आपत्ती स्पष्ट करा.
- (2) आपत्ती व्यवस्थापनातील स्थानिक संघटनांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) नैसर्गिक आपत्तीचे स्वरूप व प्रकार सांगा.
- (4) मानवनिर्मित आपत्तीचे प्रकार आणि परिणाम स्पष्ट करा.
- (5) आपत्ती व्यवस्थापनाचे घटक सांगा.

4. कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) आपत्तीचे मानसशास्त्रीय आणि सामाजिक परिणाम स्पष्ट करा.
- (2) योकोहामा परिषदेतील आपत्ती संदर्भातील महत्वाची तत्वे सांगा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-351

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
D.S. S-4 (A) : Industrial Security
(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) State the importance of Industrial Security.
 - (2) What is the power of arrest ?
 - (3) What are the basic principles of security ?
 - (4) How do we get warning of fire break ?
2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
- (1) Cognisable Crimes.
 - (2) Court Procedure.
 - (3) Search Room.
 - (4) General Security.
 - (5) Perimeter Wall.
 - (6) Dry chemical equipment.

P.T.O.

3. Answer in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Describe the fundamental rights.
- (2) State the functions of security department.
- (3) Describe in brief Sabotage.
- (4) State the causes and preventive measures of fire.
- (5) State the duties of Security Persons.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Describe the security system near the main gate.
- (2) What is first-aid ? Explain the types of first-aid.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) औद्योगिक सुरक्षेचे महत्त्व सांगा.
- (2) अटक करण्याचा अधिकार म्हणजे काय ?
- (3) सुरक्षेची मुलभूत तत्वे कोणती ?
- (4) आगीची सूचना कशी मिळते ?

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) दखलपात्र गुन्हे.

- (2) न्यायालयीन प्रक्रिया.
- (3) झडती कक्ष.
- (4) सर्वसाधारण सुरक्षा.
- (5) कंपनी सभोवतालची भिंत.
- (6) ड्राय केमीकल उपकरण.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) मुलभुत अधिकार विशद करा.
- (2) सुरक्षा विभागाची कार्ये सांगा.
- (3) घातपाताचे थोडक्यात वर्णन करा.
- (4) आगीची कारणे व प्रतिबंधात्मक उपाय सांगा.
- (5) सुरक्षा कर्मचाऱ्याची कर्तव्ये सांगा.

4. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) मुख्य प्रवेशद्वारा जवळील सुरक्षा व्यवस्थेचे वर्णन करा.
- (2) प्रथमोपचार म्हणजे काय ? त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

[4201]-351

D.S. S-4 (B) : Research Methodology

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) State the meaning of Social Research.
- (2) Explain the nature of Research Process.
- (3) Explain the sources of Hypothesis.
- (4) State the scope of Research.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Report writing.
- (2) Characteristics of facts.
- (3) Descriptive Research Design.
- (4) Objectivity.
- (5) Types of hypothesis.
- (6) Primary sources.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Describe the importance of concept in the Research.
- (2) Explain the subject-matter of Survey.

- (3) Explain the major steps in Research Process.
- (4) State the sources of collection of data.
- (5) State the objectives of Social Research.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) What is Research Design ? Explain the types of design of research.
- (2) What is Report writing ? State the objectives of report writing.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) सामाजिक संशोधनाचा अर्थ सांगा.
- (2) संशोधन प्रक्रियेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (3) गृहितकांचे उगमस्रोत स्पष्ट करा.
- (4) संशोधनाची व्याप्ती सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) अहवाल लेखन.

- (2) तथ्यांची वैशिष्ट्ये.
- (3) वर्णनात्मक संशोधन आराखडा.
- (4) वस्तुनिष्ठता.
- (5) गृहितकांचे प्रकार.
- (6) प्राथमिक साधने.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) संशोधनात संकल्पनेचे महत्व विशद करा.
- (2) सर्व्हेक्षणाला आवश्यक असणारी सामुग्री स्पष्ट करा.
- (3) संशोधन प्रक्रियेतील प्रमुख टप्पे स्पष्ट करा.
- (4) माहिती संकलनाचे स्रोत सांगा.
- (5) सामाजीक संशोधनाचे उद्देश सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) संशोधन आराखडा म्हणजे काय ? संशोधन आराखड्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (2) अहवाल लेखन म्हणजे काय ? अहवाल लेखनाची उद्दिष्टे सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-353

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

COMMERCE

(General III)

(Business Management)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What is Business Management ?
- (2) Explain co-ordination and co-operation.
- (3) State the merits and demerits of control.
- (4) What is line-organisation ?

2. Write the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the types of decisions.
- (2) Explain the importance of communication.
- (3) State the importance of planning.
- (4) State any *five* principles of organisation.
- (5) Explain the management of change.

P.T.O.

3. Answer any *two* questions from the following in **300** words each : [30]

- (1) Explain the 'Management is Science and an Art'.
- (2) State the theory of motivation.
- (3) State the recent trends in management.
- (4) Explain the types of Delegation of Authority.

4. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain various principles of management.
- (2) Explain the techniques of Directions.
- (3) State the merits and demerits of leadership.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) व्यवसाय व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- (2) 'समन्वय आणि सहकार्य' स्पष्ट करा.
- (3) नियंत्रणाचे गुण-दोष सांगा.
- (4) रेषा-संघटन म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) निर्णयाचे प्रकार सांगा.
 - (2) संज्ञापनाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (3) नियोजनाचे महत्व सांगा.
 - (4) संघटनेची कोणतीही पाच तत्वे सांगा.
 - (5) व्यवस्थापनातील बदल स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) 'व्यवस्थापन हे शास्त्र आणि कला आहे' हे स्पष्ट करा.
 - (2) संप्रेरणेचा सिद्धांत सांगा.
 - (3) व्यवस्थापनातील आधुनिक प्रवाह सांगा.
 - (4) अधिकार प्रदानाचे प्रकार सांगा.
4. खालील प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) व्यवस्थापनाची विविध तत्वे स्पष्ट करा.
 - (2) दिग्दर्शनाची तंत्रे स्पष्ट करा.
 - (3) नेतृत्वाचे गुण-दोष सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-354

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

EDUCATION

General Paper 3

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) What is guidance ?
- (2) What are the *three* aspects of discipline ?
- (3) What is perception ?
- (4) Write the meaning of riots.
- (5) Write the meaning of discussion method.
- (6) What is mental stress ?
- (7) What is Globalization ?
- (8) What is imagination ?
- (9) What is personality ?
- (10) Write the meaning of Action Research.
- (11) What are the types of mental conflict ?
- (12) What are individual difference ?
- (13) Write *two* factors affecting personality.

P.T.O.

- 2.** Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Write the importance of social discipline.
 - (2) Write the educational importance of personality.
 - (3) Write the need of Vocational Guidance.
 - (4) Write the merits of Project Method.
- 3.** Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) What is sensation ? Explain the educational importance of sensation.
 - (2) Explain the causes of mental conflict.
 - (3) Explain the types of individual differences.
 - (4) What is disaster ? Explain the types of disaster.
- 4.** Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) What is school indiscipline ? What are the causes of school indiscipline ? Suggest the ways to overcome it.
 - (2) What are the main problems in Higher Education ? Suggest the ways to overcome it.
 - (3) What is demonstration method ? Explain the nature, merits and limitations of its.
 - (4) What is counselling ? What is the importance of counselling ? Explain the need of counselling at school level.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) मार्गदर्शन म्हणजे काय ?
- (2) शिस्तीचे तीन पैलू कोणते ?
- (3) अवबोध म्हणजे काय ?
- (4) दंगलीचा अर्थ लिहा.
- (5) चर्चा पद्धती अर्थ लिहा.
- (6) मानसिक तणाव म्हणजे काय ?
- (7) जागतिकीकरण म्हणजे काय ?
- (8) कल्पना म्हणजे काय ?
- (9) व्यक्तिमत्व म्हणजे काय ?
- (10) कृती संशोधनाचा अर्थ लिहा.
- (11) मानसिक संघर्षाचे प्रकार कोणते ?
- (12) व्यक्तिभेद म्हणजे काय ?
- (13) व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन घटक लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) सामाजिक शिस्तीचे महत्व लिहा.
- (2) व्यक्तिमत्त्वाचे शैक्षणिक महत्व लिहा.
- (3) व्यावसायिक मार्गदर्शनाची गरज विशद करा.
- (4) प्रकल्प पद्धतीचे फायदे विशद करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) संवेदना म्हणजे काय ? संवेदनेचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
- (2) मानसिक संघर्षाची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) व्यक्तिभेदाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) आपत्ती म्हणजे काय ? आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) शालेय बेशिस्त म्हणजे काय ? शालेय बेशिस्तीची कारणे कोणती ? ती दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
- (2) उच्च शिक्षणातील समस्या कोणत्या ? त्या दूर करण्यासाठी मार्ग सूचवा.
- (3) दिग्दर्शन पद्धत म्हणजे काय ? दिग्दर्शन पद्धतीचे स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
- (4) समूपदेशन म्हणजे काय ? समूपदेशनाचे महत्व सांगून शालेय स्तरावर समूपदेशनाची गरज स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-355

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

INDUSTRIAL MATHEMATICS

FMG-3 : C Programming

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) Which of the following are valid identifiers ? Justify :

(a) else

(b) if-else

(c) name

(d) name1

(ii) Write the syntactic translation of the following :

(a) $\frac{xyz}{x + y + z}$

(b) $(3x + 2a^2)(2 - b)$.

(iii) Find the value of the following expression :

$2 * 3 * 4/2 - 3\%2$.

P.T.O.

- (iv) Explain increment operator.
- (v) Explain the meaning of the following array initialization :
- ```
char n[] = "London 2012";
```
- (vi) Write a macro SQR(*a*) to compute the square of a number.
- (vii) Write the meaning of the following declaration :
- ```
int a(float, int *, int);
```
- (viii) Define a structure consisting of the following members :
- Roll Number, Class, Percentage of Marks.
- (ix) Explain the left shift operator.
- (x) Write the general form of fprintf().

- 2.** (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (i) Explain the if-else statement and conditional operator.
- (ii) Write a short note on for loop. Explain with an example.
- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (i) Write a short note on one-dimensional array.
- (ii) Write a short note on switch statement.
- (iii) Write a C program to check the validity of a triangle and if valid check whether it is equilateral, isosceles or scalene.

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]
- (i) Write a C program to compute ${}^n C_r$.
 - (ii) Write a C program to find transpose of a square matrix.
 - (iii) Write a short note on function recursion.
- (B) Attempt any *two* of the following : [8]
- (i) Differentiate between call by value and call by reference.
 - (ii) Give an example of structure initialization. Explain your example.
 - (iii) Write a short note on bitwise AND and bitwise OR operators.
4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (i) Write a C program to find multiplication of two complex numbers. Define complex number using structure.
 - (ii) Write a short note on pointers.
- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (i) Write a short note on `fopen()` and `fclose()`.
 - (ii) Write a C program to copy a file to another file.
 - (iii) Write a short note on macros in C.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Write a C program to find the number of lines, words and characters in a text file.

(ii) Write a short note on passing structures to functions.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Write a program to find distance between two points $P(x_1, y_1)$ and $Q(x_2, y_2)$. Define a point using structure.

(ii) A C program contains the following declaration :

```
int x[8] = {3, 6, 8, 12, 16, 20, 100, 200};
```

(a) What is the meaning of x ?

(b) What is the meaning of $x + 3$?

(c) What is the value of $*x + 3$?

(d) What is the value of $*(x + 3)$?

(e) What is the value of $*(x + 3) + 3$?

(iii) Trace the output, if the program is correct :

```
#include <stdio.h>
```

```
main( )
```

```
{
```

```
    char * P = "Mathematics";
```

```
    while (* P)
```

```
        printf("%s\n", P++);
```

```
}
```

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-356**T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012****MATHEMATICAL STATISTICS****(General III)****(Statistical Inference)****(2008 PATTERN)****Time : Three Hours****Maximum Marks : 80****N.B. :—** (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of scientific calculator and statistical table is allowed.

(iv) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

1. Answer any two of the following : [5 each]

(a) Explain the following terms with an illustration :

(i) Null hypothesis

(ii) Observed level of significance (p -value).(b) If X follows Poisson distribution with parameter $2\sqrt{21}$, obtain a sufficient statistic of $2\sqrt{21}$.(c) Let X_1, X_2, \dots, X_n be a random sample from $N(\mu, \frac{1}{10}^2)$ distribution, show that S^2 is an unbiased and consistent estimator

$$\text{of } \frac{1}{10}^2, \text{ where } S^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{(n-1)}.$$

(d) Describe one sample Wilcoxon's signed rank test.

P.T.O.

2. Attempt any *four* of the following : [5 each]

(a) Construct $100(1 - \alpha)\%$ confidence interval for the difference of two population means $(\mu_1 - \mu_2)$ based on a random sample from bivariate normal population having common population variance $\frac{1}{10}^2$ known.

(b) Let x be a single observation from the distribution with p.d.f.

$$f(x, q) = q \cdot x^{q-1}, \quad 0 < x \leq 1$$

for testing $H_0 : q = 1$ against $H_1 : q = 3$. Find the probabilities of errors of two kind if critical region is $x \geq 3/4$.

(c) Construct SPRT of strength (α, β) for testing $H_0 : \lambda = \lambda_0$ against $H_1 : \lambda = \lambda_1$ ($\lambda_1 > \lambda_0$) for a Poisson variate with parameter $\sqrt{2\lambda_1}$.

(d) Define MVBUE of a parameter. Show that it is unique when it exists.

(e) Distinguish between parametric test and non-parametric test.

(f) The following is a sequence of male (M) and female (F) standing in a queue :

M F M F F F M M M F F M F F M F M F F M M M

Can this sequence be regarded as random ? Test at 5% level of significance.

3. Attempt any *three* of the following : [10 each]

(a) Let X_1, X_2, \dots, X_n be a random sample of size n from an exponential distribution with p.d.f. :

$$f(x, q) = \begin{cases} q e^{-qx}, & x > 0; q > 0 \\ 0, & \text{otherwise} \end{cases}$$

Construct the most powerful level α test for testing $H_0 : q = q_0$ against $H_1 : q = q_1$ ($q_1 > q_0$). Also obtain the power function of the test.

(b) A random variable X follows binomial distribution with parameter $n = 10$ and P . To test $H_0 : P = 0.4$ against $H_1 : P > 0.4$, construct a uniformly most powerful test of level α . Also show that there does not exist UMP test for testing $H_0 : P = 0.4$ against $H_1 : P < 0.4$.

(c) If $B(q)$ is the bias in the estimator of θ , then under certain conditions to be stated, show that :

$$V(T) \geq \frac{[1 + B'(q)]^2}{nI(q)}$$

where $I(q)$ is the information function of θ based on a random sample of size n .

(d) Use Kolmogorov Smirnov test to test the following sample values come from normal ($\mu = 70; \frac{1}{10}^2 = 36$) distribution :

74, 63, 59, 62, 44, 82, 93, 102, 35, 78

(e) (i) Describe briefly the method of moments for the estimation of parameters. [5]

(ii) Find Fisher information function $I(q)$ for $P(q)$. [5]

4. Attempt any *one* of the following : [20]

(a) (i) State and prove Neyman's factorization theorem for discrete case. [10]

(ii) Define maximum likelihood estimator (m.l.e.) of a parameter. Obtain m.l.e. of location parameter μ of Cauchy distribution using iterative procedure. [10]

(b) (i) Construct likelihood ratio test (LRT) for testing $H_0 : P = P_0$ against $H_1 : P \neq P_0$ where P is the parameter involved in binomial distribution. [10]

(ii) Let $Y_1 < Y_2 < \dots < Y_{10}$ be the order statistics of a random sample of size 10 from a continuous probability distribution. Sample observations are as follows :

4, 7, 3, 5, 5, 8, 5, 12, 14, 7

Find the 99% confidence interval for the population median. [10]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-357

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

ENGLISH

General Paper III

(G-3 : Enriching Oral and Written Communication)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) Answer any *three* of the following in about **20** words each : [6]

(i) What is formal communication ?

(ii) Does body language enhance one's communication skills ?

(iii) What is downward communication ?

(iv) State the importance of non-verbal communication.

(v) What do you mean by horizontal communication ?

P.T.O.

(B) Attempt any *three* of the following : [6]

(i) Identify the contrast of sounds in the following pairs of words :

(a) Seat—Sit

(b) Full—Fool.

(ii) Mark the accent in the following words :

(a) Doctor

(b) Demand.

(iii) Identify the weak forms in the following sentences :

(a) They are friendly.

(b) It is a nice day.

(iv) Mark intonation in the following sentences :

(a) Open the door.

(b) Are you coming ?

(v) How would you express thanks in the following situation :

Someone found and returned a book you had lost.

2. (A) Attempt any *three* of the following : [6]

(i) Form two words with each of the following suffixes :

(a)able

(b)less.

(ii) Form antonyms with the help of the prefixes :

(a) Accurate

(b) Legal.

(iii) Identify the part of speech of the underlined words in the following sentences :

(a) This is a kind of bread.

(b) They are kind people.

(iv) Identify the acceptable combinations of the words given below :

(a) Make amends/do amends.

(b) A hot favourite/a warm favourite.

(v) Fill in the blanks with appropriate word :

(a) He bought some

(stationary/stationery)

(b) She gave to twins. (birth/berth)

(B) Attempt any *three* of the following : [6]

(i) Write a set of two words closely related to meaning in the following :

(a) Shinning

(b) Sorrow.

(ii) Match the following synonyms :

A	B
(1) Appear	(a) useless
(2) Broad	(b) basic
(3) Futile	(c) seem
(4) Elementary	(d) wide

(iii) Frame sentences by using the following phrases :

- (a) Look up to
- (b) Look into.

(iv) Coin as many words as possible from the letters used in the words below :

- (a) Mathematics
- (b) Tarnish.

(v) Identify whether the meaning of the underlined words is literal or figurative :

- (a) The Vet treated the lame dog and took it home.
- (b) He gave a lame excuse.

3. Attempt any *two* of the following : [12]

- (a) Imagine that you are facing an interview for the post of a librarian in a college. Anticipate any *six* questions you would ask and write down your possible responses to them.

- (b) Imagine that you are going to interview an Olympic Medal Winner. List *ten* questions you would ask.
- (c) A group of three friends is having a discussion on a recently visited fort. Write a dialogue anticipating two utterances for each of the participants.

4. Attempt any *two* of the following : [12]

- (a) Write a paragraph of about **100** words on any *one* of the following topics :
- (i) Corruption in India
- (ii) Sports in India.
- (b) Write a review of a book you have read recently.
- (c) Summarize the following passage :

The earth itself becomes our enemy when an earthquake strikes. Every country in the world is threatened by the tremendous fury of earthquakes. Their power exceeds all the forces released by humankind. When a city is hit, buildings fall and explosions and fires are started. Underground railways are wrecked. Gaping crevices appear on streets. Bridges and dams fall. Huge tidal waves rise on the sea. Avalanches roar down the mountainsides.

An earthquake in Lisbon in 1755 destroyed the city and killed 450 persons. In Peru, 50,000 people died in an earthquake in 1970. The sub-continent of Alaska was pushed 80 feet into the sea in 1968. Faced with such tremendous forces, which cannot be resisted, scientists can only pinpoint the earthquake areas and take suitable steps to minimize the harm.

5. (A) Attempt any *two* of the following : [6]

(i) Punctuate the following passage :

the stenogram is efficient reliable timesaving and economical backed by our international reputation for reliability it is in a regular use in many offices all over the country it is unbelievably simple to use just slip in a preloaded cassette press a button and it is ready to record your dictation telephone conversations interviews or whatever.

(ii) Rearrange the jumbled sentences below to form a well written paragraph :

(1) It contains, of course, the meaning of difficult words.

- (2) One of the most important reference books that you must possess is a dictionary.
- (3) It also gives you the pronunciation of the words.
- (4) You do possess one, perhaps, but I doubt whether you are aware of the different kinds of information it contains.
- (5) The dictionary can be referred to for various grammatical forms of the words.
- (6) Every college dictionary should provide at least these four kinds of information about words, namely pronunciation, meaning, grammatical patterns and usage.
- (7) Finally, a good dictionary gives illustrative sentences or phrases, showing how words are actually used.

(iii) Explain the use of any *one* of the following :

- (a) Apostrophe
- (b) Capital letters.

(B) Attempt any *two* of the following : [6]

(i) Match the following expressions of telephonic conversation :

A

B

(1) Hi, Laxmi, how are you ?	(a) They are very fine.
(2) How are you doing ?	(b) Good, what about your job ?
(3) Great, how are your parents ?	(c) Hi, Namrata, I am good.
(4) And your job ?	(d) Yeah, I am doing good.
What about you ?

(ii) Complete the telephonic conversation given below :

A : Let's go for shopping.

B :

A : You are saying no for shopping. You love shopping.

B :

A : I do not believe. Such a positive person like you cannot be depressed.

B : It is quite natural.

(iii) Write a transcript of a power point presentation you would make on "English as a Global Language".

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-358

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

ENGLISH

Special Paper III

(S-3 : Introduction to the Study of English Language)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following : [16]

- (1) What is Morpheme ? Mention the major types of Morphemes.
- (2) Explain the terms 'Compounding' and 'Conversion' as a process of word formation.
- (3) Explain with suitable examples the plosive sounds in English.
- (4) Describe the pure vowels in English.
- (5) Write a note on manner of articulation.
- (6) Write a note on prefixation and suffixation.

P.T.O.

2. Write short notes on any *four* of the following : [16]

- (1) Bilingualism
- (2) Code mixing
- (3) Creolization
- (4) The three Dimensions of Speech Acts
- (5) Nativization of English
- (6) Language and Language Use.

3. Write short notes on any *four* of the following : [16]

- (1) The uses of falling tone
- (2) Uses of the indefinite articles
- (3) The Present Aspect
- (4) Types of Nouns
- (5) Intonation Patterns
- (6) Grammatical stress.

4. Write short notes on any *four* of the following : [16]

- (1) Cooperative Principle
- (2) Grammatical features of Indian English
- (3) Registers

- (4) Style
- (5) Person Deixis
- (6) Phonological Features of American English.

5. (A) Answer any *two* of the following : [8]

- (1) Distinguish between British English and American English at lexical level.
- (2) What are the salient features of Indian English ?
- (3) What are the salient features of British English ?

(B) Do as directed (any *four*) : [8]

- (1) Give the affixes for the following :
 - (a)less
 - (b) Un.....
 - (c)able
 - (d) Anti.....
- (2) Transcribe the following words phonemically :
leave, rat, boil, judge.
- (3) Use the correct tense form of the verb given in the brackets :
He (ride) a bicycle now.

- (4) Identify the register of the following utterances and mention its markers :

The President of India addressed the Parliament on the Lokpal Bill.

- (5) Identify the Deixis in the following utterances and mention its type :

It is raining outside now, but I hope when you read this, it will be sunny.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-359

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

ENGLISH

Special Paper IV

(S-4 : Introduction to Literary Criticism and

Critical Appreciation)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) Attempt any *two* of the following in about **50** words each : [8]

(i) Define criticism and state its main principles.

(ii) Discuss literature as a Fine Art.

(iii) What are the qualifications of a good critic ?

(B) Attempt any *two* of the following in about **50** words each : [8]

(i) Write a note on the biographical approach to literature.

(ii) What is sociological approach to literature ? Elaborate.

(iii) What are the merits and demerits of psychological approach to literature ?

P.T.O.

2. Attempt any *four* of the following in about **50** words each : [16]
- (i) Discuss Sidney's views on superiority of poetry over other disciplines.
 - (ii) What is Touchstone Method ? Explain.
 - (iii) "Tragi-comedy is near to life than either tragedy or comedy." Discuss this view in the light of Johnson's 'Preface to Shakespeare'.
 - (iv) Write a note on Wordsworth's definition of poetry and his views on the language of poetry.
 - (v) Explain, with reference to T.S. Eliot, the importance of historical sense necessary for the writer.
 - (vi) Throw light on the definition of poetry as given by Wordsworth.
3. Explain any *four* of the following literary terms : [16]
- (i) Denotation
 - (ii) Allusion
 - (iii) Genre
 - (iv) Simile
 - (v) Humour
 - (vi) Irony.
4. Explain any *four* of the following literary terms : [16]
- (i) Modernism

- (ii) Allegory and Personification
- (iii) Round character and Flat character
- (iv) Comic relief
- (v) Poetic justice
- (vi) Romanticism.

5. Read the following poem and answer the questions that follow
(any *eight*) : [16]

Four seasons fill the measure of the year;
There are four seasons in the mind of man :
He has his lusty Spring, when fancy clear
Takes in all beauty with an easy span :
He has his Summer, when luxuriously
Spring's honied cud of youthful thought he loves
To ruminat, and by such dreaming high
Is nearest unto heaven : quite coves
His soul has in its Autumn, when his wings
He furleth close; contented so to look
On mists in idleness — to let fair things
Pass by unheeded as a threshold brook.
He has his Winter too of pale misfeature,
Or else he would forego his mortal nature.

Questions :

- (1) What is the tone of the poem ?
- (2) What is the theme of the poem ?
- (3) What type of poem is this ?
- (4) Which are the four seasons in the mind of man ?
- (5) What are the major images in the poem ? Explain *one* of them.
- (6) What does Autumn symbolize in the poem ?
- (7) Give the meanings of the following words :
 - (a) fancy
 - (b) brook.
- (8) What is the rhyme scheme of the poem ?
- (9) Comment on the significance of the last two lines.
- (10) What do you understand by 'Lusty Spring' ?
- (11) Suggest a suitable title to the poem.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-360

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

MATHEMATICS

(MG-3 : Group Theory and Ring Theory)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. (A) Attempt any *four* of the following : [8]

(i) *If a group G has an element x such that $ax = x$ for all $a \in G$ then show that G contains only identity element.*

(ii) *Show that a cyclic group with one generator has at most 2 elements.*

(iii) *If $G = S_3$ and $G' = Z_3$ then show that there is no group homomorphism of G to G' except the zero-homomorphism.*

P.T.O.

(iv) Show that the group \mathbb{Q}^* of non-zero rationals under multiplication is not cyclic.

(v) Show that a group cannot be expressed as a union of two proper subgroups.

(B) Attempt any *four* of the following : [8]

(i) Give an example of a ring which is neither a commutative ring nor has unity 1.

(ii) What are the idempotent elements in an integral domain (with unity).

(iii) Show the rings $(\mathbb{Z}, +, \cdot)$ and $(2\mathbb{Z}, +, \cdot)$ are not isomorphic as a ring but are isomorphic as a group.

(iv) What is the quotient field of a finite integral domain?

(v) Find all irreducible polynomials of degree < 2 in $\mathbb{Z}_2[x]$.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If H and K are subgroups of a group G then prove that HK is a subgroup of G if and only if $HK = KH$.

(ii) If ϕ is a group homomorphism from a group G onto a group G' with kernel K then show that :

$$\frac{G}{K} \cong G'.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find the solution of the equation $\alpha x = b$ in S_3 , where

$$a = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} \text{ and } b = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}.$$

Also find the order of x and determine whether x is even or odd.

(ii) If G has only one element a of order n then prove that $a \in Z(G)$, centre of G .

(iii) If K is a normal subgroup of a group G and H is any subgroup of G , then prove that $H \cap K$ is a normal subgroup of H . What happens if H is also a normal subgroup of G .

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Prove that every group is isomorphic to a group of permutation.

(ii) Determine number of abelian groups (upto isomorphism) of order 200. Find them.

(iii) If D_4 is dihedral group of degree 4, find all subgroups of D_4 . Is D_4 isomorphic to Q_8 (group of quaternian) ? Why ?

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Prove that every finite integral domain is a field.

(ii) If R is a commutative ring with unity and $a \in R$ is nilpotent element then prove that $1 - a$ has multiplicative inverse in R . Find nilpotent elements in the ring Z_{12} .

(iii) If R is a commutative ring with unity, then show that the same is true for $\frac{R}{I}$. Is the converse true ? Justify.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If R is a commutative ring with unity and if A is an ideal of R , then prove that $\frac{R}{A}$ is an integral domain if and only if A is a prime ideal of R .

(ii) If F is a field, then prove that $F[x]$ is a principal ideal domain.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find all prime and maximal ideals in the ring Z_{16} .

(ii) Find all non-units in the ring $Z[i]$, the ring of Gaussian integers. Show that $1 + i$ is an irreducible element in $Z[i]$.

(iii) Which of the following is true ? Why ?

(a) Quotient ring of a PID is PID.

(b) Product of PID is a PID.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (i) If F is a field, then prove that $F[x]$ is Euclidean domain.
 - (ii) If $f(x) \in \mathbb{Z}[x]$ and if $f(x)$ is reducible over \mathbb{Q} , then prove that it is reducible over \mathbb{Z} .
- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (i) Prove that the ring $\mathbb{Z}[\sqrt{-5}] = \{a + b\sqrt{-5} \mid a, b \in \mathbb{Z}\}$ is not a UFD.
 - (ii) In $\mathbb{Z}[\sqrt{-7}]$, show that $N[6 + 2\sqrt{-7}] = N[1 + 3\sqrt{-7}]$ but $6 + 2\sqrt{-7}$ and $1 + 3\sqrt{-7}$ not associates.
 - (iii) Construct a field with 9 elements.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-361

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

MATHEMATICS

(MS-3 : Set Theory, Logic and Metric Spaces)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

~~$A \subseteq B$~~ $[A \subseteq B \vee (p \vee q)] \rightarrow q$ (i) Give an example of sets A, B, C such that $A \subseteq B$,
but .

(ii) Show that \mathbf{N} is similar to \mathbf{Z} .

(iii) Show that the conditional statement is a
tautology without using truth table.

(iv) Determine the truth value of each of the following
statements :

(a) $\forall n (n + 1 > n)$

(b) $\exists n (n = -n)$

where the domain consists of all integers.

(v) Find converse and inverse of the statement :
“The home team wins whenever it is raining”.

P.T.O.

(vi) Find interior of the following subsets of \mathbf{R} with usual metric :

(a) \mathbf{Q}

(b) $[2, 10]$.

(vii) Give an example of proper dense subset of \mathbf{R} .

(viii) Let (X, d) be a discrete metric space and $x \in X$.

Find the following :

(a) $B\left(x, \frac{1}{2}\right)$

(b) $B(x, 1)$

(ix) Show that if B is totally bounded and $A \subset B$, then A is totally bounded.

(x) Is the empty set $\phi \subset X$ open in the metric space (X, d) ?
Justify.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) For every set A , prove that $A \sim \mathbf{P}(A)$.

(ii) For each natural number n , if $\overline{A} = n$, then show that A is not similar to proper subset of itself.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Prove that, if domain of a function is countable, then its range is also countable.

(ii) Use quantifiers and predicates to express the statement
' $\lim_{x \rightarrow a} f(x)$ does not exist'.

(iii) Show that $\mathbf{N} \times \mathbf{N}$ is countable.

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Prove that a countable union of countable sets is countable.

(ii) Show that the argument with premises $(p \wedge t) \rightarrow (r \vee s)$, $q \rightarrow (u \wedge t)$, $u \rightarrow p$ and $\neg s$ and conclusion is valid.

(iii) Show that if n is any integer and $n^3 + 5$ is odd, then n is even using :

(a) a proof by contraposition

(b) a proof by contradiction.

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Let (X, d) be a metric space. Define :

$$\delta(x, y) = \min \{1, d(x, y)\}, \text{ for all } x, y \in X.$$

Show that δ is a metric on X .

(ii) Show that \mathbf{R}^2 is complete.

(iii) Show that $U = \{(x, y) \in \mathbf{R}^2 : xy \neq 0\}$ is open in \mathbf{R}^2 .

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Prove that a non-empty open set in \mathbf{R} is the union of countable family of pairwise disjoint open intervals.

(ii) Prove that a subset E of a metric space (X, d) is closed if and only if E contains all its limit points.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Let $A \subseteq \mathbf{R}$, show that 0 is the only cluster point of A .

(ii) Let (X, d) be a metric space, then prove that any convergent sequence in (X, d) is Cauchy.

(iii) Define the map $f: \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$ by setting $f(x) = |x - 1|$. Show that f is continuous.

5. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Show that the discrete metric space (X, d) is complete.

(ii) Show that any bounded subset of \mathbf{R} is totally bounded.

(iii) Show that the circle $\{(x, y) \in \mathbf{R}^2 \mid x^2 + y^2 = 1\}$ is connected.

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Prove that any closed subset of a compact metric space is compact.

(ii) Show that, if a set $J \subseteq \mathbf{R}$ is connected, then J is an interval.

(iii) Let X, Y be metric spaces and $D \subset X$ be dense. Let $f, g: X \rightarrow Y$ be continuous functions such that $f(x) = g(x)$ for all $x \in D$. Show that $f = g$ on X .

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-362

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

MATHEMATICS

MS-4 : Ordinary and Partial Differential Equations

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) Show that :

$$y(x) = c_1 \sin 2x + c_2 \cos 2x$$

is a solution of :

$$\frac{d^2y}{dx^2} + 4y = 0.$$

(ii) Solve :

$$(4 + e^{2x}) \frac{dy}{dx} - ye^{2x} = 0.$$

(iii) Find the orthogonal trajectory of a family $xy = c$.

(iv) Find an integrating factor for the differential equation :

$$y(1 + xy) dx + x(1 - xy) dy = 0.$$

P.T.O.

(v) Find the regular singular points of :

$$2x^2y'' + x(2x + 1)y' - y = 0.$$

(vi) Find the integral curves of :

$$\frac{a dx}{(b - c)yz} = \frac{b dy}{zx(c - a)} = \frac{c dz}{xy(a - b)}.$$

(vii) Find the integral of :

$$x dy - y dx - 2x^2z dz = 0.$$

(viii) Find the complete integral of :

$$pe^y = qe^x.$$

(ix) Write the Charpit's auxiliary equation for :

$$p(1 + q^2) + (b - z)q = 0.$$

(x) Prove that :

$$x dx + y dy = 0$$

is an exact differential equation.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If

$$\frac{1}{N} \left(\frac{\partial M}{\partial N} - \frac{\partial N}{\partial x} \right) = f(x),$$

then prove that :

$$e^{\int f(x) dx}$$

is an integrating factor of the differential equation :

$$M dx + N dy = 0.$$

- (ii) Define orthogonal trajectories of the family of curves and show that family :

$$y^2 = 4a(x + a)$$

of all parabolas is self-orthogonal.

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Suppose $x_0 = 0$ is regular singular point of :

$$y'' + py' + qy = 0$$

then show that :

$$y_1 = x^{m_1} \left(\sum_{j=0}^{\infty} a_j x^j \right)$$

is a series solution of :

$$y'' + py' + qy = 0$$

on interval of convergence of series of functions $xp(x)$, $x^2q(x)$ and m_1 is root of initial equation.

- (ii) Solve the equation :

$$L \frac{dI}{dt} + RI = E$$

when an initial current I_0 is flowing and constant emf E_0 is impressed on the circuit at time $t = 0$.

(iii) Find the power series of :

$$y'' + y = 0.$$

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Explain the method of undetermined coefficients for solving the second order differential equation with constant coefficients.

(ii) Find auxiliary equation for the homogeneous system of equations :

$$\frac{dx}{dt} = a_1x + b_1y,$$

$$\frac{dy}{dt} = a_2x + b_2y.$$

(iii) Find the particular solution of the equation :

$$y'' - 3y' + 2y = \cos(e^{-x})$$

by using the method of variation of parameter.

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Solve :

$$q = px + p^2$$

by using Charpit's method.

(ii) Solve :

$$\left(\frac{y^2z}{x}\right)p + xzq = y^2$$

by Lagrange's method.

(iii) Show that Pfaffian differential equation in two variables always possess an integrating factor and hence it is integrable.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Explain Natani's method to solve :

$$P dx + Q dy + R dz = 0.$$

(ii) Explain method of finding a surface orthogonal to system of surfaces :

$$f(x, y, z) = c.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) (a) Solve :

$$\frac{dx}{x^3 + 3xy^2} = \frac{dy}{y^3 + 3x^2y} = \frac{dz}{2z(x^2 + yz)}.$$

(b) Form a partial differential equation by eliminating the arbitrary function ϕ from :

$$\phi(x + y + z, x^2 + y^2 - z^2) = 0.$$

(ii) (a) Find the integral surface of :

$$x(y^2 + z)p - y(x^2 + z)q = (x^2 - y^2)z$$

which contains the straight line $x + y = 0$ and $z = 1$.

(b) Solve :

$$(yz + xyz)dx + (zx + xyz)dy + (xy + xyz)dz = 0.$$

(iii) Show that the equation :

$$xp - yq = x \text{ and}$$

$$x^2p + q - xz = 0$$

are compatible. Find the solution.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Explain Jacobi's method for solving a partial differential equation :

$$f(x, y, z, p, q) = 0.$$

(ii) Explain the method of solving first order partial differential equation :

(a) $f(p, q) = 0$

(b) $f(p, q, z) = 0.$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find the integral surface of the equation :

$$4yzp + q + 2y = 0$$

and passing through $y^2 + z^2 = 1$, $x + z = 2$.

(ii) Solve Pfaffian differential equation :

$$3x^2 dx + 3y^2 dy - (x^3 + y^3 + e^{2z}) dz = 0.$$

(iii) Find the orthogonal trajectories of family :

$$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{a^2 + \lambda} = 1,$$

where λ is a parameter.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-364

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

LOGIC

(G-3 : Logic and Methodology of Science)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(i) What is the difference between Pure sciences and Applied sciences ?

(ii) What is inductive leap ?

(iii) How does Durkheim understand the concept of social fact ?

(iv) What is Methodological Holism ?

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(i) Distinction between theoretical terms and observational terms according to logical positivists.

P.T.O.

- (ii) Functional model of Explanation.
- (iii) Consistency as the condition of acceptability of a Scientific Hypothesis.
- (iv) Motivational Explanation.
- (v) Nature of subject matter of social sciences.
- (vi) Grounds of scientific induction.

3. Answer any *three* of the following questions in **200-250** words each : [30]

- (i) Explain the objectives of social sciences in comparison with those of natural sciences.
- (ii) Discuss Mill's theory of Causation.
- (iii) Discuss logical positivists views about the cognitive status of theories.
- (iv) Explain the nature of Scientific Law.
- (v) Discuss the main characteristics of laws in social sciences.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Critically discuss Hume's theory of Causation.
- (ii) Critically discuss the "unity of method" thesis.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

(i) शुद्ध व उपयोजित विज्ञानातील फरक स्पष्ट करा.

(ii) 'वैगमनिक झेप' म्हणजे काय ?

(iii) सामाजिक वास्तवाबद्दलचे डुरखाईमचे आकलन स्पष्ट करा.

(iv) पद्धतीशास्त्रीय समग्रतावाद म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपण लिहा : [20]

(i) तार्किक प्रत्यक्षार्थवादानुसार सैद्धान्तिक संकल्पना व निरीक्ष्य संकल्पना यांतील फरक.

(ii) स्पष्टीकरणाचे कार्यात्मक प्रारूप (मॉडेल).

(iii) सुसंगतता : वैज्ञानिक अभ्युपगमाच्या स्वीकार्यतेची एक अट.

(iv) ध्येयानुगामी स्पष्टीकरण.

(v) सामाजिक विज्ञानाच्या अभ्यासविषयाचे स्वरूप.

(vi) वैज्ञानिक विगमनाचा पाया.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत द्या : [30]

- (i) विज्ञानाच्या उद्दिष्टांच्या तुलनेत सामाजिक विज्ञानाच्या उद्दिष्टांची चर्चा करा.
- (ii) मिल्लच्या कार्यकारणताविषयक विचारांची चर्चा करा.
- (iii) उपपत्तीच्या बोधनसंबंधी दर्जाबद्दलची तार्किक प्रत्यक्षार्थवादाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (iv) वैज्ञानिक नियमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (v) सामाजिक विज्ञानातील नियमांची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या : [20]

- (i) ह्युमच्या कार्यकारणसंबंधी विचारांचे सटीक परीक्षण करा.
- (ii) पद्धतीच्या एकतेच्या सिद्धान्ताचे सटीक परीक्षण करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-365

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

SOCIOLOGY

Group A (G-3) : Work, Industry and Society

Or

Group B (G-3) : Crime and Society

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt Group 'A' or Group 'B'.

(ii) All questions are compulsory.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

Group A (G-3) : Work, Industry and Society

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

(i) Balutedari system.

(ii) Work related stress.

(iii) Informal relations within formal organization.

(iv) Flexibility in post-Fordist production.

P.T.O.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

- (i) Importance of work.
- (ii) Scientific management.
- (iii) Unemployment in contemporary India.
- (iv) Feminization of work.
- (v) Give the meaning of informal/unorganised sector.
- (vi) Features of Globalisation.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

- (i) Discuss the characteristics of Bureaucracy.
- (ii) Explain the features of Japanese Model.
- (iii) Describe the problems of informal/unorganised sector.
- (iv) Describe the problems of migrant labour.
- (v) Elucidate the impact of information age on social institutions.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (i) What is work ? Write in detail on the historical overview of work.
- (ii) Define Liberalization and Privatization. Explain the effects of both on workers in Formal Sector.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) गट 'अ' किंवा गट 'ब' सोडवा.

(ii) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(iii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(गट 'अ')

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी कमाल 50 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

(i) बलुतेदारी पद्धत.

(ii) कामा संबंधी ताण.

(iii) औपचारिक संघटनांमधील अनौपचारिक संबंध.

(iv) उत्तर-फोर्डिस्ट उत्पादनातील लवचिकता.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी कमाल 100 शब्दांत टिपा लिहा : [20]

(i) कामाचे महत्व.

(ii) शास्त्रीय व्यवस्थापन.

(iii) समकालीन भारतातील बेकारीची समस्या.

(iv) कामाचे 'स्त्री'करण.

(v) अनौपचारिक/असंघटित क्षेत्राचा अर्थ द्या.

(vi) जागतिकीकरणाची वैशिष्ट्ये.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी कमाल 250 शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]

- (i) नोकरशाहीच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (ii) जपानी प्रारूपाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iii) अनौपचारिक/असंघटित क्षेत्रातील समस्यांचे वर्णन करा.
- (iv) स्थलांतरित कामगारांच्या समस्यांचे वर्णन करा.
- (v) माहिती युगाचा सामाजिक संस्थांवरील प्रभाव विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे कमाल 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (i) काम म्हणजे काय ? कामाचा सविस्तर ऐतिहासिक आढावा घ्या.
- (ii) उदारीकरण व खाजगीकरणाची व्याख्या द्या व या दोहोंचे संघटित क्षेत्रातील कामगारांवरील परिणाम स्पष्ट करा.

OR

(किंवा)

Group B (G-3) : Crime and Society

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

- (i) Rehabilitation of prisoners.
- (ii) Marxian perspective.
- (iii) Organised crime.
- (iv) Crime against tribes.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

(i) Forms of crime against women.

(ii) Preventive theory of crime.

(iii) Human right perspective.

(iv) Any *two* features of Geographical School of Crime.

(v) Reformation theory.

(vi) Features of white collar crime.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

(i) Explain the concept of crime and its features.

(ii) Explain the meaning and causes of Juvenile Delinquency.

(iii) What is Terrorism ? Explain the features of Terrorism.

(iv) Explain Sutherland's perspective on crime.

(v) Describe criminalisation of politics.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

(i) Explain different sociological theories of crime.

(ii) Discuss the features and limitations of demonological theory of crime.

(गट 'ब')

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी कमाल 50 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]
- (i) कैद्यांचे पुनर्वसन.
 - (ii) मार्क्सवादी दृष्टीकोण.
 - (iii) संघटित गुन्हेगारी.
 - (iv) जमाती विरुद्धचे गुन्हे.
2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी कमाल 100 शब्दांत टिपा लिहा : [20]
- (i) स्त्रियांविरोधी गुन्ह्यांचे प्रकार.
 - (ii) गुन्ह्याचा प्रतिबंधात्मक दृष्टीकोण.
 - (iii) मानवी हक्क दृष्टीकोण.
 - (iv) गुन्ह्याच्या भूगोलशास्त्रीय विचारप्रवाहाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये.
 - (v) सुधारणावादी सिद्धांत.
 - (vi) पांढरपेशीय गुन्ह्याची वैशिष्ट्ये.
3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी कमाल 250 शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]
- (i) 'गुन्हा' ही संकल्पना स्पष्ट करून त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (ii) बालगुन्हेगारीचा अर्थ व कारणे स्पष्ट करा.
 - (iii) दहशतवाद म्हणजे काय ? दहशतवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

(iv) सदरलँड यांचा गुन्ह्याविषयीचा दृष्टीकोण स्पष्ट करा.

(v) राजकारणाच्या गुन्हेगारीकरणाचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे कमाल 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

(i) गुन्ह्याचे विविध समाजशास्त्रीय सिद्धांत स्पष्ट करा.

(ii) गुन्ह्याच्या पिशाच्यवादी सिद्धांताची वैशिष्ट्ये व मर्यादांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-366

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

SOCIOLOGY

(S-3 : Social Research Methods)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

(i) Primary sources

(ii) Meaning of hypothesis

(iii) Report writing

(iv) Ethnography.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

(i) Mode

P.T.O.

(ii) Any *three* merits of case study method

(iii) Exploratory research

(iv) Importance of objectivity

(v) Histogram

(vi) Random sampling.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

(i) Explain the merits and demerits of survey method.

(ii) Describe the merits and demerits of content analysis.

(iii) Explain the characteristics of Hypothesis.

(iv) Describe the demerits of case study method.

(v) Explain the importance of computer in social research.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

(i) What is social research ? Explain the significance of Social Research.

(ii) What is observation ? Describe the merits and demerits of observation method.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी कमाल 50 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा : [10]

(i) प्राथमिक स्रोत

(ii) सिद्धांतकल्पनेचा अर्थ

(iii) अहवाल लेखन

(iv) संस्कृतीवर्णन/लोकालेख.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी कमाल 100 शब्दांपर्यंत टीपा लिहा : [20]

(i) बहुलक

(ii) वृत्ताभ्यास पद्धतीचे कोणतेही तीन फायदे

(iii) अन्वेषणात्मक अथवा परिचयात्मक संशोधन

(iv) वस्तुनिष्ठतेचे महत्व

(v) स्तंभालेख

(vi) यादृच्छिक नमुना निवड पद्धती.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी कमाल 250 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (i) सर्वेक्षण पद्धतीचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
- (ii) आशय विश्लेषणाचे फायदे व तोटे विशद करा.
- (iii) सिद्धांतकल्पनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iv) वृत्ताभ्यास पद्धतीच्या तोट्यांचे वर्णन करा.
- (v) सामाजिक संशोधनात संगणकाचे महत्व स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (i) सामाजिक संशोधन म्हणजे काय ? सामाजिक संशोधनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (ii) निरीक्षण म्हणजे काय ? निरीक्षण पद्धतीच्या फायदे व तोट्यांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-367

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

SOCIOLOGY (S-4)

(Indian Society : Continuity and Change)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

(i) Impact of British Colonialism in the making of Indian Society.

(ii) Gandhi's vision of nation building.

(iii) Panchayati Raj.

(iv) Challenges faced by education in Contemporary India.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

(i) Language as challenge to unity of India.

P.T.O.

- (ii) Concept of modernization.
- (iii) Water issues of urban society.
- (iv) Impact of Green revolution.
- (v) Indian Agriculture.
- (vi) Changing nature of family.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

- (i) Discuss the contribution of Indus Valley Civilization to the making of Indian Society.
- (ii) Describe the efforts of Indian State in dealing with challenges to the unity and diversity of India.
- (iii) Explain the role of media in Contemporary India.
- (iv) Examine the changing nature of Tribal Society in India.
- (v) Discuss the causes of migration to the cities.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (i) Define Democracy. Explain the role of secularism in the context of nation building.
- (ii) Critically examine the changing nature of religion in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 50 शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा : [10]

(i) भारतीय समाजावरील ब्रिटीशांच्या प्रभावाची चर्चा करा.

(ii) राष्ट्रबांधणीतील गांधीजीचा दृष्टीकोन.

(iii) पंचायती राज.

(iv) समकालीन भारतातील शिक्षणापुढील आव्हाने.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारावर प्रत्येकी 100 शब्दापर्यंत टिपा लिहा : [20]

(i) भारतीय ऐक्यासाठी 'भाषा' एक आव्हान.

(ii) आधुनिकीकरणाची संकल्पना.

(iii) शहरी समाजाच्या पाणी समस्या.

(iv) हरित क्रांतीचा प्रभाव.

(v) भारतीय शेती.

(vi) कुटूंबाचे बदलते स्वरूप.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दापर्यंत लिहा : [30]

- (i) भारतीय समाजाच्या निर्मातीमध्ये सिंधु संस्कृतीच्या योगदानाची चर्चा करा.
- (ii) भारतीय एकात्मता आणि विविधते समोरील आव्हानांचा सामना करण्यासाठी भारतीय शासनाने केलेल्या प्रयत्नांची चर्चा करा.
- (iii) समकालीन भारतातील 'माध्यम' भूमिका स्पष्ट करा.
- (iv) भारतातील आदिवासी समाजाच्या बदलत्या स्वरूपाचे परिक्षण करा.
- (v) शहराकडील स्थलांतराच्या कारणांची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नावर 500 शब्दापर्यंत उत्तर लिहा : [20]

- (i) लोकशाहीची व्याख्या लिहा. राष्ट्रबांधणीसाठी धर्मनिरपेक्षतेची भूमिका स्पष्ट करा.
- (ii) भारतीय धर्माच्या बदलत्या स्वरूपाचे टिकात्मक परिक्षण करा.

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-368

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

STATISTICS

Paper III (General)

(Operations Research and Design of Experiments)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculator and statistical table is allowed.

(iv) Notations and symbols have their usual meanings.

1. Attempt any *two* of the following : [5 each]

(a) (i) Define a slack and surplus variable.

(ii) State standard form of a linear programming problem (L.P.P.).

(iii) Define an optimum solution of a L.P.P.

(b) (i) State the basic principles of design of experiments.

(ii) State linear mathematical model of a Latin Square Design (L.S.D.).

(iii) Explain the term concomitant variable in ANACOVA (analysis of covariance).

P.T.O.

- (c) (i) Describe a transportation problem.
- (ii) State all assumptions in dealing with a sequencing problem.
- (iii) When is an assignment problem said to be unbalanced ?
- (d) (i) Define relative efficiency of a design D_1 with respect to D_2 and give its interpretation.
- (ii) State a linear mathematical model for analysis of covariance in randomised block design (R.B.D.) by explaining various notations involved in it.

2. Attempt any *four* of the following : [5 each]

- (a) A company is engaged in the production of three products A, B and C. Products A and B are processed in three operations I, II and III, whereas product C is processed in operations I and II only. The maximum capacities of operations per week of I, II and III are 100 hours, 120 hours and 80 hours respectively. The times required to produce one item in each of the operation are as below :

Operations	Time (hrs) required		
	A	B	C
I	3	1	2
II	1	4	1
III	2	3	0

Profit (in Rs.) per unit of A, B and C is 10, 12 and 8 respectively. Formulate this as a L.P.P. to determine optimum production of A, B and C.

- (b) State the mathematical model and estimate of parameters for ANACOVA in L.S.D.
- (c) Describe a method for solving a sequencing problem of n jobs on three machines.
- (d) Describe the procedure for testing the equality of two specified treatment effects in R.B.D.
- (e) Four different jobs can be done on four different machines with the cost matrix (Rs.) given below :

Jobs	Machines			
	M₁	M₂	M₃	M₄
J₁	50	70	110	60
J₂	80	50	90	60
J₃	40	70	100	70
J₄	100	40	80	30

Find the optimal assignment of jobs to machines and the optimal total cost.

- (f) Describe layout and model for a split plot design.

3. Attempt any *three* of the following : [10 each]

(a) Obtain IBFS (initial basic feasible solution) by Vogel's Approximation Method (VAM) and check its optimality for the following T.P. [10]

Factory	Warehouse					Capacity
	A	B	C	D	E	
P	4	1	3	4	4	60
Q	2	3	2	2	3	35
R	3	5	2	4	4	40
Demand	22	45	20	18	30	135

(b) (i) Identify the confounded effects in each of the replication of an experiment given below. Also state ANOVA table for this experiment. [6]

Replicate I				
Block 1	(p)	(nk)	(l)	(npk)
Block 2	(n)	(np)	(k)	(pk)
Replicate II				
Block 1	(n)	(npk)	(l)	(pk)
Block 2	(nk)	(k)	(nk)	(np)

(ii) Obtain the dual of the following L.P.P. :

$$\text{Minimize : } Z = 300x_1 + 480x_2$$

$$\text{Subject to } x_1 + 3x_2 \leq 24$$

$$2x_1 + 3x_2 \leq 45$$

$$x_1, x_2 \geq 0. \quad [4]$$

(c) (i) Complete the following ANOVA table of R.B.D. Also calculate efficiency of R.B.D. over C.R.D. : [6]

Source	d.f.	s.s.	m.s.s.	Variance Ratio (F)
Blocks	4	27	?	?
Treatments	3	?	?	?
Error	?	?	3.0	
Total	?	86		

(ii) Find the sequence that minimizes the total elapsed time required to complete the following jobs on two machines. Also compute total elapsed time and idle time for each machine : [4]

Time in Minutes

Job	1	2	3	4	5
Machine A	5	1	9	3	10
Machine B	2	6	7	8	4

(d) Define main effects and interaction effects in factorial experiment. Obtain their mathematical expression in 2^3 factorial experiment for a main effect, a two factor interaction effect and a three factor interaction effect. [10]

(e) (i) Obtain an expression for efficiency of L.S.D. over R.B.D. if rows are used as blocks. Also state your assumptions. [6]

(ii) Solve the following L.P.P. graphically :

$$\text{Minimize : } Z = 60x_1 + 40x_2$$

$$\text{Subject to : } 150x_1 + 150x_2 \leq 3000$$

$$300x_1 + 100x_2 \leq 4000$$

$$200x_1 + 500x_2 \leq 4400$$

$$x_1, x_2 \geq 0. \quad [4]$$

4. Attempt any *one* of the following : [20]

(a) (i) Solve the following L.P.P. :

$$\text{Maximize : } Z = 270x_1 + 144x_2 + 225x_3$$

$$\text{Subject to : } 8x_1 + 4x_2 + 5x_3 \leq 1000$$

$$5x_1 + 3x_2 + 3x_3 \leq 650$$

$$9x_1 + 6x_2 + 9x_3 \leq 1260$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0. \quad [10]$$

(ii) State the hypotheses to be tested in L.S.D. Obtain the expected value of error mean sum of squares in it. [10]

(b) (i) When and why is analysis of covariance technique recommended ? Also describe the technique of ANACOVA in C.R.D. [10]

(ii) Find IBFS to the following T.P. with the cost matrix given below by North-West corner and matrix minima method. Further compare the costs : [10]

Origins	Destinations				Availability
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
O ₁	6	5	4	7	50
O ₂	3	6	5	3	40
O ₃	4	2	3	2	20
Requirement	25	30	35	20	110

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-369

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

STATISTICS (Special—III)

(Distribution Theory)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.
 - (iv) Use of calculator and statistical table is allowed.
 - (v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]
- (a) Define Beta distribution of first and second kind and obtain the relation between them.
 - (b) If $X \rightarrow W(\alpha, \beta)$, then find coefficient of variation (C.V.).
 - (c) State and prove Chebyshev's inequality for a continuous random variable (r.v.).
 - (d) In a big city used car dealer is open for 365 days per year. The number of sales he makes per day, is a Poisson r.v. with parameter $\lambda = 2$. Sales are independent of days.

P.T.O.

Let Y be the number of sales he makes in a year. Find approximately by using CLT.

(i) $P(Y \geq 700)$

(ii) $P(700 \leq Y \leq 750)$.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) Let $(X_1, X_2, \dots, X_k) \rightarrow \text{MD} (n; p_1, p_2, \dots, p_k)$ where :

$$\sum P_i = 1 \text{ and}$$

then find its m.g.f. and hence obtain marginal distribution of X_k .

(b) Let $X_{(1)}, X_{(2)}, \dots, X_{(8)}$ be the order statistics of random sample of size 8 from a distribution with p.d.f.

$$f(x) = \begin{cases} \frac{1}{2} e^{-\frac{1}{2}x} & , \quad x > 0; \\ 0 & , \quad \text{otherwise} \end{cases}$$

Find p.d.f. of $X_{(3)}$.

(c) Let X and Y be two i.i.d. Cauchy r.v.s. with $\mu = 0$, $\lambda = 1$.

Find :

$$P\left[\frac{1}{X} + \frac{1}{Y} > 2\right].$$

(d) A continuous random variable X has Laplace's distribution with parameter $\mu = 2$ and $\lambda = 1.5$. Find $P(|X| < 5)$ and $P(-3 < X < 1)$.

(e) Obtain the distribution of :

$$Y = \prod_i^n X_i,$$

where X_i are i.i.d. lognormal ($\alpha = 0, \mu, \sigma^2$), r.v.s.,
 $i = 1, 2, \dots, n$.

(f) If $X \rightarrow W(\alpha, \beta)$, then find median of X.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) State and prove central limit theorem (C.L.T) for identically independently distributed random variables (i.i.d.r.v.s.) based on moment generating function (m.g.f.).

(b) Let $(X, Y) \rightarrow BN(0, 0, 1, 1, \rho)$.

Derive the distribution of $U = \frac{X}{Y}$ and identify it.

(c) If $X \rightarrow L(\mu, \lambda)$, then obtain its m.g.f. and hence find mean and variance.

(d) Let $X \rightarrow B(n, p)$. The distribution of X is truncated by discarding the value $X = 0$. Find mean and variance of the resulting truncated binomial distribution. Also find mean and variance if $n = 10, P = 0.50$.

- (e) Let $(X_1, X_2, \dots, X_k) \rightarrow MD (n, p_1, p_2, \dots, p_k)$. Find $\text{Corr}(X_i, X_j)$.

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

- (a) (i) Describe Gambler's ruin problem.
- (ii) Let $(X, Y) \rightarrow BN(2, 3, 16, 25, 0.5)$, then find $P(X - Y > 5)$.
- (iii) If $X \rightarrow C(\mu, \lambda)$, then find its distribution function and hence obtain lower and upper quartiles.
- (b) (i) If $X \rightarrow LN(a, \mu, \sigma^2)$, find its rth moment at $X = a$, hence find its mean.
- (ii) Let $(X, Y) \rightarrow BN(\mu_1, \mu_2, \sigma_1^2, \sigma_2^2, \rho)$. Obtain the marginal distribution of X .
- (iii) If $X \rightarrow L(\mu, \lambda)$, then find its mean deviation about mean.

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-370**T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012****APPLIED MATHEMATICS****(AMG-3 : Real Analysis and Lebesgue Integration)****(2008 PATTERN)****Time : Three Hours****Maximum Marks : 80****N.B. :—** (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : [16]

(i) Find the limit superior and the limit inferior of the sequence

$$\left\{ \cos \frac{n\pi}{2} \right\}_{n=1}^{\infty}.$$

(ii) Discuss the convergence of the series $\sum_{n=1}^{\infty} \log \left(3 + \frac{1}{n} \right)$.(iii) State the conditions under which $\sum_{n=1}^{\infty} u_n(x)$ can be differentiated term by term.

(iv) Find the limit function of the sequence :

$$f_n(x) = x^n, \quad x \in [0, 1]$$

(v) True or false ? Justify.

If F is a closed subset of $[a, b]$ and $|F| = 0$, then $F = \phi$.

(vi) State Fatou's lemma.

(vii) Give an example of a set which is neither open nor closed and has measure $\frac{1}{2}$.

(viii) If f is an odd function, prove that :

$$\int_{-\pi}^{\pi} f(x) dx = 0.$$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If f is a continuous function on a closed and bounded interval $[a, b]$ and $\phi'(x) = f(x), x \in [a, b]$, then prove that :

(ii) If $\sum_{k=1}^{\infty} u_k(x)$ is a series of Riemann integrable functions on $[a, b]$ which converges uniformly to f on $[a, b]$, then prove that f is Riemann integrable on $[a, b]$ and

$$\int_a^b f(x) dx = \sum_{k=1}^{\infty} \int_a^b u_k(x) dx.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Does the sequence $f_n(x) = \frac{nx}{1+n^2x^2}$ converge uniformly on \mathbf{R} ? Justify.

(ii) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n^2}$ converges uniformly on \mathbf{R} .

(iii) True or false ? Justify.

If $f = g$ a.e. on $[a, b]$ and f is Riemann integrable, then g is also Riemann integrable.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) If $\sum_{n=1}^{\infty} a_n$ is a series of non-zero real numbers and if

$A = \limsup_{n \rightarrow \infty} \left| \frac{a_{n+1}}{a_n} \right|$, then prove that $\sum_{n=1}^{\infty} a_n$ converges absolutely if $A < 1$.

(ii) If $f(x) = x^2$ and for each $n \in \mathbb{I}$ $\sigma_n = \left\{ 0, \frac{1}{n}, \frac{2}{n}, \dots, \frac{n}{n} \right\}$ is a sub-division of $[0, 1]$, then compute $\lim_{n \rightarrow \infty} U[f, \sigma_n]$ and

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) State and prove Lebesgue dominated convergence theorem.

(ii) Find the Fourier series expansion of $f(x) = x$ for $-\pi < x < \pi$.

$\lim_{n \rightarrow \infty} L[f, \sigma_n]$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Prove that the subset E of $[a, b]$ is measurable if and only if given $\epsilon > 0$ there exist open sets G_1 and G_2 such that $G_1 \supset E$, $G_2 \supset E'$ and $|G_1 \cap G_2| < \epsilon$.

(ii) If E_1, E_2, \dots are measurable subsets of $[a, b]$ and if $E_1 \subset E_2 \subset E_3 \subset \dots$, then prove that $\bigcup_{n=1}^{\infty} E_n$ is

measurable and $m\left(\bigcup_{n=1}^{\infty} E_n\right) = \lim_{n \rightarrow \infty} mE_n$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If $f(x) = \frac{1}{2} + \sin x$ for $0 < x < 2\pi$, find f^+ and f^- .

(ii) Prove that the characteristic function of rationals is Lebesgue integrable in $[0, 1]$ and find $\int_0^1 \chi_\phi$.

(iii) If f and g are measurable functions, then prove that $f + g$ is measurable.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If $\{f_n\}_{n=1}^\infty$ is a sequence of measurable functions on $[a, b]$ and if $\lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = f(x)$ almost everywhere on $[a, b]$, then prove that f is measurable.

(ii) If f is a bounded function in $L[a, b]$ and $\lambda \in \mathbf{R}$, then prove that $L[a, b]$ and

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Show that a subset E of $[a, b]$ is measurable if and only if its characteristic function χ_E is measurable.

(ii) True or false ? Justify.

If $f, g \in L[a, b]$, then $fg \in L[a, b]$.

(iii) If $f(x) =$ then prove that $f \in L[0, 1]$ if

$$P < 1 \text{ and } \int_0^1 f = \frac{1}{1-P}.$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-371

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

MATHEMATICS

(Mathematical Pre-requisites)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of electronic calculator is allowed.

(iv) Graph paper will be supplied on demand.

1. Attempt any *ten* of the following :

[20]

(i) If

$$C = \begin{bmatrix} 4 & 5 & 6 \end{bmatrix},$$

then find $C.C'$.

(ii) Reduce the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 12 \\ 8 & 9 \end{bmatrix}$$

to row echelon form.

P.T.O.

(iii) Determine whether or not the matrix A is singular, where :

$$A = \begin{pmatrix} 4 & 6 \\ 6 & 9 \end{pmatrix}$$

(iv) Define : Triangular Matrix.

(v) Find eigen value of the matrix :

$$A = \begin{pmatrix} 2 & 0 \\ 3 & 6 \end{pmatrix}$$

(vi) Using surplus variable write the inequality $3x + y \leq 10$ into equality.

(vii) Define : Dual of a linear programming problem.

(viii) Find adjoint of :

$$A = \begin{pmatrix} 24 & 15 \\ 8 & 7 \end{pmatrix}$$

(ix) Determine whether the following system of equation has unique solution.

where $12x_1 + 7x_2 = 147$

$$15x_1 + 19x_2 = 168$$

(x) Find $(A - B) + C$, where :

$$A = \begin{pmatrix} 7 & 1 & 2 \\ 6 & 4 & 5 \\ 1 & 2 & 3 \end{pmatrix} \quad B = \begin{pmatrix} 3 & 5 & 8 \\ 8 & 1 & 5 \\ 5 & 5 & 6 \end{pmatrix} \quad C = \begin{pmatrix} 1 & 3 & 2 \\ 2 & 1 & 6 \\ 6 & 6 & 6 \end{pmatrix}$$

(xi) If

$$Z = 6x^2 - 9x - 3xy - 7y + 5y^2,$$

find Z_{xx} .

(xii) If dimensions of the matrices A and B are 3×4 and 4×2 , then find dimension of AB.

(xiii) Define : Symmetric Matrix.

2. Attempt any *two* of the following : [10]

(i) For the following linear programming problem formulate the dual :

$$\text{Max} \quad Z = 5x_1 + 3x_2$$

Subject to,

$$6x_1 + 2x_2 \leq 36$$

$$5x_1 + 5x_2 \leq 40$$

$$2x_1 + 4x_2 \leq 28$$

$$6x_1 - 2x_2 \leq 10$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- (ii) A speciality steel manufacturer produces two types of steel. Type 1 requires 2 hrs. of melting, 4 hrs. of rolling and 10 hrs. of cutting. Type 2 requires 5 hrs. of melting, 1 hr. of rolling and 5 hrs. of cutting. Forty hours are available for melting, 20 for rolling and 60 for cutting. The profit margin for the type 1 is 24, for type 2 it is 8. Formulate the given problem as L.P.P.
- (iii) Using eigen values to determine sign-definiteness for :

$$A = \begin{pmatrix} 10 & 3 \\ 3 & 4 \end{pmatrix}$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]

- (i) Use matrix inversion method to solve for the unknowns in the system of linear equation given below :

$$2x_1 + 4x_2 - 3x_3 = 12$$

$$3x_1 - 5x_2 + 2x_3 = 13$$

$$-x_1 + 3x_2 + 2x_3 = 17$$

- (ii) Maximize profits for a producer of two substitute goods, given :

$$P_1 = 130 - 4Q_1 - Q_2,$$

$$P_2 = 160 - 2Q_1 - 5Q_2,$$

$$TC = 2Q_1^2 + 2Q_1Q_2 + 4Q_2^2.$$

Use Cramer's rule for the first order condition and the Hessian for the second order condition.

(iii) Solve the given Linear programming problem by using graphical method :

$$\text{Maximize } 4\sqrt{12} = 20x_1 + 10x_2$$

Subject to,

$$4x_1 + 3x_2 \leq 48$$

$$3x_1 + 5x_2 \leq 60$$

$$x_1 \leq 9$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

4. Attempt any *two* of the following : [30]

(i) Minimize a firm's costs

$$C = 3x^2 + 5xy + 6y^2,$$

when the firm must meet a production quota of

$$5x + 7y = 800 \text{ by}$$

(a) finding the critical values

(b) using the bordered Hessian to test the second order condition.

(ii) Verify that $(AB)C = A(BC)$, where the matrices A, B and C given as :

$$A = \begin{pmatrix} 4 & 9 & 0 \\ -1 & 2 & 3 \\ 6 & -1 & 0 \end{pmatrix}, \quad B = \begin{pmatrix} 0 & 3 & -4 \\ 4 & 0 & 9 \\ 4 & 3 & 1 \end{pmatrix}, \quad C = \begin{pmatrix} 2 & -1 & -3 \\ 0 & 5 & 4 \\ 9 & 2 & 1 \end{pmatrix}$$

(iii) (a) Use the Jacobian to test for functional dependence in the following system of equations :

$$y_1 = 6x_1 + 4x_2$$

$$y_2 = 7x_1 + 9x_2$$

(b) Explain in detail Marshallian demand function.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8+2

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-372

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

APPLIED STATISTICS

(General III)

(Applications of Statistics)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of scientific calculator and statistical table is allowed.

(iv) Notations and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt any *two* of the following : [5 each]

(a) Explain each of the following terms :

(i) Statistic

(ii) Level of significance.

(b) Let X be a Normal variable with mean 3 and variance 25.

Find :

(i) $P(4 \leq X \leq 7)$

(ii) $P(X > 5)$.

P.T.O.

- (c) Describe the procedure of Chi-square goodness of fit test.
- (d) In a certain manufacturing process, the number of defectives in a random sample of 500 items was 20. Test at 5% level of significance whether the proportion of defectives produced by the process is 0.05.

2. Attempt any *four* of the following : [5 each]

- (a) The manufacturer of a new compact car claims that the car will cover on an average 30 km per litre in general highway conditions.

For a random sample of 40 cars the average distance covered was 29.5 km per litre with a standard deviation 2.3 km per litre.

Can the manufacturer's claim be considered to be true at 5% level of significance ?

- (b) Describe the test procedure for testing the hypothesis :

$$H_0 : \mu = \mu_0 \text{ against}$$

$$H_1 : \mu > \mu_0$$

where μ_0 denotes the population mean. Assume that the population variance ($\frac{1}{10}^2$) is unknown.

(c) Let X_1, X_2, X_3 be independent r.v.s. distributed as :

$$N(1, 1^2), N(2, 3^2) \text{ and } N(3, 2^2)$$

respectively.

If

$$Y = X_1 - X_2 + X_3,$$

state the probability distribution of Y and obtain $P\left[|Y| \leq \frac{c}{\lambda} \right]$.

(d) Explain in brief the meaning and purpose of statistical quality control.

(e) Explain the following terms :

(i) sampling distribution of a statistic,

(ii) standard error of a statistic,

(iii) critical region.

(f) A customer who regularly visits a particular restaurant, for lunch, rates the quality of the food and service over a period of 25 consecutive days as good (G) or bad (B) as follows :

G G B B G B B G G G B G G B B B G B G B G B B

Test the hypothesis that the quality of food and service at the restaurant is random using run test. Use 5% level of significance.

3. Attempt any *three* of the following :

- (a) (i) Three varieties of coal were analyzed by taking four samples each. The ash content (gm/kg) in the varieties was found as :

Varieties	Samples			
	1	2	3	4
A	8	5	5	7
B	7	6	4	4
C	3	6	5	4

Carry out one way classification completely. Test whether the varieties differ significantly in their ash content at 5% level of significance. [7]

- (ii) Explain the concept of Analysis of variance. [3]

- (b) (i) The following table shows the classification of 1200 workers in a factory according to the disciplinary action taken by the management and their promotions :

Disciplinary action	Promoted	Not Promoted
Non-offenders	100	258
Offenders	42	800

Test whether the promotion is independent of disciplinary action. Use 5% level of significance. [5]

- (ii) State the mathematical model used in two way classification of analysis of variance and explain the terms used in it.

Further state the break up of total sum of squares. [5]

- (c) (i) The number of defects in each sample of 20 items are as given below :

Item No.	No. of defects
1	2
2	0
3	4
4	1
5	0
6	8
7	0
8	1
9	2
10	0
11	6
12	0
13	1
14	2
15	0
16	3
17	2
18	1
19	0
20	2

Draw c-chart and check whether the process is under control. [7]

- (ii) Explain the chance causes and assignable causes of variations. [3]

- (d) (i) A health club advertised a weight reducing program and claimed that on an average a participant in the program loses his weight in 6 months. To verify the claim 10 participants in the program were randomly selected. Their weights before and after the program were recorded.

Participant No.	Wt (in lb) before joining the program	Wt (in lb) after 6 months from joining the program
1	120	111
2	125	114
3	115	107
4	130	120
5	123	115
6	119	112
7	122	112
8	127	120
9	128	119
10	118	112

Do the data above support the claim of the health club ?
(use 1% level of significance) [6]

- (ii) State the advantages of non-parametric tests over parametric tests. [4]

(e) (i) Describe the test procedure for testing :

$$H_0 : P_1 = P_2 \text{ against } H_1 : P_1 \neq P_2. \quad [5]$$

(ii) Complete the following analysis of variance table : [5]

Source of variation	Degrees of freedom	S.S.	M.S.S.	F ratio
Treatments	9	6810	?	?
Blocks	4	400	?	?
Error	?	?	?	
Total	49	9948		

4. Attempt any *one* of the following : [20]

(a) (i) The following data indicates the sample mean (\bar{X}) and range (R) values for 12 subgroups of size 5 each :

Sample No.	Mean (\bar{X})	Range (R)
1	69.4	45
2	63.4	48
3	57.0	62
4	64.0	48
5	57.4	36
6	82.0	81

7	85.0	78
8	33.4	42
9	46.0	69
10	112.4	84
11	93.6	48
12	95.6	75

Set up \bar{X} and R charts. Examine the state of control of the process. Comment on the result. [10]

- (ii) Two research laboratories have independently produced drugs that provide relief to arthritis sufferers. The first drug was tested on a group of 90 arthritis sufferers and produced an average of 8.5 hours of relief and a sample standard deviation of 1.8 hours. The second drug was tested on a group of 80 arthritis sufferers and produced an average of 7.9 hours of relief and a sample standard deviation of 2.1 hours.

At 1% level of significance, does the first drug provide a significantly longer period of relief ? [6]

- (iii) Explain the test procedure of Wilcoxon's signed rank test. [4]

- (b) (i) Use the sign test to test whether there is difference between the number of days required to collect an account receivable before and after a new collection policy. Use 5% level of significance. [7]

Before	After
33	35
36	29
41	38
32	34
39	37
47	47
34	36
29	32
32	30
34	34
40	41
42	38
33	37
36	35
29	28

- (ii) The following table gives weights (in gm) of 9 boxes in two different batches :

Weights in first batch	Weights in second batch
105	110
95	101
85	90
102	110
108	112
103	107
95	98
87	91
100	94

Test whether the two populations from which the two batches were selected have equal variances. Use 10% level of significance. [8]

- (iii) State any *two* properties of distribution function (d.f.) of continuous type r.v.

Further if for r.v. X the d.f. is given as :

$$F(x) = \begin{cases} 1 - \exp(-x/3), & x > 0 \\ 0 & \text{otherwise} \end{cases}$$

Find $P(0 < X < 5)$. [5]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-373

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

PHILOSOPHY

G-3 : Aesthetics and Social Philosophy

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50** words each : [10]

- (1) State the classification of arts.
- (2) Explain the concept of Secularism.
- (3) What are the main featurus of Liberalism ?
- (4) What is aesthetic attitude ?

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Concept of Rasa
- (2) Religion and Morality
- (3) Sublime

- (4) Plato's views about art
- (5) Organic model of Society
- (6) Fundamentalism.

3. Answer any *three* of the following in **200-250** words each : [30]

- (1) What is the distinction between art and Craft ?
- (2) Discuss the problem of evil.
- (3) Explain the nature of religion.
- (4) Critically examine Tolstoy's views regarding the relation between art and morality.
- (5) State and discuss the classification of Bhavas.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) State and discuss the arguments for the existence of God.
- (2) Elaborately discuss the nature of aesthetic experience.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत द्या : [10]

- (1) कलांचे वर्गीकरण सांगा.
- (2) धर्मनिरपेक्षतावादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) उदारमतवादाचे मुख्य घटक कोणते ?
- (4) सौंदर्यवृत्ती म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : [20]

- (1) 'रस' संकल्पना
- (2) धर्म आणि नीती
- (3) उदात्त
- (4) प्लेटोची कलाविषयक मती
- (5) समाजाचे जैविक प्रारूप
- (6) मूलतत्त्ववाद.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत द्या : [30]

- (1) 'कला' आणि 'कौशल्य' यांत काय फरक आहे ?
- (2) दुरिताच्या समस्येची चर्चा करा.
- (3) धर्माचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (4) कला आणि नीती यांच्यातील संबंधाबद्दलच्या टॉलस्टॉय यांच्या विचारांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (5) भावांचे वर्गीकरण सांगून त्याची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या : [20]

- (1) ईश्वराच्या अस्तित्वाच्या बाजूचे युक्तिवाद मांडून त्यांची चर्चा करा.
- (2) सौंदर्यानुभवाच्या स्वरूपाची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4201]-374

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

PHILOSOPHY

S-3 : Thinkers and Textual Studies : Indian

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50 words each : [10]**

- (1) Explain the concept of chidvilas.
- (2) Discuss Dr. Ambedkar's concept of equality.
- (3) Explain the notions distinguishables and separables.
- (4) What does Prof. Mohanti mean by universalism ?

2. Write notes on any *four* in **100 words each : [20]**

- (1) Shiva-Shakti Samaveshana
- (2) Truth as pathless land
- (3) Anasaktiyoga
- (4) Myth of school in Indian Philosophy according to Prof. Daya Krishna
- (5) The concept of relativism according to Prof. Mohanty
- (6) The concept of category (Prof. Barlingay)

P.T.O.

3. Answer any *three* in **250** words each : [30]

- (1) Explain Ajnana-Khandan by Jnaneshwer.
- (2) State and discuss Dr. Ambedkar's distinction between religion and dhamma.
- (3) State and explain the philosophical consequences of the distinction between distinguishables and separables.
- (4) Discuss in detail spirituality and darshana as myths in Indian philosophy (Prof. Daya Krishna).
- (5) State and examine J. Krishnamurty's views on education.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Elaborately explain Gandhiji's notions and Truth and Non-violence.
- (2) Discuss in detail the relation between dharma and Moksha according to Prof. Rajendra Prasad.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडवावेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ही पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा : [10]

- (1) चिद्विलास ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) डॉ. आंबेडकरांच्या समानता या संकल्पनेची चर्चा करा.
- (3) फरक करण्याजोगे आणि अलग करण्याजोगे या कल्पना स्पष्ट करा.
- (4) प्रो. मोहंती यांच्या मतानुसार सार्वत्रिकवाद म्हणजे काय ?

2. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा : [20]
- (1) शिव-शक्ती समावेशन
 - (2) सत्य म्हणजे मार्ग विरहीत भूमी
 - (3) अनासक्तीयोग
 - (4) प्रो. दयाकृष्णांच्या मतानुसार भारतीय तत्त्वज्ञानातील तात्त्विक संप्रदाय हे मिथक
 - (5) प्रो. मोहंतींच्या मतानुसार सापेक्षतावादाची संकल्पना
 - (6) संकल्पना कोटी ही संकल्पना (प्रो. बारलिंगे).
3. कोणतेही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा : [30]
- (1) ज्ञानेश्वरांनी केलेले अज्ञान-खंडन स्पष्ट करा.
 - (2) डॉ. आंबेडकरांनी 'रिलीजन' आणि धम्म यांत केलेला फरक सांगून त्याची चर्चा करा.
 - (3) फरक करण्याजोगे आणि अलग करण्याजोगे यांतील फरकाचे सांगून तो स्पष्ट करा.
 - (4) भारतीय तत्त्वज्ञानातील अध्यात्मिकता आणि दर्शन या मिथकांची सविस्तर चर्चा करा (प्रो. दयाकृष्ण).
 - (5) जे. कृष्णमूर्तींचे शिक्षणावरील विचार सांगून त्यांचे परीक्षण करा.
4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) गांधीजींच्या सत्य आणि अहिंसा या कल्पना विस्ताराने स्पष्ट करा.
 - (2) प्रो. राजेंद्रप्रसादांच्या दृष्टिकोनानुसार धर्म आणि मोक्ष यांतील संबंधाची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-375

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

PHILOSOPHY

Special Paper S4

Thinkers and Textual Studies (Western)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50** words each : [10]

- (1) Explain Nietzsche's concept of truth.
- (2) State and discuss main features of Peirce's pragmatism.
- (3) What, according to Heidegger, is the importance of questioning ?
- (4) State and explain the forms of euthanasia.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Will power
- (2) Husserl's concept of intentionality
- (3) Official doctrine according to Ryle
- (4) Sartre's concept of despair
- (5) Wittgenstein's Notion of form of life
- (6) Heidegger's view about technology.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following in **250** words each : [30]

- (1) State and discuss Pierce's view regarding the method of inquiry.
- (2) State and explain Wittgenstein's picture theory of meaning.
- (3) Examine Sullivan's arguments against euthanasia.
- (4) Discuss Ryle's notion of Category Mistake.
- (5) Explain Heidegger's concept of alethia.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Write an essay on Phenomenology.
- (2) Discuss in detail Sartre's concept of freedom.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा : [10]

- (1) नीदचेची सत्यविषयक संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) पिअर्सच्या फलप्रामाण्यवादाची मुख्य वैशिष्ट्ये विशद करा.
- (3) हायडेगरच्या मतानुसार प्रश्नविचारण्याचे महत्व काय आहे ?
- (4) स्वेच्छामरणाचे प्रकार सांगून त्यांचे स्पष्टीकरण करा.

2. खालीलपैकी कोणतेही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : [20]

- (1) प्रभुत्वाकांक्षा
- (2) हुसलर्ची विषयाभिमुखता ही संकल्पना
- (3) राईलाच्या मतानुसार अधिकृत सिद्धांत
- (4) सार्त्रेची हतारा ही संकल्पना
- (5) विट्गोनस्टाईनची जीवनाकार ही संकल्पना
- (6) हायडेगरचा तंत्रज्ञानाबद्दलचा दृष्टीकोन.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) संशोधनाच्या पद्धतीबद्दल पिअर्सचा दृष्टीकोन सांगून त्यावर चर्चा करा.
- (2) विट्गोनस्टाईनची चित्रविषयक उपपत्ती सांगून तिचे स्पष्टीकरण करा.
- (3) स्वेच्छामरणाविरुद्ध सुलिवनच्या युक्तिवादाचे परीक्षण करा.
- (4) राईलची कोटीप्रमाद या कल्पनेचे विवेचन करा.
- (5) हायडेगरची अलेथिया ही कल्पना स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) मानसघटनावादावर निबंध लिहा.
- (2) सार्त्रेच्या स्वातंत्र्य संकल्पनेचे विस्तृत विवेचन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-376

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

SOCIAL WORK (General-III)

I—Introduction to Youth Welfare

II—Introduction to Rural & Urban Welfare

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* questions in **50** words each : [10]

(i) State the problem in defining youth.

(ii) State the needs of urban working women.

(iii) Explain the need of vocational training for rural youth.

(iv) Explain the classification of youth.

2. Answer any *four* questions in **100** words each : [20]

(i) Explain the role of Zilla Parishad in rural development.

P.T.O.

- (ii) Explain the problems of rural women.
- (iii) Discuss the urban way of life.
- (iv) Explain the problems of Backward class youth in India.
- (v) Explain the role of Municipal Council in urban development.
- (vi) Prepare an action plan on 'leadership training for youth'.

3. Answer any *three* questions in **200** to **250** words each : [30]

- (i) 'Religion and culture is traditional agency for rural development.'
Explain.
- (ii) Prepare an action plan for identification and assessment of needs of semi-educated rural youth.
- (iii) 'Tribal youthhood faces more hardship'. Discuss.
- (iv) Discuss the problems of handicapped youth.
- (v) Explain the facilities available for Industrial workers in urban area.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]

- (i) 'India is a country of youth.' Discuss.
- (ii) Write an essay on 'Changing face of rural communities'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दापर्यंत लिहा : [10]

(i) युवकाची व्याख्या करण्यातील समस्या सांगा.

(ii) शहरातील नोकरी करणाऱ्या महिलांच्या गरजा सांगा.

(iii) ग्रामीण युवकांना व्यावसायिक प्रशिक्षणाची गरज सांगा.

(iv) युवकांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दापर्यंत लिहा : [20]

(i) ग्रामीण विकासात जिल्हा परिषदेची भूमिका स्पष्ट करा.

(ii) ग्रामीण महिलांच्या समस्या स्पष्ट करा.

(iii) नागरी जीवनशैलीची चर्चा करा.

(iv) भारतातील मागासवर्गीय युवकांच्या समस्या स्पष्ट करा.

(v) नागरी विकासात नगरपरिषदेची भूमिका स्पष्ट करा.

(vi) 'युवकांसाठी नेतृत्व प्रशिक्षण' यावर कृती आराखडा तयार करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **तीन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** ते **250** शब्दापर्यंत लिहा : [30]

(i) 'ग्रामीण विकासासाठी धर्म व संस्कृती ही पारंपारिक संस्था आहे.' चर्चा करा.

(ii) 'ग्रामीण अर्ध-शिक्षित युवकांच्या गरजांचा शोध आणि मूल्यमापन' यावर कृती

आराखडा तयार करा.

- (iii) 'आदिवासी युवकांना युवावस्थेत मोठ्या कष्टांना तोंड द्यावे लागते.' चर्चा करा.
- (iv) अपंग युवकांच्या समस्यांची चर्चा करा.
- (v) नागरी क्षेत्रात औद्योगिक कामगारांसाठी उपलब्ध असलेल्या सुविधा स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दापर्यंत लिहा : [20]

- (i) 'भारत हा युवकांच्या देश आहे.' चर्चा करा.
- (ii) ग्रामीण समुदायांचा बदलता चेहरा' यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-377

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

PUBLIC ADMINISTRATION

(G-3 : Local Self-Government in India)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Explain the importance of Local Self-Government.
- (2) The powers of Block Development Officers.
- (3) State the functions of Gram Sevak.
- (4) State the demerit of Local Self-Government.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) The functions of CEO in Zilla Parishad.
- (2) The role of Divisional Commissioner.
- (3) The problems of urbanizations.
- (4) 74th Constitutional Amendment.
- (5) The merits of Democratic Decentralization.
- (6) The scope of Local Self-Government.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the features of Local Self-Government.
- (2) Describe the structure and function of Panchayat Samiti.
- (3) Write the powers of District Collector.
- (4) Discuss the structure and function of Gram Panchayat.
- (5) Explain the merits of Local Self-Government.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Explain the power and functions of Municipal Corporation.
- (2) Evaluate the problems of Rural and Urban Local Self-Government.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा : [10]

- (1) स्थानिक स्वशासनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (2) गटविकास अधिकाऱ्यांचे अधिकार सांगा.
- (3) ग्रामसेवकाचे कामे सांगा.
- (4) स्थानिक स्वशासनाचे दोष सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) जिल्हा परिषदेतील मुख्यधिकाऱ्याचे कामे
- (2) विभागीय आयुक्ताची भूमिका
- (3) शहरीकरणाच्या समस्या
- (4) 74वी राज्य घटना दुरुस्ती
- (5) लोकशाही विकेंद्रिकरणाचे गूण.
- (6) स्थानिक स्वशासनाची व्याप्ती.

3. खालीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) : [30]

- (1) स्थानिक स्वशासनाचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) पंचायत समितीची रचना आणि कार्य यांचे वर्णन करा.
- (3) जिल्हाधिकाऱ्याचे अधिकार सांगा.
- (4) ग्रामपंचायतीची रचना आणि कार्य सांगा.
- (5) स्थानिक स्वशासनाचे गूण स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) महानगर पालिकेचे अधिकार आणि कार्य स्पष्ट करा.
- (2) ग्रामीण आणि शहरी स्थानिक स्वशासनाच्या समस्यांचे मूल्यमापन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-378

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

PUBLIC ADMINISTRATION

Spl-3 : Development Administration

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) State the scope of Development Administration.
- (2) State the problems of Education Administration.
- (3) Explain the concept of social welfare.
- (4) Explain the functions of planning commission.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Utility of Primary Health Centre
- (2) Nature of Development Administration
- (3) Importance of Land Reform
- (4) Functions of Pressure Group
- (5) Development Policy in Co-operation
- (6) The concept of Globalization.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the concept and objectives of Development Administration.
- (2) Examine the role of voluntary organizations in Development Administration.
- (3) Discuss the functions of Bureaucracy in Development Administration.
- (4) Explain the role of Social Development Administration.
- (5) Explain the nature of International Agencies associated with the development.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]

- (1) Explain the features of development administration.
- (2) Explain the machinery of development planning in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) विकास प्रशासनाची व्याप्ती सांगा.
- (2) शिक्षण प्रशासनाच्या समस्या सांगा.
- (3) समाज कल्याणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) नियोजन आयोगाचे कार्य स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) प्राथमिक आरोग्य केंद्राची उपयुक्त
- (2) विकास प्रशासनाचे स्वरूप
- (3) जमीन सुधारणेचे महत्व
- (4) दबाव गटाचे कार्य
- (5) सहकार क्षेत्रातील विकास धोरण
- (6) जागतिकीकरणाची संकल्पना.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) : [30]

- (1) विकास प्रशासनाची संकल्पना आणि उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) विकास प्रशासनातील स्वयंसेवी संस्थांच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.
- (3) विकास प्रशासनात नोकरशाहीच्या कार्याची चर्चा करा.
- (4) सामाजिक विकास प्रशासनाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (5) विकासाशी संबंधित आंतरराष्ट्रीय संघटनांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) विकास प्रशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) भारतीय विकासाचे नियोजन करणारी यंत्रणा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-379

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

PUBLIC ADMINISTRATION

(Spl-4 : Comparative Public Administration)

(India, U.K. and U.S.A.)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Explain the nature of Comparative Public Administration.
- (2) State the meaning of Administrative Law.
- (3) Write the functions of Administrative Tribunals.
- (4) Explain the objective of Training.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) The problems of corruptions in India
- (2) Methods of Recruitment
- (3) Central Vigilance Commission
- (4) Right to strike
- (5) Scope of Administrative Law
- (6) Traditional approaches to the Study of Comparative Public Administration.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the behavioural approaches to the study of Comparative Public Administration.
- (2) Describe the administrative reforms in India.
- (3) Explain the types of training in U.K. and U.S.A.
- (4) Discuss the employer-employee relations.
- (5) Write a note on Integrity in Administration.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Explain Fred Rigg's 'Ecological Approach'.
- (2) State the methods of Recruitment in India, U.K. and U.S.A.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणत्याही दोन): [10]

- (1) तुलनात्मक लोकप्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) प्रशासकीय कायद्याचा अर्थ सांगा.
- (3) प्रशासकीय न्यायाधिकरणाचे कार्य सांगा.
- (4) प्रशिक्षणाचा उद्देश स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) भारतात भ्रष्टाचाराची समस्या
- (2) भरतीच्या पद्धती
- (3) केंद्रीय सतर्कता आयोग
- (4) संपाचा अधिकार
- (5) प्रशासकीय कायद्याची व्याप्ती
- (6) तुलनात्मक लोकप्रशासनाचा परंपरागत दृष्टिकोन.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणत्याही तीन) : [30]

- (1) तुलनात्मक लोकप्रशासनाचा अभ्यासाचा वर्तनवादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील प्रशासकीय सुधारणांची चर्चा करा.
- (3) इंग्लंड आणि अमेरिकेतील प्रशिक्षणाचे प्रकार सांगा.
- (4) मालक-सेवक संबंधावर चर्चा करा.
- (5) प्रशासनातील एकात्मतेवर टिप लिहा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) फ्रेड रिग्जचा 'वातावरणात्मक दृष्टिकोन' स्पष्ट करा.
- (2) भारत, इंग्लंड आणि अमेरिकेतील भरतीच्या पद्धती स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-382

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012
PHYSICAL EDUCATION (G-III)
(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

- 1.** Answer the following in **1 or 2** sentences each (any *five*) : [10]
- (1) How many sitting boxes are there in Kho-Kho in between two poles ?
 - (2) Radius and Diameter of the shot-put circle.
 - (3) Full form of NSNIS.
 - (4) Full form of SAI.
 - (5) Height of the Basketball ring from the ground.
 - (6) Handball team consists of how many players ?
 - (7) After how many years Olympic games are taken ?
- 2.** Answer the following in **5 or 6** sentences each (any *two*) : [10]
- (1) Draw a neat diagram of volleyball ground with measurements.
 - (2) Who started the Modern Olympic games and when ? Explain the moto of Olympic games.
 - (3) Explain the importance of Dribbling in Basketball.

P.T.O.

3. Answer the following in **20 to 25** sentences each (any *two*) : [20]
- (1) Draw a neat diagram of Kabaddi ground with measurements and explain its importance.
 - (2) What are the suggestions of Conzooru Committee about Physical Education ?
 - (3) Explain the importance of Talim, Akhadas and Clubs in Physical Education.
4. Answer the following in detail (any *one*) : [20]
- (1) Describe the importance of SAI in Physical Education.
 - (2) Explain the importance of Physical Education in British period.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 60

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक त्या ठिकाणी सुबक आकृत्या काढा.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **पाच** प्रश्नांची 1 किंवा 2 वाक्यात उत्तरे लिहा : [10]
- (1) खो-खो या खेळामध्ये दो खुटाच्या मध्ये खेळाडू बसण्यासाठी किती चौकोन आखलेले असतात ?
 - (2) गोळाफेक या क्रीडा प्रकारात ज्या गोलातून गोळा फेकावयाचा असतो, त्या गोळाची त्रिज्या व व्यास सांगा.
 - (3) 'NSNIS' चा लॉगफॉर्म सांगा.

- (4) 'SAP' चा लॉग फॉर्म सांगा.
- (5) बास्केटबॉल रिंगची जमीनीपासूनची उंची किती मीटर असते ?
- (6) हॅण्डबॉल संघात एकूण किती खेळाडू असतात ?
- (7) ऑलिम्पिकच्या स्पर्धा ह्या किती वर्षांनी घेतल्या जातात ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 5 किंवा 6 वाक्यात उत्तरे लिहा : [10]

- (1) व्हॉलीबॉल या खेळाच्या मैदानाची आकृती मोजमापासह काढा.
- (2) आधुनिक ऑलिम्पिकची सुरुवात कधी व कोणी केली हे स्पष्ट करून आधुनिक ऑलिम्पिकचे बोधवाक्य सांगा.
- (3) बास्केटबॉल या खेळात ड्रीब्लिंगचे महत्व सांगा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 20 ते 25 वाक्यात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) कबड्डी खेळाच्या मैदानाची आकृती काढून त्याविषयी माहिती द्या.
- (2) कुंझरू समीतीच्या अहवालातील शा. शि. विषयी शिफारशी सांगा.
- (3) शारीरिक शिक्षणात तालीम, आखाडे व मंडळे यांचे कार्य विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचा सविस्तर उत्तरे लिहा : [20]

- (1) भारतीय क्रीडा प्राधीकरणाचे खेळातील योगदान सांगा.
- (2) ब्रिटीश काळातील शारीरिक शिक्षणाचे महत्व सांगा.

Total No. of Questions—3]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-383

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

COMPUTER APPLICATION

Paper V (Vocational)

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

1. Answer the following questions (any *three*) : [15]

- (a) What is E-commerce ? Explain advantages of E-commerce.
- (b) Differentiate between Joint Application Model and Water Fall Model.
- (c) What is networking ? Explain types of topologies used in networking.
- (d) Explain the uses of Internet in modern world.

2. Write Html program for the following (any *two*) : [10]

(a) **DATA**

No	Name	City
1	Deepa	Pune

(b) **Courses**

- (i) B.Com.
 - (ii) B.A.
 - (iii) B.Sc.
- (c) Write a program to insert video in webpage.

P.T.O.

- 3.** Write short notes on (any *five*) : [15]
- (a) Protocol and types of protocol
 - (b) Search Engine
 - (c) Web browser
 - (d) Electronic Data Interchange
 - (e) E-payment
 - (f) Wireless communication.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-384

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2012

FUNCTIONAL ENGLISH

(Vocational Stream)

**Paper V : Introduction to Print Media and Writing for Mass
Media and Key Competency Modules**

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

**1. (A) Prepare a news item of about 150 words based on the points
given below : [15]**

The Indian Express :

—Press Trust of India.

—Shrinagar : (20-2-2012)

—Avalanch in North Kashmir's Kupwara district, close to the
line of control at 7.20 a.m.

—5 army men and 2 Border Security Force personnel swept
away.

—bodies of 5 BSF personnel retrieved

—5 army personnel still missing

P.T.O.

- Special army teams for rescue operations
- More than 6 feet of snow in the area
- The number of deaths increased over past few years
- Army getting more snow fighting equipments and avalanch detectors and snow fighting equipments.

Or

- (B) Read the ad and identify the type of ad. Comment on the general structure of the ad and write another headline for the same ad. [15]

2. (A) Write a short note in about **60** words on any *one* of the following : [5]

- (1) Importance of print media
- (2) Making radio talks relevant and interesting for public
- (3) Significance of elements of readability and interest in writing articles and features.

(B) Attempt any *one* of the following topics to develop into a radio talk : [5]

- (1) Importance of voting
- (2) Yoga and Health.

3. (A) Attempt any *two* of the following in about **60** words each : [10]

- (1) The importance of language in technical writing.
- (2) Strategies used by technical writers.
- (3) Basics of technical writing.

(B) As a technical writer prepare an instructional manual for the following product. Give *five* instructions in a logical order for the prospective customers. (any *one*) : [5]

- (1) How to use television
- (2) How to ride a two-wheeler.

4. (A) Give Marathi or Hindi words for the English terms given below

(any *ten*) : [10]

(1) Sponsorship

(2) Reminder

(3) Secretary

(4) Documentary

(5) Agenda

(6) Budget

(7) Survey

(8) Magazine

(9) Booklet

(10) Index

(11) Administration

(12) Poster

(B) Translate the following passage into Marathi or Hindi : [10]

In the present days there are many strikes which are quite illegal in British Industry. Workers launch strikes against the advice of their trade union leaders; they do it without three weeks' notice, and often on grounds which are political and have no connection with their working conditions. Recent dockers' strikes in London have been organised by Communist agents for political purposes. Such strikes, of course, are illegal.

Or

Translate the following passage into English : [10]

माणसे ही समाजप्रिय प्राणी असल्यामुळे आणि त्यांना मित्रांची आवड असल्याने शाळेतल्या ओळखी फार जपल्या जातात. आपले शाळासोबती आपल्याला आयुष्यभर प्रिय नि विश्वासू वाटत असतात. एखाद्या शाळेच्या माजी विद्यार्थ्यांच्या स्नेहसंमेलनास उपस्थित राहण्यासारखा आनंद नसतो. जेम्स आपल्या फटबॉल संघात खेळल्याचे आणि बिल क्रिकेट संघाचा कप्तान असल्याचे आपल्याला आठवते. त्याने लॉन्सिंगविरुद्ध शतक झळकावले तो तीस वर्षांपूर्वीचा दिवस किती अविस्मरणीय! तो रोमहार्षक सामना आणि हातातली बॅट उंचावणाऱ्या बिलला खांद्यावर घेऊन आपण मैदानाबाहेर कसे नेले यांच्या आठवणीने आजही अंतःकरण उचंबळून येते.

5. (A) Write short notes in about **100** words each on the following (any *two*) : [10]
- (i) Relevance of songs in films
 - (ii) Cinematic settings
 - (iii) The difference between story and plot in a film.
- (B) Write a review in about **200** words of a horror film or a romantic film. [10]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[4201]-385

T.Y. BA. EXAMINATION, 2012

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

(Vocational Stream)

Paper V : Emerging Concepts of Tourism and

Tourism Development

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any *two* in brief (Around **50 words each) :** [10]

(i) Ecotourism

(ii) Negative impacts of tourism

(iii) Pull factors

(iv) Incentives.

2. Write short notes on any *four* (Around **100 words each) :** [20]

(i) National tourism policy, 2002

P.T.O.

- (ii) Recent trends in domestic tourism
- (iii) Safety of tourists
- (iv) One destination of Rural Tourism
- (v) Principles of sustainable tourism
- (vi) Importance of exhibitions in tourism industry.

3. Answer any *three* (Around **200-250** words each) : [30]

- (i) What is the importance of city tours by the study point of view ?
- (ii) Write in detail *one* destination in India promoting MICE.
- (iii) Explain carrying capacity in detail with an example.
- (iv) Highlight the type of tourism in Mauritius.
- (v) Describe the personality of an employee in a tourism industry.

4. Answer in detail any *one* (Around **500** words each) : [20]

- (i) What is the reason behind the recent growth of religious tourism ? Why ?
- (ii) Describe destination life cycle taking into consideration one tourist spot.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4201]-386

तृतीय वर्ष बी.ए., वार्षिक परीक्षा, 2012

प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल

(Functional Hindi : Vocational)

प्रश्नपत्र 5 : सैद्धांतिक

(अनुवाद, टिप्पण-प्रारूपण, संहिता एवं फीचर लेखन, आवेदन,

साक्षात्कार, संगणक तथा मूलक्षमता मापदंड)

(2008 PATTERN)

समय : 3 घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) प्रश्न के दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

(विभाग 'अ')

1. (अ) हिंदी में अनुवाद कीजिए :

[8]

Joining Report after the Expiry of Leave

To

The Director General of Posts and Telegraphs,

(Administration Section),

New Delhi.

Sir,

I beg to report myself for duty today the Forenoon/
Afternoon on the expiry of my leave for days from
..... to on M.C./without M.C.

A fitness certificate in the prescribed form is enclosed.

Signature

Name (in block capitals)

Dated the Designation Section

P.T.O.

(आ) 'प्रेस विज्ञप्ति' का प्रारूप तैयार कीजिए । [8]

2. किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]

(क) स्वपरिचयपत्र-लेखन में सावधानी

(ख) स्वपरिचयपत्र (बायोडाटा) का महत्व

(ग) टिप्पण का स्वरूप

(घ) टिप्पण के प्रकार

(च) धारा 3 (3) के दस्तावेज

(छ) प्रारूप की आवश्यकता

(ज) आवेदन पत्र ।

(विभाग 'ब')

3. (अ) फिशेदिया एकांकी स्पर्धा के पुरस्कार वितरण समारोह का सूत्रसंचालन आप कर रहे हैं । इस सूत्रसंचालन की संहिता तैयार कीजिए । [8]

(आ) किसी उद्योजक के साक्षात्कार का शब्दांकन कीजिए । [8]

4. किन्हीं पाँच पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]

(ट) मुद्रण क्षेत्र में क्रांति

(ठ) संगणकीय अक्षर संयोजन

(ड) फीचर लेखन के अनिवार्य अंग

(ढ) साक्षात्कार के तत्व

(त) साक्षात्कार के प्रकार

- (थ) निवेदन
(द) निवेदक की जिम्मेदारी
(ध) रेडियो तथा दूरदर्शन के संहिता-लेखन में अंतर ।
5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार शब्दों के लिए हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]
- (i) Central Public Work Department
(ii) Alderman
(iii) Adverse
(iv) Leave not due
(v) Addressee.
- (आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार शब्दों के लिए अंग्रेजी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]
- (i) भारतीय भू-विज्ञान सर्वेक्षण
(ii) दावा अधिकारी
(iii) बंध-पत्र
(iv) निवृत्तिपूर्व छुट्टी
(v) आश्वासन ।
- (इ) निम्नलिखित के हिंदी पर्याय लिखिए : [4]
- (i) In anticipation of your sanction and approval.
(ii) Please give top priority to this work.
(iii) Seen, file with previous papers.
(iv) Vide note on the order sheet.